

อภินิพนธ์การ

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้าน ๒ ผังแม่น้ำปิง

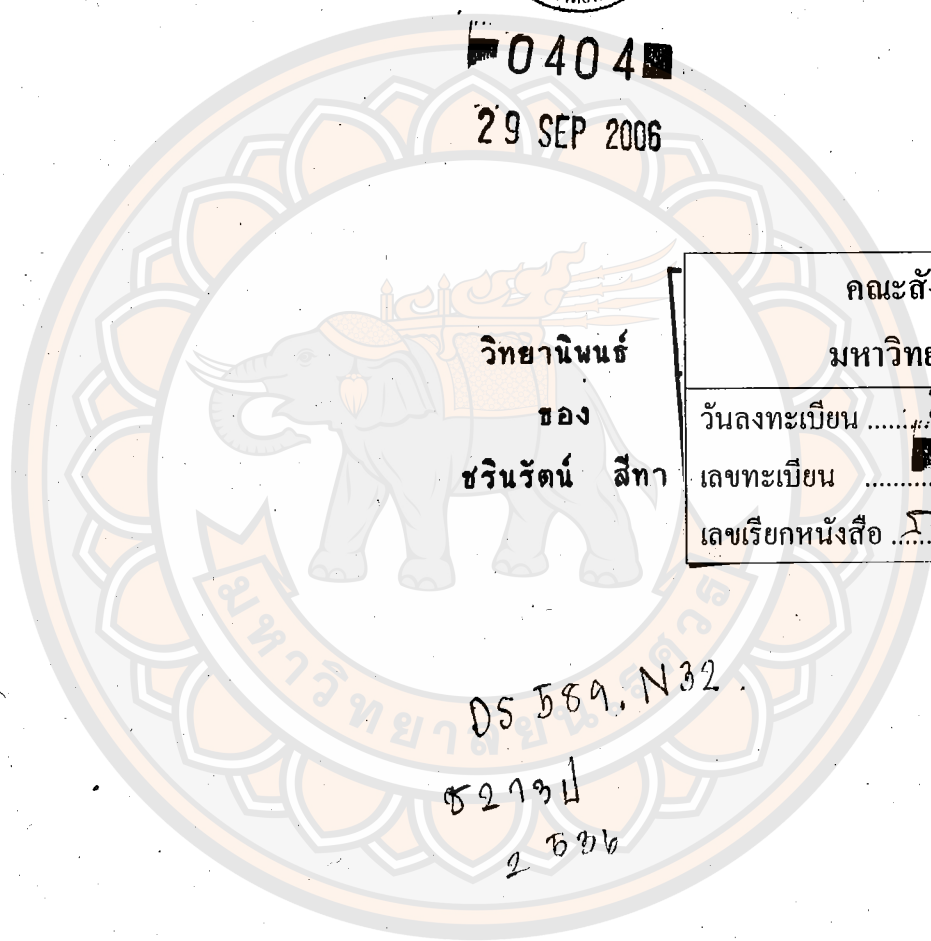
ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1412๖๗ ๖1.

0404

29 SEP 2006

คณะสังคมศาสตร์	คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
วันลงทะเบียน	29 SEP 2006
เลขทะเบียน	0404
เลขเรียกหนังสือ	SD ๒๙๐๖/๓๕

วิทยานิพนธ์
ของ
ชรินทร์ สีกา

DS 589. N32

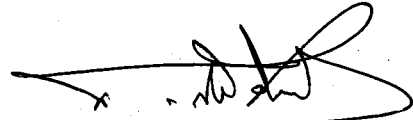
๕๒๗ป
๒ ๖๖๖

เสนอต่อมหาวิทยาลัยนครสวรรค์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

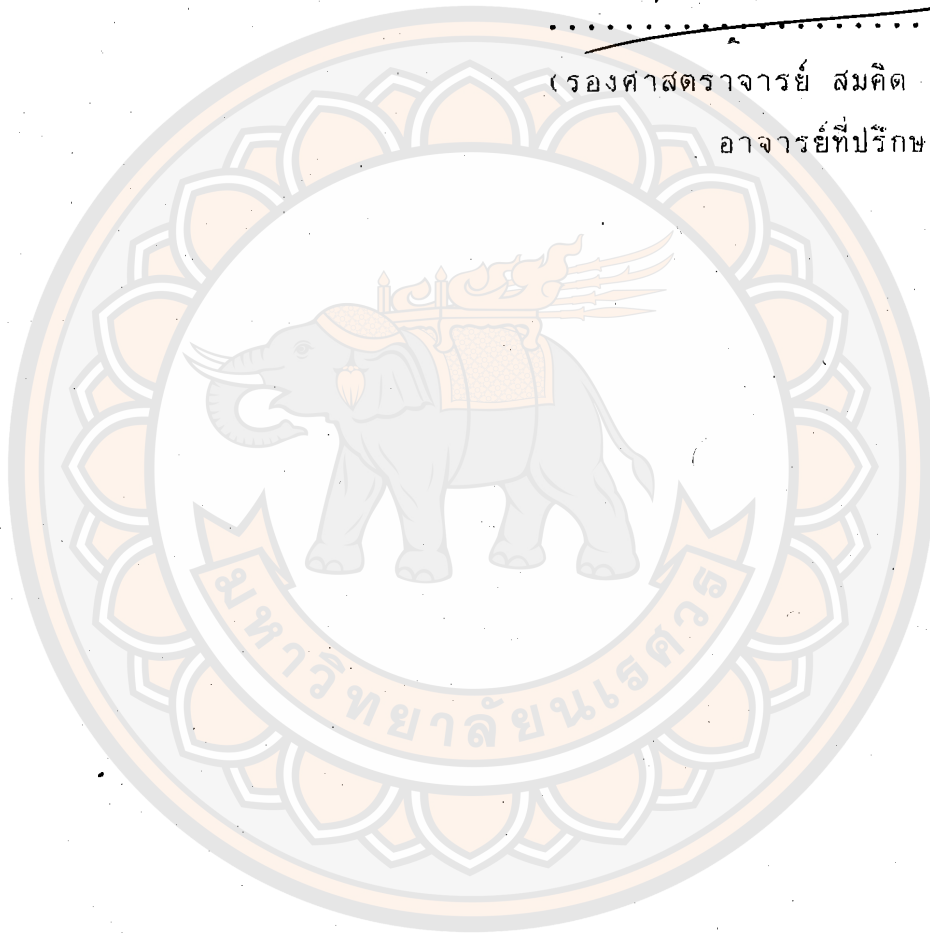
ตุลาคม ๒๕๓๖

อาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตของ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

.....
(รองศาสตราจารย์ สมคิด ศรีสิงห์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ประกาศคุณประการ

การทำวิทยานิพนธ์ เกิดขึ้นได้จากการทุ่มเทอย่างมากทั้งกำลังกาย กำลังใจและประสบการณ์ความรู้ที่ได้เล่าเรียนมา เพื่อให้ผลงานชิ้นนี้ออกมา ดีที่สุดแม้จะมีอุปสรรคและความยากลำบาก แต่ก็ได้รับความเมตตากรุณาและช่วยเหลือจากบุคคลหลาย ๆ ท่าน ซึ่งควรจะได้รับการกล่าวถึง เพื่อเป็นการ แสดงถึงความกตัญญูรู้คุณผู้เขียนขอกล่าวขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

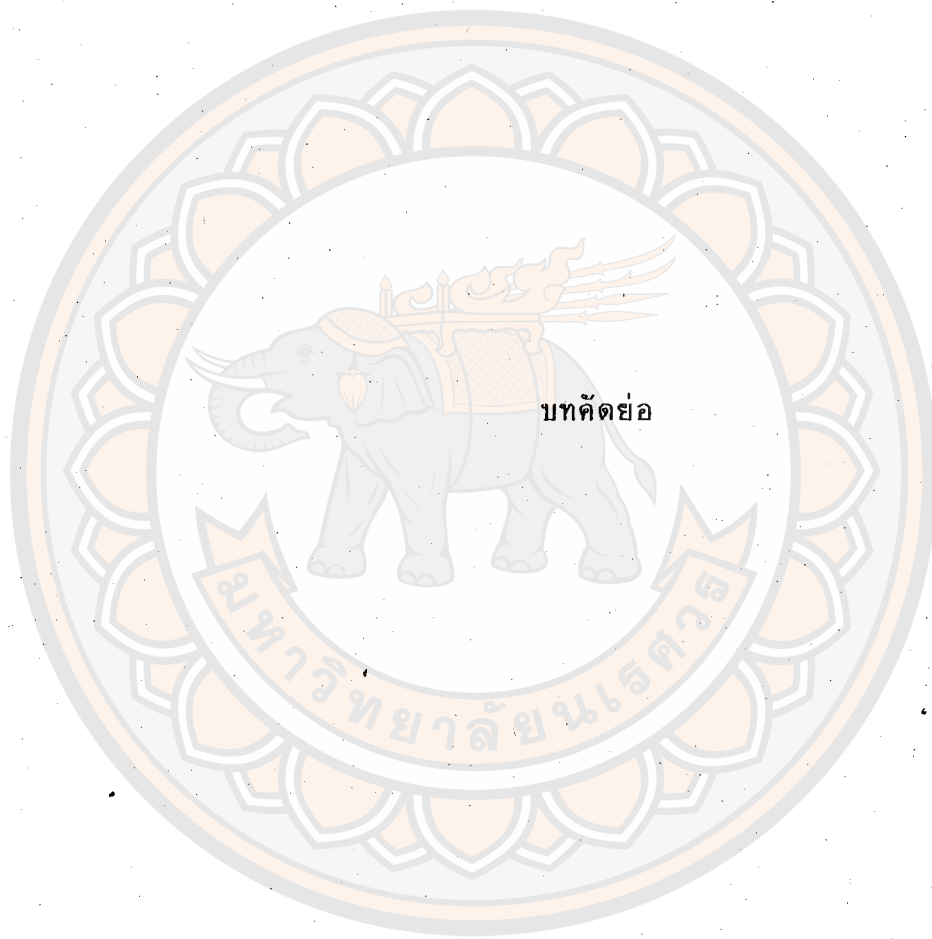
ท่านแรกคือ รองศาสตราจารย์ สมคิด ศรีสิงห์ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ ที่ปรึกษาและควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้โดยได้ให้คำแนะนำ แก้ไขข้อ บกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท่านที่สองคือ คุณสมชาย วิทยาศิริภักดิ์ หัวหน้าแผนกการอำนวยการ บรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้คอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่าง ๆ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ส่วนราชการทุกฝ่าย ที่ได้ช่วยเหลือในการค้นคว้าทั้งนี้ขอขอบพระคุณวิทยากรที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จนทำให้ผู้เขียนดำเนินงานด้วยความสะดวกเรียบร้อยทุกประการ

และกำลังใจที่สำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมีความพยายามศึกษาค้นคว้าในการ เขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อยคือ ความรัก ความห่วงใย ตลอดจน กำลังทรัพย์จากพ่อแม่ ที่มีให้ผู้เขียนมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังมีความรักความปรารถนาดี จากพี่น้องและเพื่อน ๆ ทุกคน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านทั้งที่ได้กล่าวนามมาแล้ว และไม่ได้กล่าวนามในที่นี้เป็นอย่างสูง

ชรินทร์ สีทา

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน ๒ ผังแม่น้ำปิง
เขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ตุลาคม ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ เพื่อรวบรวมประวัติ ชื่อตำบล หมู่บ้าน และวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขต อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ และการศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติประเพณี ของตำบลต่าง ๆ ดังนี้ 1. ตำบลบ้านแดน 2. ตำบลท่าจั่ว 3. ตำบลหูกวาง 4. ตำบลบางแก้ว 5. ตำบลตาสัง 6. ตำบลตาสีต 7. ตำบลเจริญผล 8. ตำบลบางตาหงาย

การรวบรวมข้อมูลใช้ในการสัมภาษณ์ จากวิทยากรที่มีภูมิลำเนาอยู่บน 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ และข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอบรรพตพิสัย สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตพิสัย ที่ว่าการจังหวัดนครสวรรค์ และอีกหลายแห่ง

ผลจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า

หมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์มี ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณอยู่หลายแบบด้วยกันคือ ประเพณี ทางศาสนา ประเพณีทางครอบครัว ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีทางสังคม ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ คาถาอาคม จากการศึกษาพบว่า ตำบลบ้านแดนปฏิบัติ ประเพณีต่าง ๆ มากที่สุด ส่วนประเพณีเด่น ๆ คือ ประเพณีการไหว้เจ้า ประเพณีการเสนเรือน (การเลี้ยงผี)

ในด้านประวัติของหมู่บ้าน ลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านมักจะตั้งตามลักษณะ ของภูมิประเทศที่หมู่บ้านนั้น ๆ ตั้งอยู่ เช่น หมู่บ้านบ้านแดน หมู่บ้านบางแก้ว หมู่บ้านท้องคู้ง ส่วนใหญ่ตั้งตามลักษณะพืชพรรณ เช่น บ้านท่าจันทร์ บ้านหูกวาง บ้านแหลมยาง บ้านแหลมสน นอกจากนี้ยังตั้งตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น บ้านน้ำหัก บ้านปากคลอง

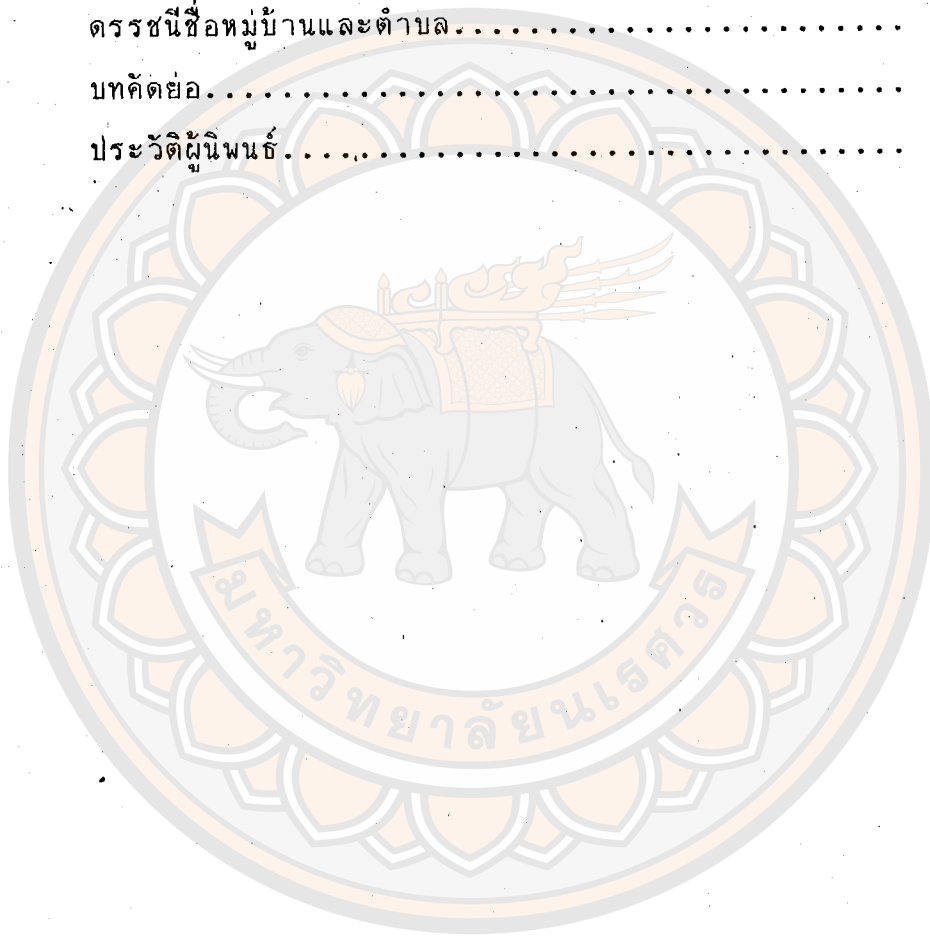
สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ.....	4
วิธีการศึกษา และรวบรวมข้อมูล.....	5
1. แหล่งข้อมูลภาคสนาม.....	5
2. แหล่งศึกษาค้นคว้า.....	6
3. ประเภทข้อมูล.....	7
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	7
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	7
1 สภาพทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และสภาพทั่วไป ของอำเภอบรรพตพิสัย.....	9
1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์.....	9
1.2 สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์.....	19
1.3 การปกครองของจังหวัดนครสวรรค์.....	22
1.4 ประชากรของจังหวัดนครสวรรค์.....	24
1.5 สภาพเศรษฐกิจจังหวัดนครสวรรค์.....	25
1.6 สภาพทางสังคมของจังหวัดนครสวรรค์.....	26
1.7 สถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญของ จังหวัดนครสวรรค์.....	27
1.8 ประวัติความเป็นมาของอำเภอบรรพตพิสัย.....	33
1.9 สภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบรรพตพิสัย.....	34
1.10 ประชากรของอำเภอบรรพตพิสัย.....	38

บทที่	หน้า
1.11 การปกครองของอำเภอบรรพตพิสัย.....	39
1.12 อาชีพของประชากรอำเภอบรรพตพิสัย.....	40
1.13 การพาณิชย์และการอุตสาหกรรมของ อำเภอบรรพตพิสัย.....	41
1.14 การธนาคารและการสหกรณ์ของอำเภอบรรพตพิสัย..	41
1.15 การคมนาคมของอำเภอบรรพตพิสัย.....	42
1.16 การสาธารณสุขและการบริการสาธารณสุข ของอำเภอบรรพตพิสัย.....	43
1.17 การศึกษา การศาสนาของอำเภอบรรพตพิสัย.....	44
1.18 การรักษาความสงบและความมั่นคงของชาติ ของอำเภอบรรพตพิสัย.....	45
1.19 ปัญหาของอำเภอบรรพตพิสัย.....	46
2 ประวัติตำบลซึ่งตั้งอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขต อำเภอบรรพตพิสัย.....	47
2.1 ตำบลบ้านแดน.....	47
2.2 ตำบลท่าจั่ว.....	52
2.3 ตำบลหูกวาง.....	58
2.4 ตำบลบางแก้ว.....	63
2.5 ตำบลเจริญผล.....	69
2.6 ตำบลตาซัด.....	72
2.7 ตำบลตาสัง.....	78
2.8 ตำบลบางตาหงาย.....	83

บทที่	หน้า
3	วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของอำเภอบรรพตพิสัย
	จังหวัดนครสวรรค์..... 84
3.1	ประเพณีทั่วไป..... 84
3.1.1	ประเพณีครอบครัว..... 84
3.1.2	ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ..... 97
3.1.3	ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย..... 100
3.1.4	ประเพณีเกี่ยวกับภาษา..... 100
3.1.5	ประเพณีเกี่ยวกับสิ่งคัมอื่น ๆ 100
3.2	ความเชื่อถือต่าง ๆ 102
3.2.1	ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์..... 102
3.2.2	ความเชื่อด้านไสยศาสตร์..... 104
3.2.3	ความเชื่อด้านคาถาอาคม..... 105
3.2.4	ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ..... 106
3.3	ประเพณีเด่นของอำเภอบรรพตพิสัย..... 106
3.3.1	ประเพณีเสนเรือน..... 106
3.3.2	งานประเพณีเจ้าพ่อเจ้าแม่บรรพตพิสัย.. 108
4	วิเคราะห์ปฏิบัติประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านตัวอย่าง
	ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย..... 109
4.1	ตำบลบ้านแดน หมู่บ้านบ้านแดน..... 109
4.2	ตำบลท่าจั่ว หมู่บ้านส้มเสี้ยว..... 117
4.3	ตำบลหูกวาง หมู่บ้านหูกวาง..... 124
4.4	ตำบลบางแก้ว หมู่บ้านวัดโบสถ์..... 131
4.5	ตำบลเจริญผล หมู่บ้านเจริญผล..... 138
4.6	ตำบลตาชืด หมู่บ้านท่าจันทร์..... 145
4.7	ตำบลตาชืด หมู่บ้านท่าจันทร์..... 152
4.8	ตำบลบางตาหงาย หมู่บ้านบางตาหงายเหนือ... 159

บทที่	หน้า
บทสรุป.....	116
บรรณานุกรม.....	172
ดรรัชนีชื่อวิทยากร.....	175
ดรรัชนีชื่อหมู่บ้านและตำบล.....	178
บทคัดย่อ.....	182
ประวัติผู้นิพนธ์.....	183

บัญชีแผนที่

แผนที่	หน้า
1 แสดงของเขตของจังหวัดนครสวรรค์.....	10
2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนโบราณจังหวัดนครสวรรค์.....	18
3 แผนที่อำเภอบรรพตพิสัย.....	35
4 แผนที่ตำบลบ้านแดน.....	48
5 แผนที่ตำบลท่าม่วง.....	54
6 แผนที่ตำบลหูกวาง.....	59
7 แผนที่ตำบลบางแก้ว.....	66
8 แผนที่ตำบลเจริญผล.....	70
9 แผนที่ตำบลตาซัด.....	74
10 แผนที่ตำบลตาสิง.....	79
11 แผนที่ตำบลบางตาหงาย.....	84

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงประชากรของอำเภอบรรพตพิสัย จำแนกตาม พื้นที่ของอำเภอ.....	38
2 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลบ้านแดน.....	109
3 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลบ้านแดน.....	111
4 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลบ้านแดน.....	112
5 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลบ้านแดน.....	113
6 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลบ้านแดน.....	115
7 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลบ้านแดน.....	116
8 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลท่าวัง.....	117
9 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลท่าวัง.....	118
10 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลท่าวัง.....	119
11 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลท่าวัง.....	120
12 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลท่าวัง.....	122

13	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลงิ้ว.....	123
14	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลหูกวาง.....	124
15	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลหูกวาง.....	125
16	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลหูกวาง.....	126
17	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลหูกวาง.....	127
18	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลหูกวาง.....	129
19	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลหูกวาง.....	130
20	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลบางแก้ว.....	131
21	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลบางแก้ว.....	132
22	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลบางแก้ว.....	133
23	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลบางแก้ว.....	134
24	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลบางแก้ว.....	136
25	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลบางแก้ว.....	137

26	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว	
	ตำบลเจริญผล.....	138
27	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา	
	ตำบลเจริญผล.....	139
28	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ	
	ตำบลเจริญผล.....	140
29	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น	
	อื่น ๆ ตำบลเจริญผล.....	141
30	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ	
	ตำบลเจริญผล.....	143
31	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม	
	ตำบลเจริญผล.....	144
32	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว	
	ตำบลตาซัด.....	145
33	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา	
	ตำบลตาซัด.....	146
34	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ	
	ตำบลตาซัด.....	147
35	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น	
	อื่น ๆ ตำบลตาซัด.....	148
36	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ	
	ตำบลตาซัด.....	150
37	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม	
	ตำบลตาซัด.....	151

38	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลตาสัง.....	152
39	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลตาสัง.....	153
40	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลตาสัง.....	154
41	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลตาสัง.....	155
42	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลตาสัง.....	157
43	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลตาสัง.....	158
44	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ตำบลบางตาหงาย.....	159
45	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตำบลบางตาหงาย.....	160
46	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางอาชีพ ตำบลบางตาหงาย.....	161
47	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น อื่น ๆ ตำบลบางตาหงาย.....	162
48	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อ ตำบลบางตาหงาย.....	164
49	วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ตำบลบางตาหงาย.....	165

บทนำ

ในสมัยโบราณอำเภอบรรพตพิสัยมีฐานะเป็นเมืองจัตวา มีชื่อว่าเมืองบรรพตพิสัย มีผู้ว่าราชการปกครอง ที่ทำการเมืองตั้งเดิมตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง หมู่ที่ 5 ตำบลตาสัง ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 ได้ยกฐานะเป็นอำเภอจึงได้ย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงที่บ้านส้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจั่ว ตราบจนทุกวันนี้

เหตุที่เรียกว่า "บรรพตพิสัย" นั้น เพราะว่าในท้องที่นี้มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อว่า "เขาหน่อ" ตั้งอยู่ที่บ้านเขาหน่อ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดนซึ่งถ้ามองระยะไกล ๆ จะเห็นเป็นรูปคล้ายพระปรารค์ ตั้งเรียงรายอยู่อย่างสวยงามและเป็นระเบียบ นอกจากนี้ยังมีภูเขาอื่นอีกหลายลูกตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกันทำให้เพิ่มความสวยงามยิ่งขึ้นจึงได้ชื่อว่า "บรรพตพิสัย"

"บรรพตพิสัย" ในปัจจุบันเป็นชื่อของอำเภอหนึ่งในจำนวน 12 อำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ มี 13 ตำบล 103 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ 728 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 455,000 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การทำนาและกิจการอื่น ๆ มีแม่น้ำสำคัญ 1 สายคือ แม่น้ำปิง ไหลผ่านจากจังหวัดเชียงใหม่มาบรรจบกับแม่น้ำวังที่ไหลมาจากจังหวัดลำปาง เป็นแม่น้ำปิงที่จังหวัดตาก ไหลผ่านจังหวัดกำแพงเพชรมาบรรจบกับแม่น้ำยมและแม่น้ำน่านที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

จะเห็นได้ว่าอำเภอบรรพตพิสัยเป็นอำเภอที่เก่าแก่ ฉะนั้นการศึกษาเรื่องราวของสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะนอกจากจะเสริมสร้างให้บุคคลมีความเข้าใจในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่แล้ว ยังเสริมสร้างให้เกิดความประทับใจ ความรักและหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตน มีความสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยโดยส่วนรวมนอกจากนี้ยังส่งเสริมให้บุคคล

อื่น ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของท้องถิ่นอย่างถูกต้องอีกด้วย ¹

ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงเรื่อง "ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 ผังแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์" นี้ ผู้ทำการศึกษา เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ น่าศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านและตำบล นอกจากนี้ทางด้าน วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ที่อาจจะแตกต่างหรือ คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการถือปฏิบัติของแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบล ได้ กระทบสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นต้นมา ²

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมารวมทั้งสภาพภูมิศาสตร์, การปกครองและอื่น ๆ ของอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชื่อตำบลและหมู่บ้านซึ่ง ตั้งอยู่ริม 2 ผังแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อรวบรวมและสรุปให้เห็นถึงรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ที่เด่นชัดของหมู่บ้าน และยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา จนถึงปัจจุบัน

¹ จักรกฤษณ์ ตั้งปัญญารัช. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้าน 2 ผังแม่น้ำปิงในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) 2535 หน้า 2.

² เตือนเพ็ญ ทมวกทอง. ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 ผังแม่น้ำปิงในเขตอำเภอสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย (มหาวิทยาลัยนเรศวร) 2534 หน้า ข.

4. เพื่อศึกษาถึงประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงลักษณะของการปฏิบัติประเพณีแต่ละหมู่บ้าน และเก็บรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
2. ผลการศึกษาค้นคว้าจะได้หลักฐานอ้างอิง เกี่ยวกับประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์สำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และเพื่อผู้สนใจทั่วไปใช้ศึกษา
3. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนเกื้อหนุนให้ธำรงไว้ ซึ่งสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป
4. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับอุดมศึกษา
5. จะได้เป็นแนวทางในการศึกษารวบรวมประวัติของสถานที่อื่น ๆ ในประเทศต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าจะจำกัดขอบเขตเฉพาะตำบลที่มีแม่น้ำไหลผ่านในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ รวม 8 ตำบล 55 หมู่บ้าน โดยสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลายาวนาน และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นรูปแบบของตนเอง

2. วิทยากรผู้ให้ข้อมูลจะเลือกจากประชาชนผู้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขต ตำบลและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์

3. จะทำการเปรียบเทียบลักษณะการปฏิบัติประเพณีของแต่ละหมู่บ้าน และตำบล ซึ่งอยู่ในฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ

ประวัติของตำบลและหมู่บ้าน หมายถึง ความเป็นมาหรือเรื่องราวที่ มุ่งแสดงความเป็นมาของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์

ตำบล หมายถึง ท้องที่แบ่งเขตจากอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์ ตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้าน หมายถึง ท้องที่ที่เป็นชุมชนย่อยในตำบล อันประกอบไปด้วย หลาย ๆ บ้านนิยมเรียกกันมาแต่ดั้งเดิม และในบางท้องที่อาจเป็นชื่อชุมชนย่อยที่ อยู่ในท้องที่ทางการกำหนด เช่น ภายในท้องที่ หมู่ที่ 1 บ้านเจริญผล ตำบล เจริญผลประกอบไปด้วยชุมชนย่อยคือ บ้านคลองน้ำโจน บ้านหนองหัว

บ้าน หมายถึง ท้องที่ที่มีบ้านเรือนหลาย ๆ หลังอยู่ในละแวกเดียวกัน วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความเป็นระเบียบ ความงาม เป็นความเจริญที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น ครอบคลุมไปถึงวิถีชีวิต ประเพณีที่ปฏิบัติสืบ ทอดกันมาจนเป็นมรดกของสังคม

ประเพณี หมายถึง ธรรมเนียมแบบแผนหรือพิธีการที่ปฏิบัติกันสืบมา อาจมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบ้าง คงไว้บ้าง มีวิวัฒนาการเรื่อยมาประเพณี ย่อมแสดงถึงสัญลักษณ์ของชาติ

ความเชื่อ หมายถึง ความยึดถือของคน ซึ่งเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจ เหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่อาจรู้

สาเหตุว่าเกิดอะไรจึงเกิดการยอมรับในอำนาจของสิ่งเหล่านี้

วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลในภาคสนาม ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติ ตำบลหมู่บ้านและวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ที่มีภูมิปัญญาอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรณพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1.1 ตำบลบ้านแดน มี 3 หมู่บ้านคือ

1.1.1 บ้านแดน หมู่ที่ 1

1.1.2 บ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3

1.1.3 บ้านน้ำหัก หมู่ที่ 6

1.2 ตำบลท่าม่วง มี 3 หมู่บ้านคือ

1.2.1 บ้านตัวเกา หมู่ที่ 1

1.2.2 บ้านส้มเสี้ยว หมู่ที่ 2

1.2.3 บ้านท้องคั่ง หมู่ที่ 3

1.3 ตำบลหูกวาง มี 3 หมู่บ้านคือ

1.3.1 บ้านหูกวาง หมู่ที่ 1

1.3.2 บ้านหูกวาง หมู่ที่ 2

1.3.3 บ้านแหลมยาง หมู่ที่ 3

1.4 ตำบลบางแก้ว มี 4 หมู่บ้านคือ

1.4.1 บ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 1

1.4.2 บ้านบางแก้ว หมู่ที่ 2

1.4.3 บ้านปากคลอง หมู่ที่ 3

1.4.4 บ้านวังพระหิน หมู่ที่ 5

1.5 ตำบลเจริญผล มี 1 หมู่บ้านคือ

1.5.1 บ้านเจริญผล หมู่ที่ 1

- 1.6 ตำบลบางตาหงาย มี 5 หมู่บ้านคือ
 - 1.6.1 บ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 1
 - 1.6.2 บ้านท่าตะแก หมู่ที่ 2
 - 1.6.3 บ้านแหลมสน หมู่ที่ 3
 - 1.6.4 บ้านบางตาหงายเหนือ หมู่ที่ 4
 - 1.6.5 บ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 5
- 1.7 ตำบลตาสัง มี 2 หมู่บ้านคือ
 - 1.7.1 บ้านตาสังใต้ หมู่ที่ 3
 - 1.7.2 บ้านคลองมะเดื่อ หมู่ที่ 5
- 1.8 ตำบลตาสีด มี 4 หมู่บ้านคือ
 - 1.8.1 บ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 1
 - 1.8.2 บ้านตาสังเหนือ หมู่ที่ 2
 - 1.8.3 บ้านตาสีด หมู่ที่ 4
 - 1.8.4 บ้านใหม่ หมู่ที่ 5

2. แหล่งศึกษาค้นคว้า

- 2.1 หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
- 2.2 แผนกศึกษาธิการอำเภอ ที่ว่าการอำเภอบรรพตนิสัย
จังหวัดนครสวรรค์
- 2.3 แผนกพัฒนาชุมชน ที่ว่าการอำเภอบรรพตนิสัย จังหวัด
นครสวรรค์
- 2.4 สถานีตำรวจภูธรอำเภอบรรพตนิสัย จังหวัดนครสวรรค์
- 2.5 สำนักงานสหกรณ์อำเภอบรรพตนิสัย จังหวัดนครสวรรค์
- 2.6 สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตนิสัย จังหวัดนครสวรรค์
- 2.7 ศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์
- 2.8 สำนักงานประมง จังหวัดนครสวรรค์
- 2.9 สำนักงานสถิติแห่งชาติ จังหวัดนครสวรรค์
- 2.10 ศูนย์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

3. ประเภทของข้อมูล

ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การบันทึกคำบรรยายจากวิทยากร และถ่ายถอดออกมาเป็นตัวอักษรอย่างละเอียด

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากแหล่งค้นคว้า
อื่น ๆ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย แบบสอบถามการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจำนวน 2 ชุด
คือ

ชุดที่ 1 ได้แก่ ข้อมูลที่บันทึกเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน รูปแบบ
และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณี และความเชื่อในด้านต่าง ๆ

ชุดที่ 2 ได้แก่ ข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณี เมื่อ
สอบถามถึงความสม่ำเสมอของการปฏิบัติ

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ศึกษาข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ท้องที่ ตำบล และหมู่บ้าน
ซึ่งตั้งอยู่ 2 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จาก
แผนที่ นอกจากนี้ยังศึกษาข้อมูลรายชื่อตำบลและหมู่บ้าน จากแผนกศึกษาธิการ
อำเภอ ที่ว่าการอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

5.2 ออกไปพบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาสภาพ
ของตำบลและหมู่บ้านเบื้องต้น และสอบถามวิทยากรที่เหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูล

5.3 เลือกวิทยากรในหมู่บ้าน แห่งละ 1-3 คน โดยขอ
คำแนะนำจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู หรือผู้เฒ่าผู้แก่ เก่งที่ในการคัดเลือก
วิทยากรนั้น จะพิจารณาในแง่ความรู้ เรื่องรวมความเป็นมาของท้องถิ่น
และผู้ที่มีภูมิฐานะอยู่ในหมู่บ้านนั้นเป็นสำคัญ

5.4 บันทึกข้อมูล ความคิดจากวิทยากร ตามหัวข้อและประ
เด็นคำถามตามแบบสอบถาม

5.5 บันทึกข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีจากวิทยากร ซึ่ง

เป็นชาวบ้านโดยการเลือกสุ่มจากทุก ๆ ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน หมู่บ้าน
ละ 20 ครอบครัว

5.6 รวบรวมข้อมูลทัศนคติเกี่ยวกับประเพณีหมู่บ้านและ
วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิงใน
เขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และสภาพทั่วไปของอำเภอบรรพตนิสัย

1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์

นครสวรรค์เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์และมีความสำคัญตั้งแต่อดีตกาล เป็นเมืองที่มีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเมืองสำคัญ ๆ จึงทำให้เป็นจุดยุทธศาสตร์ ทั้งทางการทหารและการค้า เพื่อให้สะดวกในการศึกษาจึงแบ่งประวัติศาสตร์ นครสวรรค์ออกเป็นสมัย ๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ เมื่อประมาณ 3,000 ปีล่วงมาแล้ว ดินแดนแถบนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเจริญทางด้าน อารยธรรม ในระดับหนึ่งซึ่งมีมาก่อนหน้าการรับอารยธรรมจากอินเดีย ใน พุทธศตวรรษที่ 6 กล่าวคือ เป็นชุมชนที่รู้จักการเพาะปลูก การทำเครื่องปั้น ดินเผา รู้จักใช้สัมฤทธิ์และเหล็กทำเครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน ที่ดอนใกล้แหล่งน้ำขีมน้ำซับ

1.1.2 สมัยก่อนทวารวดี

สมัยก่อนทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 13-16) ดินแดน แถบนี้ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ลักษณะของชุมชนสมัยนี้ตั้งอยู่ในเขตใกล้แม่น้ำเป็น เส้นทางการค้าขายที่สำคัญของภาคกลาง และพัฒนามาโดยตลอดจนเจริญขึ้นสูง สุดในพุทธศตวรรษที่ 13 ซึ่งเป็นระยะทางที่เมืองจันเสนและโคกไม้เดนรุ่งเรือง ขึ้น เมืองดงแม่นางเมืองในพุทธศตวรรษที่ 16 จากการศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ ตลอดจนโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ขุดพบบริเวณเมือง โบราณมีลักษณะคล้าย คลึงหรือร่วมสมัยกับเมืองสำคัญของอาณาจักรทวารวดี เช่น นครปฐม*

*เมืองพงตึก ปัจจุบันเป็นตำบลเล็ก ๆ แห่งหนึ่งตั้งอยู่บนฝั่งของแม่น้ำ แม่งลอง ตรงกับบ้านท่าหว้า ขึ้นอยู่กับอำเภอท่ามะค่า จังหวัดกาญจนบุรี

อุทอง** ๗๗ และเป็นศิลปะที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์
สันสกฤต¹

1.1.3 สมัยสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-18
บทบาทของนครสวรรค์ที่เคยมีมาในอดีตได้ย้ายไปอยู่เมืองลพบุรี ซึ่งเป็น
ศูนย์กลางวัฒนธรรมเขมรในภาคกลางของประเทศไทยแต่กลับไม่ปรากฏหลักฐาน
ทางโบราณวัตถุที่มีลักษณะร่วมกับศิลปะที่พบที่ลพบุรีหรือรัฐลพบุรี ในช่วง
เวลาเดียวกันเลย น่าจะกล่าวได้ว่ารัฐสุโขทัยเริ่มมีบทบาทขึ้นที่นครสวรรค์
แทนที่ลพบุรี ในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยสุโขทัยได้ปรากฏชื่อ
"เมืองพระบาง" ในศิลาจารึกหลายหลักที่เอ่ยถึงเมืองสำคัญของอาณาจักร
สุโขทัย เช่น หลักศิลาจารึกหลักที่ 1² ที่กล่าวถึงอาณาจักรอันกว้างขวาง
ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงและเมืองสำคัญทางทิศใต้ว่า
"...เบื้องหัวนอน รอดคนที่ พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ
ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลสมุทร เป็นที่แล้ว..."
ศิลาจารึกหลักที่ 3 กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูป 4 แห่งของ
พระมหาธรรมราชาลิไท หนึ่งในจำนวนนั้นคือ "พระบาทเหนือจอมเขาที่
ปากพระบาง" ซึ่งยังคงประดิษฐานอยู่บนยอดเขาแห่งนั้นหรือที่เรียกว่า
"เขากอบ" ในปัจจุบัน
ศิลาจารึกหลักที่ 8³ กล่าวถึงเรื่องราวในสมัย

** เมืองอุทอง เป็นเมืองร้างอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจระเข้
สามพัน อำเภอจระเข้สามพัน จังหวัดอุทัยธานี

¹ นิตยา ภูเพชร. การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
จังหวัดนครสวรรค์ (มหาวิทยาลัยนเรศวร) หน้า 48-49.

² กรมศิลปากร. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 หน้า 15-32

³ ด. หน้า 111-118

พระมหาธรรมราชาลิไท เมื่อครั้งที่พระองค์พาไพร่พลจากเมืองต่าง ๆ ใน
พระราชอาณาเขตมานมัสการพระพุทธรูปที่เขาสมณภูฏิสุโขทัย ดังปรากฏ
คำอ่านดังนี้

"นั้่นย่อมนำคำที่
งหลายกระทำบุญ
ธรรมบ่ขาดสักเมื่อ
อ อยู่สองแคว
วได้เจ็ดข้าวจึงนำ
พลมา อ มีทั้งชาวส
ระหลวง สองแควป่า
ยม พระบาง ชากัง
ราว..."

ศิลาจารึกหลักที่ 46 กล่าวถึงในสมัยสมเด็จพระมหาธรรม
ราชาธิบดีสุริยวงศ์ (พระมหาธรรมราชาที่ 3) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ใน
เมืองสุโขทัยได้ปราบศัตรูจนมีเขตแดนทางทิศใต้ขยายไปจนถึงเมืองแพร่⁴

จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วแสดงว่าเมืองนครสวรรค์เป็น
เมืองที่มีความสำคัญเป็นเมืองคูกำลังพลและเป็นเมืองหน้าด่านของสุโขทัยนอก
จากนั้นแล้วนครสวรรค์ยังเป็นทางผ่านในการขยายอำนาจของสุโขทัยเข้าสู่ลุ่ม
แม่น้ำป่าสักทางเขตเมืองศรีเทพขึ้นไป ดังนั้นในสมัยสุโขทัยนั้นนครสวรรค์จะ
ปรากฏในฐานะ "รัฐกึ่งกลาง" ที่เห็นได้ชัดกว่าในสมัยทวารวดี แต่จะเป็น
กึ่งกลางในทิศเหนือและทิศใต้มากกว่าทิศตะวันออก และหันหน้าบ้านไปทาง
ทิศเหนือ คือ สุโขทัย⁵

⁴นคร พันธุ์ณรงค์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย หน้า 13.

⁵นิตยา ภูเพชร. ล.ด. หน้า 33.

1.1.4 สมัยกรุงศรีอยุธยา

นครสวรรค์เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางที่เชื่อมต่อกับหัวเมืองสำคัญในบริเวณภาคกลางตอนเหนือและยังเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการเมืองของกรุงศรีอยุธยาอีกด้วย สภาพการเป็นเมืองศูนย์กลางที่เชื่อมโยงทั้งเมืองสำคัญต่าง ๆ ทางตอนเหนือกับเมืองสรวทลวงนี้ สะท้อนให้เห็นแม่ในหลักฐานของชาวต่างประเทศที่เข้ามาเยือนกรุงศรีอยุธยา เช่น มร.เดอ ลาลูแบร์ อัครราชทูตจากฝรั่งเศส ผู้เดินทางมาเจริญพระราชไมตรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ได้กล่าวถึงเมืองนครสวรรค์ว่า

"ที่เมืองนครสวรรค์เป็นแควร่วมของแม่น้ำสายใหญ่อีกสายหนึ่งซึ่งไหลผ่านมาจากเมืองเหนือ...ต้นน้ำนี้ไหลผ่านเมืองฝาง (Meusng-Fsng) แล้วก็พิชัย (Pichai) พิษณุโลก (Pitsanuloke) และพิจิตร (Pitchit) ถึงนครสวรรค์...เมืองนครสวรรค์นั้นตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองพิษณุโลกหรือปอรเซลกถึงสยาม (กรุงศรีอยุธยา) ระยะทางขาขึ้นใช้เวลา 24 วัน เวลาลงเหลือเพียง 12 วันก็ได้ ถ้ามีฝายมากและพายทวนน้ำขึ้นไปอย่างเร่งรีบ"⁶

การที่เมืองนครสวรรค์มีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อไปยังเมืองสำคัญ ๆ ได้หลายเมือง ทำให้เมืองนี้เป็นเมืองสำคัญทั้งในด้านการค้าและเมืองทางยุทธศาสตร์แล้วหลักฐานในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาระบุชัดว่าเมืองนครสวรรค์เป็นเมืองประชุมพล หรือชุมพลในประวัติศาสตร์สงครามไทย-พม่า ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 21⁷ ความสำคัญของนครสวรรค์ในฐานะเมืองประชุมพลมีปรากฏ

⁶สันต์ ท. โกมลบุตร. (แปล) จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์ เล่ม 1 หน้า 17.

⁷สุเนตร ชุตินทรานนท์. "นครสวรรค์: เมืองประชุมพลในประวัติศาสตร์สงครามไทยรบพม่าสมัยอยุธยา" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ หน้า 196.

ให้เห็นครั้งแรกที่พ่ายทัพเข้ามาทางด่านแม่ละเมา ดังปรากฏหลักฐานใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า

"ประชุมทัพ ณ เมืองนครสวรรค์ ได้มีทัพของเชียงใหม่ซึ่งตั้งต่อเรือ กรจิงเหลาดา อยู่ ณ เมืองกำแพงเพชร...ยกทัพเรือรบเรือลำเลียงลงมา บรรจบทัพหลวง ณ เมืองนครสวรรค์"^๑

ก่อนหน้าที่อยุธยาจะทำสงครามกับพม่าจากปี พ.ศ. 2091 (สงคราม เชียงกราน) นั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่านครสวรรค์เป็นเมืองที่มีความสำคัญทาง ยุทธศาสตร์มาก่อน แต่ภายหลังจากที่สงครามระหว่างชนชาติสองชนชาติอุบัติ ขึ้นฐานะและความสำคัญของเมืองนครสวรรค์เริ่มถูกบันทึกในหน้าพงศาวดาร กล่าวได้ว่าการปรากฏตัวของเมืองนครสวรรค์ในฐานะเมืองทางยุทธศาสตร์ มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่น กับสงครามไทย-พม่า ซึ่งนับเป็นมหาสงครามใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ลักษณะสงครามข้ามภูมิภาคระหว่าง อาณาจักรสองอาณาจักรที่เป็นใหญ่อยู่คนละฟากฝั่งเทือกเขาตะนาวศรีนี้ทำให้ สงครามไทย-พม่า มีรูปแบบและขนาดต่างไปจากสงครามครั้งอื่น ๆ ที่อยุธยา เคยเผชิญ กล่าวได้ว่า มหาสงครามนี้ไม่เพียงอาศัยกำลังไพร่พลและอาวุธ ยุทธโศปกรณ์เป็นจำวนมหาศาล แต่ยังเป็นสงครามที่ยืดเยื้อและแผ่ปริิณผลออกไปอย่างกว้างขวาง ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้เองเป็นแรงผลักดันให้เกิดเมือง สำคัญ ทางยุทธศาสตร์การทหารขึ้นในราชอาณาจักรอยุธยาช่วงต้นพุทธศตวรรษ ที่ 21 ซึ่งหลักฐานในพระราชพงศาวดารเรียกเมืองประเภทนี้ว่า "เมืองประชุมพล"

ความสำคัญของเมืองนครสวรรค์ในฐานะเมืองประชุมพลนับจากสงครามข้างเผือกเป็นต้นมา นครสวรรค์ได้ถูกนำมาใช้เป็นเมืองประชุมพลอย่างสืบเนื่อง โดยเฉพาะในคราวสงครามครั้งสำคัญ ๆ เช่น สงครามเสียกรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2112 ซึ่งหลักฐานในพงศาวดารระบุว่า ท้าวพระเจ้าหงสาวดี

"ออกจากท้าวตีรอนแรมมา 26 วัน ถึงแดนเมืองกำแพงเพชร เสด็จประทับเกลิงราชลับพลาชัยราชอาสน์ จึงดำรัสให้พระแปรเป็นนายกกองทัพเรือพระเจ้าหงสาวดีก็ยกมาชุมพลทั้งทัพบกทัพเรือ ณ เมืองนครสวรรค์"^๑

และสงครามครั้งพระเจ้าหงสาวดีนั้นทพฺุเรงล้อมพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2129

นครสวรรค์ในฐานะเมืองประชุมพลมีลักษณะพิเศษต่างไปจากเมืองเมษะตะมะ และเมืองกำแพงเพชรในประเด็นที่เมืองนครสวรรค์ไม่เพียงเป็นเมืองศูนย์กลางทางการคมนาคมที่เชื่อมต่อหัวเมืองสำคัญทางตอนเหนือของกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น แต่เมืองนครสวรรค์โดยตัวของมันเองมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์อย่างยิ่ง เพราะการยึดเมืองนครสวรรค์ได้ย่อมหมายถึงการที่พม่าสามารถใช้ข้อได้เปรียบที่กองทัพพม่ามีอยู่เหนืออยุธยา บีบบังคับให้อยุธยาต้องดำเนินยุทธศาสตร์การตั้งรับในรูปที่พม่าประสงค์ให้ คือการตั้งรับที่เมืองหลวง ความสำคัญของเมืองนครสวรรค์ในฐานะเมืองประชุมพลได้สิ้นสุดลงหลังสงครามพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2129 ทั้งนี้มีเหตุปัจจัยมาจากทั้งปัจจัยทางด้านพม่าและปัจจัยภายในของอยุธยาประกอบกันกล่าวคือหลังจากที่พระเจ้าบุเรงนองสวรรคตแล้วพระเจ้าอินทบุเรงราชโอรสยังคงพยายามยกกองทัพมาตีอยุธยาอีกหลายครั้งระยะแรกยังคงเดินทัพเข้ามาจากด่านแม่ละเมา และประสบความล้มเหลวจนต้องปราศัยไปทำให้พม่าหันกลับมาเดินทัพหลวงทางด้านเจดีย์สามองค์

เป็นเหตุให้เมืองนครสวรรค์หมดโอกาสถูกใช้ เป็นเมืองประชุมพลตั้งแต่ก่อน ประกอบกับอยุธยาเปลี่ยนยุทธศาสตร์ การตั้งรับพม่าใหม่โดยทางอยุธยาจะ ยกทัพไปตั้งรับพม่าในชัยภูมิที่เหมาะสม เช่น สุพรรณบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น¹⁰

1.1.5 สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์

การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การตั้งรับของฝ่าย ไทน์ทำให้พม่าหมดโอกาสจะใช้เมืองประชุมพลอีก หลักฐานในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ยืนยันให้เห็นว่านโยบายการรับศึกพม่าในเขตหัวเมืองที่ห่างไกลพระนครหลวงของผู้นำไทย สามารถหยุดชะงักการขยายตัวของทัพพม่า ลงสู่นครสวรรค์ ในขณะที่เดียวกันได้ทำให้ฐานะและความสำคัญของเมือง สวรรค์ในทางยุทธศาสตร์ มีเพียงการเป็นเมืองส่งกำลังบำรุงทัพหลวงที่ขึ้นไปตั้งรับพม่าในเขตหัวเมืองเหนือ เช่น ปากฝิง พิชณุโลก ลำปางและ เชียงใหม่ ดังปรากฏในคราวศึกอะแซห่วนกั๊ตหัวเมืองเหนือ พ.ศ. 2318 ดังนี้

"...เจ้าพระยาจักรี เห็นว่าพม่ายกมาเป็นกองทัพใหญ่กำลังไทยที่ มีอยู่เมืองเหนือน้อยกว่าพม่ามากนัก ควรจะตั้งรับที่เมืองพิษณุโลก เอาเป็น เมืองที่มั่นต่อสู้พม่าคอยกองทัพกรุงธนบุรีขึ้นไปช่วย...เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จขึ้นไปถึงเมืองนครสวรรค์ในชั้นต้นทรงจัดการคมนาคมที่จะให้กองทัพหลวง ไปมาถึงกันกับกองทัพเจ้าพระยาจักรีและให้เจ้าพระยาสุรสีห์ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมือง พิชณุโลกได้สะดวก มีรับสั่งให้พระยาราชาศรีศรีชุมกองทัพเงินจำนวนพล 3,000 คน ซึ่งอยู่ที่เมืองนครสวรรค์คอยระวังทางลำเลียงและระวังข้าศึก ซึ่งจะยกลงมาลำน้ำฝิงแล้วเสด็จยกกองทัพหลวงขึ้นทางลำน้ำแควใหญ่ไปทาง ปากฝิงแขวงเมืองพิษณุโลก..."¹¹

¹⁰ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย ราชานุภาพ. ไทยรบพม่า หน้า 36-37.

¹¹ ด. หน้า 492-496.

ในสมัยรัตนโกสินทร์ นครสวรรค์จะเป็น "รัฐกึ่งกลาง" ที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมากทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งก่อให้เกิดการค้าในระบบทุนนิยมหรือเสรีนิยมมากขึ้น นครสวรรค์กลายเป็นแหล่งรวมสินค้าที่สำคัญโดยเฉพาะข้าวและไม้สักที่มาจากภาคเหนือ เพื่อส่งต่อไปยังกรุงเทพฯ ปากน้ำโพเป็นชุมนุมของพ่อค้าไม้ที่ล่องมาจากภาคเหนือ จะมีบริษัทของชาวต่างชาติซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ ขึ้นมารับซื้อเพื่อส่งออกต่อไป บริษัทค้าไม้เหล่านี้จะตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำนับตั้งแต่ บริษัท บอร์เนียวอีสต์ เอเชียติก อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบึงไต้วัดไทรทองไต้ เหนือจากตลาดปากน้ำโพประมาณ 1 กิโลเมตรเศษ บริษัท แองโกลมิสทลยส์ และบริษัท เอเชียติก อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำนาน ไต้สถานีรถไฟปากน้ำโพ ใกล้ ๆ กับวัดตะแบก (วัดปากน้ำโพไต้) นอกจากนี้ยังมีบริษัทเอกชนซึ่งเป็นพ่อค้าไม้ที่ได้สะสมทุน จากกรุงเทพฯ แล้วตั้งบริษัทไม้แข่งกับนายทุนต่างชาติมีใช้คนจีนที่สะสมทุนในนครสวรรค์ บริษัท เอกชนเหล่านี้ ได้แก่ บริษัทป่าไม้ล่าช้า จำกัด บริษัทน้อมจิตร จำกัด และพ่อค้าตระกูลเพชรทองคำ¹²

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2435) กระทรวงมหาดไทยได้เริ่มจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนที่เป็นราชสำนักกรุงเทพฯ มาแต่เดิม มณฑลนครสวรรค์ เป็น 1 ใน 4

¹² สุจินดา เจียมศรีพงษ์. "ชุมชนชาวจีนและการเติบโตทางการค้าในจังหวัดนครสวรรค์" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์. หน้า 217.

ของมณฑลแรกที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2438 ซึ่งมีมณฑลกรุงเก่า มณฑลปราจีน มณฑลพิษณุโลกและมณฑลนครสวรรค์ ในส่วนของมณฑลนครสวรรค์นั้นได้รวมเอาหัวเมืองทางแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไปจนถึงแม่น้ำปิงเข้าด้วยกันรวม 8 เมือง คือ เมืองนครสวรรค์เป็นที่บัญชาการมณฑล เมืองชัยนาท เมืองสวรรค์บุรี เมืองมโนรมย์ เมืองอุทัยธานี เมืองพยุหศิริ เมืองกำแพงเพชร และเมืองตาก โดยมีพระยาดัชกรปลาส (ทองอยู่ ไรหิดเสถียร) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลคนแรก ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 7 ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจจึงมีพระราชโองการเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 ให้อยุบมณฑลนครสวรรค์โดยจัดให้จังหวัดต่าง ๆ ของมณฑลนี้ไปขึ้นกับมณฑลอยุธยา ยกเว้นตากและกำแพงเพชร ซึ่งไปขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบเทศาภิบาล ใน พ.ศ. 2476 มณฑลต่าง ๆ จึงถูกยกเลิกไปให้คงไว้แต่หัวเมืองและอำเภอโดยให้ทุกเมืองมีฐานะเท่าเทียมกันขึ้นตรงต่อเจ้ากระทรวงโดยตรง

ภายหลังจากยุบเลิกระบบมณฑลเทศาภิบาลไปแล้ว ได้มีการจัดระบบการปกครองตามระบบประชาธิปไตย และจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ ปราบกฏตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ครั้นมาในปี พ.ศ. 2495 ได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินกำหนดฐานะจังหวัดเป็นนิติบุคคลและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารจังหวัด โดยมีคณะกรรมการจังหวัดเป็นคณะเจ้าหน้าที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด

1.2 สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์

1.2.1 สถานที่ตั้ง

จังหวัดนครสวรรค์ตั้งอยู่บนที่ราบภาคกลาง อยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 15 องศา 40 ลิปดาเหนือ กับ 16 องศา 10 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองติจูดที่ 99 องศา 105 ลิปดาตะวันออก

กับ 100 องศา 50 ลิปดาตะวันออก ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือ
ห่างจากกรุงเทพฯไปทางด้านเหนือตามเส้นทางสายเอเชียเป็นระยะทาง 237
กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดพิจิตรและกำแพงเพชร
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และลพบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดอุทัยธานี

1.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครสวรรค์มีพื้นที่ประมาณ 9,645 ตารางกิโลเมตร
หรือประมาณ 6,048,1000 ไร่ พื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การ
เกษตร สามารถแยกได้ดังนี้

พื้นที่การเกษตรเป็นที่นา	ประมาณ	2,232,600	ไร่
พื้นที่ปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์	ประมาณ	1,502,400	ไร่
รวมพื้นที่เกษตรกรรม	ประมาณ	3,735,000	ไร่
พื้นที่คลอง ท้อง บึง	ประมาณ	702,800	ไร่

นอกจากนั้นเป็นป่าสงวนซึ่งมีป่าใหญ่ และภูเขาสลับซับซ้อนทาง
ทิศตะวันตก ทางทิศตะวันออกเป็นป่าไม้เบญจพรรณ

1.2.3 แม่น้ำสำคัญ

แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

- ก. แม่น้ำปิง ได้แก่ แม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง ซึ่งไหลมา
บรรจบกันที่จังหวัดตากแล้วไหลผ่านจังหวัดกำแพงเพชรเข้าเขตจังหวัดนครสวรรค์
ผ่าน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มารวมกับแม่น้ำน่านที่ปากน้ำโพ
- ข. แม่น้ำน่าน เป็นที่รวมของแม่น้ำยม กับแม่น้ำน่านซึ่ง

ไหลจากแพร์ น่าน อุดรดิตถ์ มาบรรจบกันที่ตำบลเกษไชย อำเภอชุมแสง แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ปากน้ำโพ

ค. แม่น้ำเจ้าพระยา เกิดจากปากแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่าน (แควใหญ่) ไหลมารวมกันที่ปากน้ำโพ เป็นต้น แม่น้ำเจ้าพระยาไหลจาก จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร ไหลออกอ่าวไทย ที่จังหวัดสมุทรปราการ ยาวประมาณ 360 กิโลเมตร

1.2.4 สภาพภูมิอากาศ

โดยทั่วไปอากาศค่อนข้างร้อนจัดในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาว อุณหภูมิสูงสุดของภาคกลางที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ เคยวัดได้ถึง 43 องศาเซลเซียส ภูมิอากาศค่อนข้างแห้ง ฤดูหนาว เคยวัดได้อุณหภูมิต่ำสุด 11 องศาเซลเซียส

1.2.5 การคมนาคม

ก. ทางรถไฟ โดยทางรถไฟสายเหนือกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ในปัจจุบันจากสถานีหัวลำโพง ถึงจังหวัดนครสวรรค์ ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง 15 นาที (รถดีเซลราง) ระยะทางจากกรุงเทพฯ-นครสวรรค์ ประมาณ 250 กิโลเมตร

ข. ทางรถยนต์ ทางหลวงที่สำคัญเชื่อมจังหวัดนครสวรรค์กับจังหวัดใกล้เคียง เช่น ทางหลวงพหลโยธิน ทางหลวงสายเอเชีย ตัวเมืองห่างจากกรุงเทพฯ 237 กิโลเมตร

ระยะทาง	นครสวรรค์-พิษณุโลก	ประมาณ	130	กิโลเมตร
	นครสวรรค์-สุโขทัย	ประมาณ	188	กิโลเมตร
	นครสวรรค์-กำแพงเพชร	ประมาณ	120	กิโลเมตร
	นครสวรรค์-พิจิตร	ประมาณ	113	กิโลเมตร
	นครสวรรค์-อุทัยธานี	ประมาณ	50	กิโลเมตร

ค. ทางน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งล่องแพ ล่องซุงมาจากทางเหนือตามแม่น้ำปิง ผ่านนครสวรรค์ จะส่งสินค้าจากนครสวรรค์-ท่าเตียน กรุงเทพฯ นอกจากนี้ จังหวัดนครสวรรค์ยังมีโครงการ "พัฒนาการขนส่งทางน้ำ" โดยการสร้างสถานีขนส่งทางน้ำขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อส่งเสริมการขนส่งทางน้ำตั้งแต่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ ล่องตามแม่น้ำเจ้าพระยา ถึงกรุงเทพมหานครซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคบางประการ จึงยังมีได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามโครงการที่กำหนดไว้

1.3 การปกครองของจังหวัดนครสวรรค์

1.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

	แบ่งเขตการปกครองออกเป็น	12	อำเภอ		
118	ตำบล	1,149	หมู่บ้าน		
	ก. อำเภอเมืองนครสวรรค์	16	ตำบล	150	หมู่บ้าน
	ข. อำเภอโกรกพระ	9	ตำบล	61	หมู่บ้าน
	ค. อำเภอชุมแสง	10	ตำบล	112	หมู่บ้าน
	ง. อำเภอหนองบัว	9	ตำบล	83	หมู่บ้าน
	จ. อำเภอบรรพตพิสัย	13	ตำบล	103	หมู่บ้าน
	ฉ. อำเภอตากถ้ำ	9	ตำบล	65	หมู่บ้าน
	ช. อำเภอท่าตะโก	10	ตำบล	82	หมู่บ้าน

ญ. อำเภอพยุหะคีรี	11	ตำบล	107	หมู่บ้าน
ฎ. อำเภอลาดยาว	13	ตำบล	164	หมู่บ้าน
ฏ. อำเภอตากฟ้า	6	ตำบล	68	หมู่บ้าน
ฐ. อำเภอเก้าเลี้ยว	5	ตำบล	42	หมู่บ้าน

1.3.2 การบริหารส่วนท้องถิ่น

มีการปกครองในรูปแบบ เทศบาล 3 แห่ง และ
สุขาภิบาล 13 แห่งดังนี้

ก. เทศบาล มี 3 แห่งคือ

1. เทศบาล เมืองนครสวรรค์
2. เทศบาล ตำบลชุมแสง
3. เทศบาล ตำบลตาคลี

ข. สุขาภิบาลทั้งหมด 13 แห่งคือ

1. สุขาภิบาลหนองเขน อำเภอเมืองนครสวรรค์
2. สุขาภิบาลช่องแค อำเภอลาดยาว
3. สุขาภิบาลช่องแค อำเภอตาคลี
4. สุขาภิบาลทับกฤช อำเภอชุมแสง
5. สุขาภิบาลบรรพตพิสัย อำเภอบรรพตพิสัย
6. สุขาภิบาลท่าตะโก อำเภอท่าตะโก
7. สุขาภิบาลพยุหะคีรี อำเภอพยุหะคีรี
8. สุขาภิบาลไพศาล อำเภอไพศาล
9. สุขาภิบาลหนองบัว อำเภอหนองบัว
10. สุขาภิบาลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า
11. สุขาภิบาลโกรกพระ อำเภอโกรกพระ
12. สุขาภิบาลเก้าเลี้ยว อำเภอเก้าเลี้ยว

1.4 ประชากรของจังหวัดนครสวรรค์

ปัจจุบัน จังหวัดนครสวรรค์มีจำนวนประชากรประมาณ 1,083,239 คน เป็นชาย 540,455 คน เป็นหญิง 542,784 คน

1.5 สภาพเศรษฐกิจจังหวัดนครสวรรค์

จังหวัดนครสวรรค์ จัดเป็นศูนย์กลางการผลิตของภาคเหนือตอนล่างโดยผลผลิตเป็น 13.8 % ของผลผลิตรวมของภาคเหนือ ทั้งมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจวัดจากรายได้ของประชากรจังหวัดนครสวรรค์ ถ้าวเฉลี่ยต่อปีต่อคนประมาณ 11,129 บาท

ผลผลิตที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์คือ สาขาเกษตรกรรม รองลงมาคือการค้า อุตสาหกรรม และบริการ

1.5.1 การทำนา จังหวัดนครสวรรค์มีเนื้อที่นาถ้อยครอง 2,647,555 ไร่ เนื้อที่เสียหายโดยสิ้นเชิง (น้ำท่วม , ฝนแล้ง) 601,370 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยวทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว 1,985,196 ไร่ ผลผลิต 294,075 ตัน เฉลี่ยไร่ละ 400 กิโลกรัม

1.5.2 การพืชไร่ มีเนื้อที่ทำการปลูกพืชไร่รวม 1,575,841 ไร่ (ต้นฝน) 773,469 ไร่ (ปลายฝน) รวมมูลค่า 2,400 ล้านบาท พืชที่ปลูกมากที่สุดคือข้าวโพด เลี้ยวสัตว์ พืชอื่น ๆ มีข้าวฟ่าง ถั่วเขียวผิวดำ ถั่วลิสง ฝ้าย อ้อย ฯลฯ

1.5.3 การประมง ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ประมาณ 4,000 ตัน

0404

29 SEP 2006

431035

1.5.4 การปลูกสัตว์ ไตสิ่งเสริมให้เกษตรกรได้เลี้ยงสัตว์
ต่าง ๆ และส่งไปจำหน่ายยังกรุงเทพฯ จำแนกเป็น กระบือ 40,142 ตัว
หมู 73,604 ตัว แพะ 70 ตัว เป็น 170,226 ตัว ไก่ 1,281,951 ตัว
และอื่น ๆ

1.5.5 การป่าไม้ จังหวัดนครสวรรค์มีพื้นที่ป่าไม้ที่กำหนด
ไว้ประมาณ 2,285.41 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่ง
ชาติจำนวน 6 ป่า มีเนื้อที่ 2,129.11 กิโลเมตร ดังนี้

ก. ป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 6 แห่งคือ

1. ป่าแม่वंก-แม่เป็น อยู่ในท้องที่อำเภอลาดยาว
มีเนื้อที่ 1,729.16 ตารางกิโลเมตร (1,080,725 ไร่) เป็นป่าไม้สมบูรณ์
2. ป่าเขาหลวง อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองนครสวรรค์
อำเภอโกรกพระ และอำเภอลาดยาว มีเนื้อที่ 88.50 ตารางกิโลเมตร
(55,312.5 ไร่) เป็นป่าไม้สมบูรณ์
3. ป่าดงยาว-ห้วยพล้ม อยู่ในท้องที่อำเภอบรรพตพิสัย
มีเนื้อที่ 1.6 ตารางกิโลเมตร (1,000 ไร่) ปัจจุบันหมดสภาพป่า
4. ป่าเขาสนามชัย อยู่ในท้องที่อำเภอพยุหะคีรี มี
เนื้อที่ 17.37 ตารางกิโลเมตร (10,856.25 ไร่)
5. ป่าเขาคอก-เขาโลมนาม-เขาสอยดาว อยู่ใน
ในท้องที่อำเภอไพศาลี มีเนื้อที่ 168.96 ตารางกิโลเมตร (105,200 ไร่)
6. ป่าเขาสูง-เขาพระ อยู่ในท้องที่อำเภอหนองบัว
และอำเภอไพศาลี มีเนื้อที่ 123.52 ตารางกิโลเมตร (77,200 ไร่) เป็น
เขาคอกอยู่ในท้องที่อำเภอหนองบัว และอำเภอไพศาลี มีเนื้อที่ 156.30
ตารางกิโลเมตร (9,768.50 ไร่)

1.5.6 การอุตสาหกรรม มีโรงงานประเภทต่าง ๆ ที่ได้

รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายทั้งสิ้น 996 โรงงาน ซึ่งแยกประเภทได้ดังนี้

- ก. อุตสาหกรรมการผลิตการเกษตร
- ข. อุตสาหกรรมบริการ
- ค. อุตสาหกรรมยาและอาหาร
- ง. อุตสาหกรรมไม้ บด ย่อย หิน ดูดทราย
- จ. อุตสาหกรรมประมง
- ฉ. อุตสาหกรรมอื่น ๆ

1.6 สภาพทางสังคมของจังหวัดนครสวรรค์

1.6.1 การศึกษา สถานศึกษาสังกัดต่าง ๆ ของจังหวัดนครสวรรค์มีดังนี้

ก. กรมสามัญศึกษา	29	แห่ง
ข. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด	647	แห่ง
ค. เทศบาล	11	แห่ง
ง. กรมอาชีวศึกษา	3	แห่ง
จ. วิทยาลัยเอกชน	1	แห่ง
ฉ. อาชีวศึกษาเอกชน	7	แห่ง
ช. วิทยาลัยครู (สาธิต)	1	แห่ง
ซ. กรมตำรวจ	1	แห่ง
ฅ. วิทยาลัยพยาบาล	1	แห่ง
ญ. ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6	1	แห่ง
ฎ. ศูนย์ฝึกวิชาชีพ	1	แห่ง

1.6.2 การศาสนา

ก. วัด	350	วัด
ข. สำนักสงฆ์	272	แห่ง

ค. ที่ฝึกสงฆ์	116	แห่ง
ง. วัดร้าง	14	แห่ง
จ. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	232	แห่ง
ฉ. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	57	แห่ง
ช. ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย	3	แห่ง

1.7 สถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์

1.7.1 แม่น้ำเจ้าพระยา

นครสวรรค์ได้ชื่อว่าเป็นเมืองต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งนี้เนื่องมาจากแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่านไหลมาบรรจบกันที่ ปากน้ำ บริเวณหน้าเขื่อนในตัวเมืองซึ่งเป็นจุดรวมของแม่น้ำทั้ง 2 สายดังกล่าว จะมองเห็นถึงความแตกต่างของแม่น้ำทั้งสองสายได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ แม่น้ำน่าน จะมีสีค่อนข้างแดง และแม่น้ำปิงค่อนข้างไปทางสีเขียว เมื่อมาบรรจบกันแล้วจะค่อย ๆ รวมตัวเข้าด้วยกันกลายเป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่สำคัญของประเทศไทย

1.7.2 บึงบอระเพ็ด

เป็นบึงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศเกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่ในท้องที่ ตำบลแควใหญ่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ และมีบริเวณติดต่อไปถึงเขตอำเภอท่าตะโกและอำเภอยะนิง มีเนื้อที่ประมาณ 132,727 ไร่ 56 ตารางวา ในปัจจุบันตามประวัติของบึงบอระเพ็ดขึ้นกราบทูลพระราชทานพระบรมราชานุญาต สงวนบึงบอระเพ็ดไว้เป็นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำและได้ประกาศเป็นเขตหวงห้ามมีเนื้อที่ประมาณ 250,000 ไร่ ในปี พ.ศ.2496 ต่อมาในปี พ.ศ.2480 ได้ออกกฎหมายเพิกถอนการหวงห้ามที่ดินบางส่วนลดอาณาบริเวณเหลือเพียง 132,737 ไร่ 56 ตารางวา มาจนถึงปัจจุบัน

การเดินทางไปยังบอระเพ็ด สามารถไปได้ทั้งทางเรือและทางรถยนต์ โดยทางรถยนต์จะไปตามเส้นทางสายปากน้ำโพ-ชุมแสง ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร จะมีทางแยกเลี้ยวเข้าสถานีประมา สำหรับการเดินทางโดยทางเรือ ออกจากตลาดท่าหน้าเทศบาลเมืองไปตามลำแม่น้ำขึ้นไปทางเหนือประมาณ 6 กิโลเมตร จนถึงปากคลองเข้าบึงบอระเพ็ดที่เรียกว่า คลองหนองดุก เมื่อลอดได้สะพานก็เข้าถึงบริเวณบึง

บึงบอระเพ็ดเป็นที่รู้จักแพร่หลายกันมานานแล้ว เป็นแหล่งน้ำที่ระเหยชุ่ม ซึ่งปัจจุบันมีอยู่น้อยเต็มที นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ปลาต่าง ๆ อยู่ประมาณ 148 ชนิด ที่มีชื่อเสียงมากก็คือ ปลาเสือตอ นอกจากนี้บึงบอระเพ็ดก็ยังเป็นที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิดอีกด้วย อาทิ เช่น นกกวาง นกอีโก้ง นกกระจาบ เป็นต้น รวมแล้ว 163 ชนิด

1.7.3 เขากบ

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะเป็นเทือกเขาเตี้ย ๆ สูงประมาณ 18,550 เมตร มีบันไดทางขึ้นสู่ยอดเขาจำนวน 437 ขั้น มีถนนลาดยางเป็นทางรถยนต์ที่ตั้งวัดวรนาถบรรพต และมีโบราณวัตถุ เช่น รอยพระพุทธรูปจำลอง เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งประมาณว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ประดิษฐานอยู่เมื่อมองจากยอดเขาลงมาจะเห็นตัวเมืองนครสวรรค์ได้อย่างชัดเจน

1.7.4 สวนอุทยานสวรรค์

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ บริเวณริมทางหลวงสายเอเชียเดิมเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 314 ไร่ เรียกว่า หนองสมบูรณ์ ต่อมาเทศบาลเมืองนครสวรรค์ได้ปรับปรุงสภาพให้เป็นสวนสาธารณะ สำหรับพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยสร้างถนนขนาดกว้าง 6 เมตร

ตลอดโดยรอบ บริเวณหนองน้ำซึ่งมีความยาวรวม 3,980 เมตร ตรงกลาง
น้ำตมเป็นเกาะมีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ มีเวที น้ำพุ ห้องรับรอง และสวน
ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงาม และร่มรื่นแก่บริเวณด้วย

1.7.5 เขาดำบ่อยา

มีถ้ำอยู่บนภูเขาที่มีหมู่บ้านหินก้อน ตำบลหนองกรด
อำเภอเมือง นครสวรรค์ อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 30 กิโลเมตร
บริเวณเชิงเขา มีบันไดขึ้นไปสู่ถ้ำ ภายในถ้ำมีขนาดกว้างพอสมควร โดย
แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นที่ตั้งพระประธานองค์ใหญ่ ช่วง 2 ลึกเข้าไป
ไปเป็นทางตัน ในบริเวณนี้จะมีบ่อน้ำทิพย์ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นบ่อยาศักดิ์สิทธิ์
อยู่ด้วย ช่วงที่ 3 พื้นที่ที่จะออกจากบริเวณถ้ำสู่ภายนอกได้อีกทางหนึ่ง
ภายในถ้ำมีหินย้อยตามธรรมชาติทั้งดงาม ซึ่งจะมองเห็นได้จากแสงไฟที่ให้
ความสว่างอย่างเพียงพอ

1.7.6 วัดศรีสวรรค์สังฆาวาส (วัดถือน้ำ)

เป็นวัดเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์เป็นสถานที่สำหรับราชการ
กระทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาโดยมีใบหยก ใบพาย มีดดาบ สมัยโบราณ
พระพุทธรูปทองคำและพระพุทธรูปเนื้อเงินบรรจุอยู่ภายในพระประธานในพระ
อุโบสถหลังเก่า ประมาณอายุได้ 100 ปีเศษ

1.7.7 วัดจอมคีรีนาคพรต

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตลาดปากน้ำโพ ทว่าง
เชิงสะพานเดชาและค่ายจิรประวัติ บนยอดเขามีรอยพระพุทธรูปจำลองและ
พระพุทธรูป โบสถ์ และวิหาร ซึ่งมีตำนานเล่าว่าเป็นโบสถ์ที่เทวดาสร้างขึ้น
บนยอดเขาในสมัยรัชกาลที่ 6 สำหรับเทศกาลเดือน 12 ของทุกปี จะมี
งานปิดทองไหว้พระและแข่งเรือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาทุกปี

1.7.8 เขาหน่อ

อยู่ริมทางหลวงสายนครสวรรค์-กำแพงเพชร ในท้องที่ตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย ระยะห่างจากจังหวัดประมาณ 18 กิโลเมตร ลักษณะภูเขาเป็นภูเขาหินปูนสูงประมาณ 282 เมตร ตั้งอยู่บนที่ราบซึ่งมีสภาพเป็นทุ่งนาโดยรอบภูเขามีสันไม้ปกคลุมอยู่ทั่วไป มีถ้ำเล็กถ้ำน้อยอยู่หลายแห่งเป็นที่อาศัยของฝูงลิง ภายในมีพระพุทธรูปปางจำลองประดิษฐานอยู่หากเดินทางผ่านเส้นทางสายนี้ในเวลาเย็นจะมองเห็นฝูงค้างคาวที่อาศัยอยู่ตามถ้ำใหญ่ค่อยบินออกมาออกไปหากินดูเป็นสายยาวสีดำอยู่บนท้องฟ้า

1.7.9 เมืองธัญบุรี

หรือที่เรียกว่า "ดงแม่นางเมือง" ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลตาสัง อยู่ห่างจากอำเภอบรรพตพิสัยไปทางทิศเหนือประมาณ 11 กิโลเมตร เป็นเมืองโบราณ สันนิษฐานว่าได้สร้างก่อนสุโขทัยเป็นราชธานีด้วยซ้ำ ขณะนั้นปล่อยเป็นเมืองร้าง มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรเคยเข้ามาสำรวจพร้อมทั้งวางแผนแนวตั้งเขตเมืองไว้ปัจจุบันที่ดินถูกบุกกรุก จนเกือบจะไม่มีร่องรอยเหลืออยู่แล้ว

1.7.10 เขานางพันธุรัตน์

เป็นภูเขาเล็ก ๆ สูงประมาณ 100 เมตร ตั้งติดอยู่กับเขาหน่อ อำเภอบรรพตพิสัย บนยอดเขามีแท่นหินเป็นลานกว้างใหญ่ตามธรรมชาติ เรียกกันมานานแล้วว่า "แท่นนางพันธุรัตน์" เป็นที่สังเกตุว่าเขาหน่อมิถึงนับพันตัวดำรงชีวิตอยู่ด้วยลูกไม้บนยอดเขาบ้าง จากความเมตตาของหลวงปู่ และพุทธศาสนิกชนที่เข้าไปเยี่ยมหลวงปู่บ้าง โดยให้อาหารกับลิงเหล่านี้ เป็นครั้งคราว บริเวณเขาพันธุรัตน์ซึ่งอยู่หลังวัดเขาหน่อมิถ้ำชื่อว่า "ถ้ำพระนอน" ภายในมีพระพุทธรูปไสยาสน์ ประดิษฐานอยู่ มีบันไดขึ้นไปได้สะดวก หน้าถ้ำมีอักษรจารึกไว้บนแผ่นหินว่า "สภ.รศ.1301" สันนิษฐานว่าสมเด็จพระนางเจ้า-

เสาวภาผ่องศรี เคยเสด็จมา ณ ถ้ำแห่งนี้

1.7.11 จันเสนเมืองโบราณ

จันเสนเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในท้องที่อำเภอตากาลี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์และมีรถไฟผ่านสถานีจันเสนอีกสถานีหนึ่งด้วย

สำหรับที่เมืองโบราณตั้งอยู่ในบริเวณหมู่ที่ 2 ตำบลจันเสน บริเวณเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมแต่มีมุมทั้งสี่มุมเป็นรูปมนจนเกือบจะเป็นรูปวงกลมล้อมรอบด้วยคูเมืองซึ่งกว้างประมาณ 20 เมตร ปัจจุบันนี้ยังมีสภาพเป็นที่ลุ่มน้ำขัง แต่ก็ยังเป็นร่องรอยพอมองเห็นเค้าคูเมืองได้อย่างชัดเจน มีความยาวประมาณ 800 เมตร ความกว้าง 700 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่เศษ เนื่องจากบริเวณภายในคูเมืองชาวบ้านจึงเรียกกันว่า "โคกจันเสน"

ในบริเวณเมืองโบราณ ได้ขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่าง คือ ของประเภทที่ทำด้วยดินเผา อาทิพระนิมิตดวงตรา ตุ๊กตา และเหล็กไหล ประเภทที่ทำด้วยหินได้แก่ ฐานบัว ธรรมจักร ขวาน หินขัด หินกลม แกะเป็นรูปดอกบัว ประเภทที่ทำด้วยตุ้มหู ทำด้วยตะกั่วหรือดีบุก ใบหอกเล็กรูปเป็นห่วงกลม เงินโบราณประเภทที่ทำด้วยสัมฤทธิ์ มีพระโพธิสัตว์สัมฤทธิ์ ลูกปัดหินและลูกปัดแก้ว ปัจจุบันโบราณวัตถุดังกล่าวเก็บรักษาไว้ที่วัดจันเสนและกรมศิลปากร

1.7.12 วัดวรนาถบรรพต

เป็นวัดเก่าแก่ของนครสวรรค์ ตั้งอยู่บนยอดเขาและเชิงเขากบ บนยอดเขามีโบราณวัตถุ อาทิ รอยพระพุทธรูปจำลอง เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งสร้างในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี บริเวณเชิงเขากบมีเจดีย์ขนาดใหญ่สมัยสุโขทัยซึ่งกรมศิลปากรได้จารึกประวัติของวัดไว้ที่ฐานของเจดีย์องค์นี้ด้วย วัดนี้ได้รับยกย่องจากกรมศาสนา และเถรสมาคมว่าเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างเมื่อ พ.ศ. 2509 นอกจากนั้นในวัดยังมีรูปหล่อพระหลวงพ่อกทอง

อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวนครสวรรค์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารข้างเจดีย์ใหญ่ด้วย

1.7.13 พระผู้ให้อภัยยั้งและพระทันหลังให้กัน

ประดิษฐานอยู่หลัง โบสถ์นครสวรรค์ ด้านถนนเทพสิทธิชัย เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ 2 องค์ หันหน้าไปทางทิศตะวันตกองค์หนึ่ง เดิมประดิษฐานอยู่ในวัดร้างที่มีโบสถ์และวิหารพังทลายไปหมด คงเหลือแต่พระพุทธรูป 2 องค์ดังกล่าว ในปัจจุบันก็ยังไม่มีการสร้างวิหารให้เป็นการถาวร คงมีเพียงวิหารชั่วคราวเป็นเรือนไม้เท่านั้น

เกี่ยวกับประวัติพระทันหลังให้กัน มีข้อสันนิษฐานเป็น 3 นัย คือ นัยแรกเป็นทางธรรมมีความหมายถึงการเกิดและการตาย นัยที่ 2 เป็นทางโลก เป็นพระที่สร้างขึ้นโดยเมียน้อย เมียหลวงซึ่งมีความซุนซ่องหมองใจ ไม่ปรารถนาจะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีเดียวกัน และนัยที่ 3 มีผู้เขียนประวัติถึงเมืองนครสวรรค์ หน้าด่าน โดยการสร้างพระทันหลังให้กัน อาจมีความหมายถึงการให้อภัย ไม่จองเวรจองกรรมกันอีกต่อไป

1.7.14 เขาถ้ำบุญนาค

ตั้งอยู่ที่ตำบลตากลิ อำเภอดตากลิ เป็นถนนลูกรังห่างจากอำเภอประมาณ 6 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด 80 กิโลเมตร ลักษณะที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูง ปากถ้ำสูงจากดินเขาประมาณ 25-30 เมตร ภายในมีพระพุทธรูปจำลอง มีปล่องให้แสงสว่างจากยอดเขาลงมา บรรยากาศในถ้ำอับชื้น แต่เย็นสบาย เพราะลมที่มาจากปล่องเขาแล้วออกมาปากถ้ำ มีวัดเขาถ้ำบุญนาค กว้างขวาง ร่มเย็น นอกจากนั้นเขาถ้ำบุญนาคยังเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงลิงเป็นจำนวนมาก

1.7.15 เขาพระเจดีย์

ตั้งอยู่ที่ตำบลตากลี ถนนลาดยางจากอำเภอลาดยาง 5 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด 80 กิโลเมตร เขาพระเจดีย์มีลักษณะเป็นเนินเขาประกอบด้วยหินมีลักษณะสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นเหลี่ยมแฉกรูขรุษเป็นรูปเป็นโพรงไม่ราบเรียบเหมือนเขาอื่น ไม่มีดินปนอยู่เลยลักษณะของหินคล้ายกระดูกสัตว์ที่ตายทับถมกันมาเป็นเวลานาน มีถ้ำไม่ลึกมากอยู่ 1 ถ้ำ มีความงดงามพอประมาณเข้ากับลักษณะของหิน ที่ต้นเขามีวัดพระเจดีย์และมีฝูงลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

1.7.16 วัดถ้ำเขาชายธง

ตั้งอยู่ที่ตำบลตากฟ้า อำเภอดงตาล การคมนาคมมีถนนลาดยาง จากจังหวัดถึงวัดเป็นระยะทาง 83 กิโลเมตร สภาพดี ลักษณะทั่วไป เป็นวัดใหญ่อยู่ติดกับถนนสายตากลี-ตากฟ้า บริเวณวัดมีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ สร้างมากกว่า 20 ปี ร่มรื่นเย็นสบาย มีถ้ำอยู่ในบริเวณวัด 3 ถ้ำ (ถ้ำใหญ่ 1 ถ้ำ ถ้ำเล็ก 2 ถ้ำ) ถ้ำที่มีสภาพที่พอเข้าเที่ยวชมได้สะดวกก็คือ ถ้ำใหญ่มีชื่อว่า วิมุตตมูข อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 100 ฟุต มีบันไดปูนขึ้นลงประมาณ 83 ขั้น มีบันไดไม้บางตอนสลบอยู่ในสภาพชำรุด ทางลงสู่ถ้ำเป็นบันไดไม้ ภายในถ้ำลึกพอประมาณ มีลักษณะแคบขาดไฟฟ้าและแสงสว่าง ส่วนถ้ำเล็กทั้ง 2 ถ้ำไม่มีทางขึ้นลง

1.8 ประวัติความเป็นมาของอำเภอบรรพตพิสัย

อำเภอบรรพตพิสัย เป็นอำเภอเก่าแก่ของจังหวัดนครสวรรค์อำเภอหนึ่งในสมัยโบราณมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นจัตวา มีชื่อว่า "เมืองบรรพตพิสัย" มีผู้ว่าราชการมาปกครอง ที่ทำการเมืองตั้งเดิมอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง หมู่ที่ 5 ตำบลตาสังในปัจจุบัน ต่อมาในปี พุทธศักราช 2453 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ จึงได้ย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงที่บ้าน

"ล้มเสี้ยว" หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจั่ว ตราบจนทุกวันนี้

เหตุที่ได้ชื่อว่า "บรรพตพิสัย" ก็เพราะมีคนเล่าติดต่อกันมาว่าใน
ท้องที่นี้มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อว่า "เขาหน่อ" ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเขาหน่อ หมู่ที่ 2
ตำบลบ้านแดน หากมองดูภูเขาสูงนี้ไกล ๆ จะเห็นเป็นรูปร่างคล้ายพระปรางค์
ที่ตั้งเรียงรายเป็นระเบียบสวยงามและรายรอบด้วยภูเขาข้างเคียงอีกหลายลูก
ที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ยิ่งเพิ่มความงดงามมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดชุมชน
ท้องที่นี้จึงได้รับการขนานนามว่า "เมืองบรรพตพิสัย"

อำเภอบรรพตพิสัยเคยมีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอมาแล้วทั้งสิ้น 32
คน นายอำเภอคนแรกคือ หลวงศรีสิทธิธรรม (โย รัตนวราหะ)

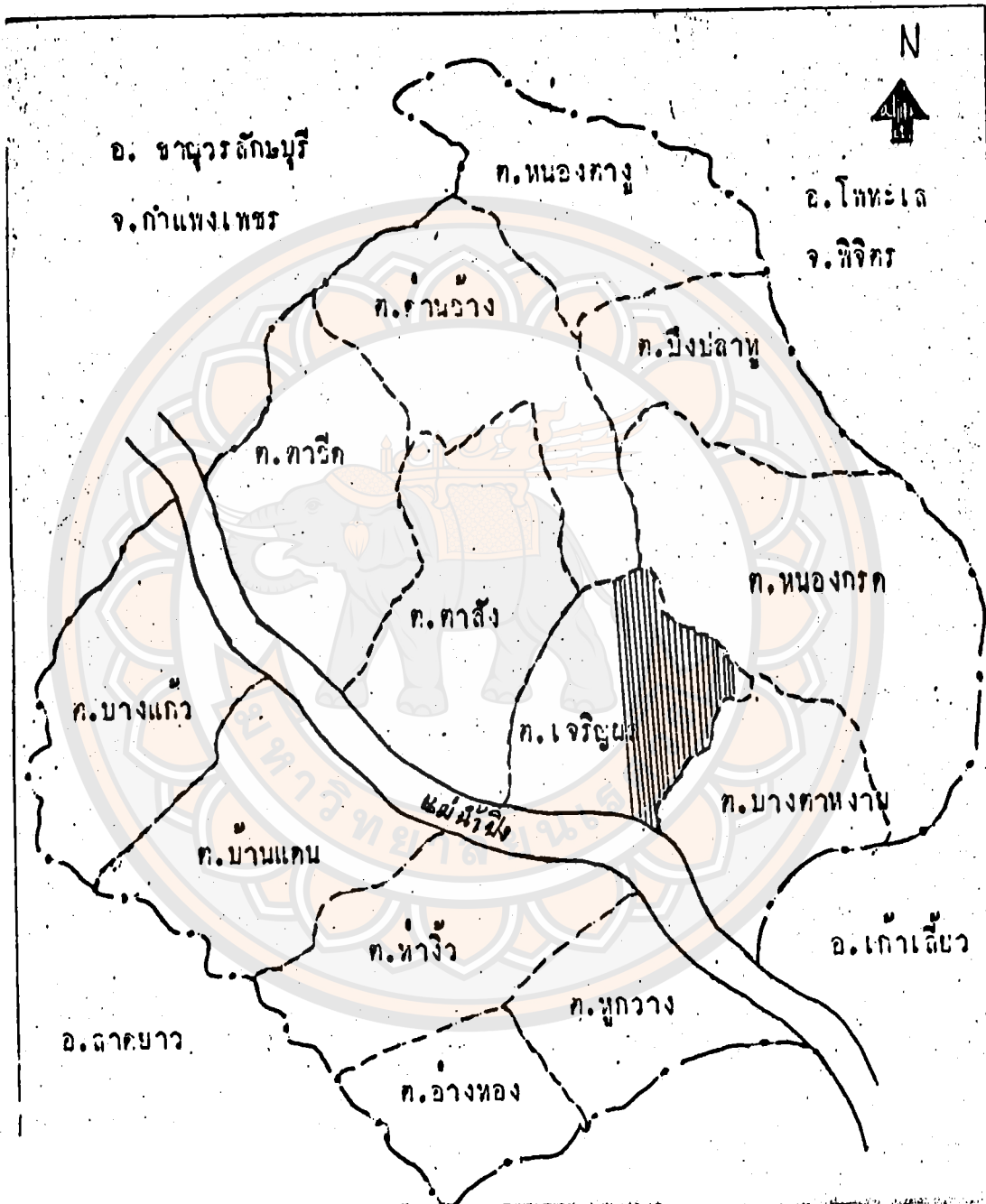
สัญลักษณ์ของอำเภอใช้รูป "เขาหน่อ" ซึ่งเป็นภูเขาสูงประมาณ
282 เมตร มียอดเขาที่สวยงาม มีบันไดเหล็กถึงยอดเขา มณฑปสร้างด้วย
ศิลาแลง พระพุทธรูปและถ้ำสวยงาม ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปจำลอง ซึ่งมี
ประชาชนทั้งในอำเภอและต่างอำเภอ จังหวัดใกล้เคียงมานับสการอยู่เป็น
ประจำ

1.9 สภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบรรพตพิสัย

1.9.1 ที่ตั้งอำเภอบรรพตพิสัย ตั้งอยู่บริเวณตอนล่างของภาคเหนือ
ตอนบนสุดของภาคกลาง ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์สายเอเชีย 1 ระยะ
ทาง 282 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจั่ว อยู่ทาง
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวนครสวรรค์ และห่างจากตัวจังหวัด 32
กิโลเมตร

1.9.2 พื้นที่ มีพื้นที่ประมาณ 782 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ
455,000 ไร่

แผนที่ 3 แผนที่อำเภอบรรพตพิสัย

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอบรรพตพิสัย

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

1.9.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของอำเภอบรรพตพิสัย ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา เนื่องจากมีแม่น้ำปิงไหลผ่านทางภาคเหนือ จากอำเภอชาณุวรลักษบุรี ไหลผ่านกลางพื้นที่อำเภอบรรพตพิสัย ระยะทางประมาณ 28 กิโลเมตร ไหลผ่าน ตำบลตาซัด ตำบลบางแก้ว ตำบลบ้านแดน ตำบลตาสัง ตำบลท่าจั่ว ตำบลบางตาหงาย ตำบลเจริญผล ตำบลหูกวาง มีเนื้อที่ทำการเกษตรประมาณ 416,242 ไร่ เนื้อที่ป่าไม้เหลือประมาณ 1,000 ไร่ ปัจจุบันได้มีการขุดคลองชลประทานเข้าไปในพื้นที่การเกษตรได้ทุกตำบล

1.9.4 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศอยู่ในเกณฑ์ปกติ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

- ก. ฤดูร้อน อากาศค่อนข้างร้อน ระหว่างเดือน มีนาคม-มิถุนายน จะร้อนสุดในเดือนเมษายน อุณหภูมิถึง 36 องศา
- ข. ฤดูฝน ฝนจะตกทั่วไประหว่างเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,085 มิลลิเมตร
- ค. ฤดูหนาว อากาศค่อนข้างเย็นระหว่างเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

1.9.5 แหล่งน้ำสำคัญ

อำเภอบรรพตนิสัย มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญเป็นประโยชน์ทางการเกษตร การคมนาคม และการอุปโภคบริโภคคือ

ก. แม่น้ำ มีแม่น้ำสำคัญ 1 สาย คือ แม่น้ำบึงไหลผ่านตำบลตาซัด ตำบลบางแก้ว ตำบลบ้านแดน ตำบลตาสัง ตำบลท่างิ้ว ตำบลบางตาหงาย ตำบลเจริญผล ตำบลหูกวาง

ข. ลำคลอง มีลำคลองสำคัญดังนี้

1. คลองตัวเกา อยู่ในเขตตำบลท่างิ้ว
2. คลองน้ำหัก อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
3. คลองน้ำโจน อยู่ในเขตตำบลเจริญผล
4. คลองชะโอน อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
5. คลองคต อยู่ในเขตตำบลเจริญผล
6. คลองรอดโพธิ์ทอง อยู่ในเขตตำบลบางแก้ว
7. คลองวังกระชอน อยู่ในเขตตำบลหูกวาง
8. คลองแย่ง อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
9. คลองวัดโบสถ์ อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
10. คลองเขาหัวยลูง อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
11. คลองหลวงพ่อนาม อยู่ในเขตตำบลบ้านแดน
12. คลองส่งน้ำตะพาน อยู่ในเขตตำบลตาสัง
13. คลองสองหน่อ อยู่ในเขตตำบลตาสัง
14. คลอง กสช. อยู่ในเขตตำบลตาสัง

ค. หนอง/บึง/บ่อ ที่สำคัญมีดังนี้

1. บึงบอน
2. บึงหูกวาง
3. หนองวัง
4. หนองพลับ

5. บึงหลังบ้าน

1.10 ประชากร จากการสำรวจ ปี พ.ศ. 2534 มีประชากร
ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงประชากรอำเภอบรรพตนิลัย ปี พ.ศ. 2535

ที่	ตำบล	จำนวนราษฎร			จำนวนบ้าน	จำนวนครอบครัว
		รวม	ชาย	หญิง		
1	ท่าจั่ว	8,026	3,907	4,119	2,077	2,177
2	บางตาหงาย	5,146	2,488	2,658	1,053	1,623
3	หูกวาง	3,974	1,958	2,016	1,232	1,236
4	อ่างทอง	3,995	2,053	1,942	933	1,028
5	บ้านแดน	4,357	2,172	2,185	1,069	1,866
6	ตาชืด	9,632	4,764	4,868	1,701	2,047
7	ตาสัง	5,506	2,681	2,825	1,295	1,082
8	บางแก้ว	5,225	2,595	2,682	1,032	1,041
9	ด่านช้าง	6,921	3,320	3,601	1,224	1,548
10	หนองกรด	10,933	5,494	5,439	2,501	3,012
11	หนองตาจู	7,296	3,635	3,643	1,378	1,233
12	บึงปลาทุ	3,688	1,865	1,823	1,585	875
13	เจริญผล	5,455	2,322	3,133	1,165	2,107

ที่มา : ฝ่ายทะเบียนราษฎรอำเภอบรรพตนิลัย พ.ศ. 2535

1.11 การปกครองของอำเภอบรรพตพิสัย

1.11.1 การบริหารส่วนภูมิภาค

ก. อำเภอบรรพตพิสัยมี	13	ตำบล	103	หมู่บ้าน
1. ตำบลท่าม่วง	มี		6	หมู่บ้าน
2. ตำบลหูกวาง	มี		4	หมู่บ้าน
3. ตำบลบางตาหงาย	มี		6	หมู่บ้าน
4. ตำบลอ่างทอง	มี		6	หมู่บ้าน
5. ตำบลบ้านแดน	มี		8	หมู่บ้าน
6. ตำบลตาซี้ด	มี		8	หมู่บ้าน
7. ตำบลตาสัง	มี		11	หมู่บ้าน
8. ตำบลบางแก้ว	มี		6	หมู่บ้าน
9. ตำบลด่านช้าง	มี		13	หมู่บ้าน
10. ตำบลหนองกรด	มี		13	หมู่บ้าน
11. ตำบลหนองตา	มี		8	หมู่บ้าน
12. ตำบลบึงปลาทุ	มี		8	หมู่บ้าน
13. ตำบลเจริญผล	มี		6	หมู่บ้าน

1.11.2 การบริหารส่วนท้องถิ่น

มีสุขาภิบาลจำนวน 1 แห่ง คือ สุขาภิบาล
บรรพตพิสัย มีเนื้อที่ 1,436 ตารางกิโลเมตร มีตำบลในเขตสุขาภิบาล

2 ตำบลได้แก่

1. ตำบลท่าม่วง หมู่ที่ 2 บ้านล้มเสี้ยว หมู่ที่ 3 บ้าน
ท้องคั่งอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำปิง

2. ตำบลเจริญผล หมู่ที่ 1 บ้านเจริญผล อยู่ฝั่งซ้าย
แม่น้ำปิง

1.12 อาชีพของประชากรอำเภอบรรพตพิสัย

อาชีพประชากรอำเภอบรรพตพิสัยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนาเป็นหลัก ซึ่งมีประมาณร้อยละ 95 อาชีพรองลงมาได้แก่ การทำไร่ นอกจากนี้ยังมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร เป็ด ไก่ โค กระบือ และปลา

พื้นที่อำเภอทั้งหมด ประมาณ 728 ตารางกิโลเมตร หรือ 455,000 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 416,242 ไร่ แบ่งจำนวน ออกได้ดังนี้¹³

1.12.1	พื้นที่ทำนา	ประมาณ	313,045	ไร่
1.12.2	พื้นที่ทำไร่	ประมาณ	9,664	ไร่
1.12.3	พื้นที่ไม้ผล	ประมาณ	-	ไร่
1.12.4	พื้นที่นาปรัง	ประมาณ	57,000	ไร่
1.12.5	พื้นที่พืชผัก	ประมาณ	-	ไร่
1.12.6	เลี้ยงสัตว์			
	โค	ประมาณ	4,260	ตัว
	กระบือ	ประมาณ	1,115	ตัว
	สุกร	ประมาณ	9,860	ตัว
	เป็ด	ประมาณ	19,800	ตัว
	ไก่	ประมาณ	130,000	ตัว
1.12.7	การเลี้ยงปลา	จำนวน	12	บ่อ
	เนื้อที่		84.46	ไร่

¹³ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอบรรพตพิสัย. การศาสนาและวัฒนธรรม ปี 2535 หน้า 12.

1.13 การพาณิชย์และอุตสาหกรรมของอำเภอบรรพตพิสัย

อำเภอบรรพตพิสัย เป็นย่านธุรกิจการค้า พาณิชย์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีการพาณิชย์ และอุตสาหกรรมดังนี้

1.13.1 การพาณิชย์ มีตลาดการค้าใหญ่ 4 แห่งคือ

- ก. ตลาดส้มเลียว มีร้านค้า 117 แห่ง
- ข. ตลาดเจริญผล มีร้านค้า 170 แห่ง
- ค. ตลาดตาซัด มีร้านค้า 150 แห่ง
- ง. ตลาดบางแก้ว มีร้านค้า 142 แห่ง

1.13.2 อุตสาหกรรม มีโรงงานดังนี้

- ก. โรงสีข้าวขนาดใหญ่ 5 แห่ง
- ข. โรงสีข้าวขนาดกลาง - แห่ง
- ค. โรงน้ำแข็ง 1 แห่ง
- ง. โรงงานสุรามหานคร จำกัด
(ของกรมสรรพสามิต) 1 แห่ง
- จ. โรงงานหินอ่อน 1 แห่ง
- ฉ. โรงงานปูนขาว 1 แห่ง

1.14 การธนาคารและสหกรณ์ของอำเภอบรรพตพิสัย

1.14.1 การธนาคาร อำเภอบรรพตพิสัย มีสาขาธนาคารตั้งอยู่ทั้งหมด 3 ธนาคารคือ

- ก. ธนาคารออมสิน
- ข. ธนาคารกรุงเทพ
- ค. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.14.2 สหกรณ์ อำเภอบรรพตพิสัยมีสหกรณ์อยู่ 2 แห่งคือ

ก. สหกรณ์การเกษตรอำเภอบรรพตพิสัย จำกัด
มีกลุ่มสมาชิก 45 กลุ่ม สมาชิก 1,644 คน ทุนเรือนหุ้น 4,257,310
หุ้น เป็นเงิน 4,566,210 บาท ทุนสำรอง 3,267,732 บาท

ข. สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ จำกัด มีกลุ่มสมาชิก 4 กลุ่ม
สมาชิก 172 คน ทุนเรือนหุ้น 3,208 หุ้น เป็นเงิน 6,707.34 บาท
ทุนสำรอง 400,727.38 บาท

1.15 การคมนาคมของอำเภอบรรพตพิสัย

การคมนาคมแบ่งออกเป็นการคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัด และ
ระหว่างอำเภอกับตำบล หมู่บ้านดังนี้

1.15.1 การคมนาคมติดต่อกับจังหวัด สามารถเดินทางติดต่อได้ 2 ทางคือ

- ก. ทางรถยนต์ เส้นทางที่สำคัญได้แก่
- ทางหลวงหมายเลข 1 ถนนพหลโยธินระหว่าง
จังหวัดกำแพงเพชร-จังหวัดนครสวรรค์ การเดินทางต้องเดินทางไปตามถนน
สายบรรพต-หนองสังข์ ระยะทาง 12 กิโลเมตร แยกหนองสังข์ไปบรรจบ
กับถนนสายพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนลาดยาง ตลอดระยะทาง 33 กิโลเมตร
 - ทางหลวงหมายเลข 1172 เป็นถนนจากตลาดส้มเลียว
เลียบฝั่งแม่น้ำปิงด้านตะวันตก ผ่านตำบลหูกวาง อำเภอเก้าเลี้ยว ถึงตัวจังหวัด
นครสวรรค์ เป็นถนนลาดยางตลอดสาย ระยะทางประมาณ 32 กิโลเมตร
 - ทางหลวงหมายเลข 1182 เป็นเส้นทางจากตลาด
เจริญผลผ่านตำบลบางตาหงาย อำเภอเก้าเลี้ยว เลียบฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง
จนถึงสายนครสวรรค์-พิษณุโลก เข้าตัวจังหวัดระยะทางประมาณ 34 กิโลเมตร
 - ทางหลวงหมายเลข 1073 สายบรรพตพิสัย-โพทะเล
เป็นเส้นทางที่ผ่านตำบลเจริญผล ตำบลช้าง หนองตาบู่ ซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถ
เดินทางไปจังหวัดพิจิตร และพิษณุโลก โดยไปบรรจบกับถนนสายนครสวรรค์

-พิษณุโลก (สายเอเชีย) ที่สี่แยกโพทะเล

- ทางหลวงหมายเลข 1084 สายบรรพตพิสัย-
ชาณุวรลักษบุรี

ข. ทางเรือ ความสะดวกผู้ทางถนนไม่ได้ โดย
เฉพาะในฤดูแล้งน้ำจะลดลงมาก ไม่สามารถใช้ลำน้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคม
ระหว่างอำเภอทับหมี่บ้านใกล้เคียงเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีเรือพาหนะน้อยมาก

1.15.2 การคมนาคมติดต่อกับตำบล สามารถใช้ได้ 2 ทาง
เช่นเดียวกัน

ก. ทางรถยนต์ ถนนเชื่อมติดต่อกันระหว่างอำเภอ ตำบล
และหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนดิน และถนนลูกรัง การคมนาคมไม่สะดวกบางสาย
ใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง ส่วนฤดูใช้ไม่ได้ เนื่องจากน้ำท่วมถนนเสียหาย

ข. ทางเรือ ใช้เรือหางยาวติดต่อกับตำบล และหมู่บ้าน
ที่อยู่ติดแม่น้ำลำคลอง

1.16 การสาธารณสุขและการบริการสาธารณสุขของอำเภอบรรพตพิสัย

1.16.1 การสาธารณสุข การบริหารด้านสาธารณสุขอำเภอบรรพตพิสัย
มีสถานบริการสาธารณสุข ดังนี้

ก. โรงพยาบาลบรรพตพิสัย	1	แห่ง
ข. สถานีอนามัย	17	แห่ง
ค. คลินิกเอกชน	4	แห่ง
ง. ร้านขายยาประเภทแผนปัจจุบันเสร็จประเภท		ข
จำนวน	6	แห่ง
ร้านขายยาแผนโบราณ ประเภท		ค
จำนวน	34	แห่ง

1.16.2 การบริการสาธารณสุข

ก. การประปา การบริการเกี่ยวกับน้ำสะอาด มีการประปา 1 แห่ง ให้บริการประชาชนในเขตสุขาภิบาล เฉพาะหมู่ที่ 2 ตำบลท่าจั่ว

ข. การไฟฟ้า การบริการเกี่ยวกับแสงสว่างและพลังงาน อยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยรับกระแสไฟฟ้าที่ผลิตจากเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ไฟฟ้ามิใช้ครบทุกตำบล แต่ยังไม่ครบทุกหมู่บ้าน

ค. การสื่อสาร มีบริการโทรศัพท์ 96 หมายเลข และการบริการด้านไปรษณีย์โทรเลขของที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง คือ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบรรพตนิสัย

การสื่อสารด้านวิทยุ เป็นการสื่อสารของทางราชการ คือ ข่ายสื่อสารของกรมการปกครอง และข่ายสื่อสารของกรมตำรวจ

1.17 การศึกษา และการศาสนา ของอำเภอบรรพตนิสัย

1.17.1 การศึกษา สถานศึกษาที่ให้ความรู้ขั้นพื้นฐานแก่ กุลบุตร กุลธิดา ของประชาชนมีดังนี้

ก. โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 2 โรงเรียน

ข. โรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 60 โรงเรียน

ค. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา-เยาวชน จำนวน 1 โรงเรียน

1.17.2 การศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานที่ทางศาสนาและลัทธิดังนี้

ก. วัดพุทธศาสนา ฝ่ายมหานิกาย 33 วัด

วัดพุทธศาสนา ฝ่ายธรรมยุตินิกาย 2 วัด

ข.	สำนักสงฆ์ ฝ่ายมหานิกาย	26	วัด
	สำนักสงฆ์ ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย	1	วัด
ค.	ศาลเจ้า	3	แห่ง
ง.	โรงเรียนพระปริยัติธรรมและพุทธบริษัท		
	- โรงเรียนพระปริยัติธรรม	35	แห่ง
	- พุทธบริษัท		
	พระภิกษุ	685	รูป
	สามเณร	60	รูป
	ศิษย์วัด	110	คน

1.18 การรักษาความสงบและความมั่นคงของชาติของอำเภอบรรพตพิสัย

1.18.1 การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย

มีสถานีตำรวจ 1 แห่ง ที่พักสายตรวจ 1 แห่งคือ ในเขตสุขาภิบาลบรรพตพิสัย มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ 10 นาย ชั้นสัญญาบัตร จำนวน 11 นาย ชั้นประทวน และพลตำรวจจำนวน 19 นาย ให้ บริการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.18.2 ความมั่นคงของชาติ ในเขตอำเภอบรรพตพิสัยไม่มีหมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตแทรกซึมของ ผกค. แต่อย่างใด และหมู่บ้าน อพป. ยังไม่ได้ จัดตั้งขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง สถานการณ์ ปกติ การป้องกันได้จัดตั้งกลุ่มพลังมวลชนไว้เกือบทุกหมู่บ้าน เช่น ได้มีการฝึก อบรมลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ เขาวชน อส. และกองหนุน เพื่อความมั่นคงของชาติ

1.19 ปัญหาของอำเภอบรรพตพิสัย

1.19.1 ด้านกลุ่มโครงสร้างพื้นฐาน

- ประชาชนขาดโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพ
- อัตราค่าแรงงานต่ำ
- ชาติที่ดินทำกิน
- การคมนาคมไม่สะดวก

1.19.2 ด้านกลุ่มปัญหาการประกอบอาชีพ ผลผลิตและรายได้

- การอพยพของแรงงาน
- ผลผลิตต่ำ
- ไม่มีสมาชิกกลุ่ม
- ขาดสินเชื่อ
- ขาดการใช้พันธ์พืช

1.19.3 ด้านกลุ่มปัญหาการสาธารณสุขและการอนามัย

- โรงทางเดินอาหาร
- ไม่มีกองทุนยา
- การมีบุตรมาก
- ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ

1.19.4 กลุ่มปัญหาความรู้และการศึกษา

- ขาดโอกาสทางการศึกษา
- ขาดสถานที่ให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร
- ไม่มีกิจกรรมร่วมของหมู่บ้าน

ประวัติตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง
ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

2.1 ตำบลบ้านแดน

ตำบลบ้านแดนเป็นตำบลดั้งเดิม มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ สมัย
ร.ศ.112 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้เสด็จประพาส
ทางชลมารค (ทางเรือ) ทรงเยี่ยมราษฎรที่วัดบ้านแดน ยังได้พระราชทาน
ชื่อวัดบ้านแดนเสียใหม่ว่า "วัดอรุณราชวนาราม" มีหลวงพ่อบุญชัยแพทย
เป็นเจ้าของวัด และยังมีพระราชทานสิ่งของให้วัด เช่น ดวงตราจักร
(ทองเหลือง) ดวงตราอัญมณีไข่มุกไข่น้ำตาล ปืนโตขนาดใหญ่-เล็ก ฯลฯ
และยังเสด็จประพาสชมเขาหน่อ จากวัดไปถึงเขาหน่อระยะทาง 3,000
เมตร ราษฎรได้สร้างถนนปัจจุบันเรียกถนนเส้นนี้ว่าทางเสด็จจนถึงทุกวันนี้

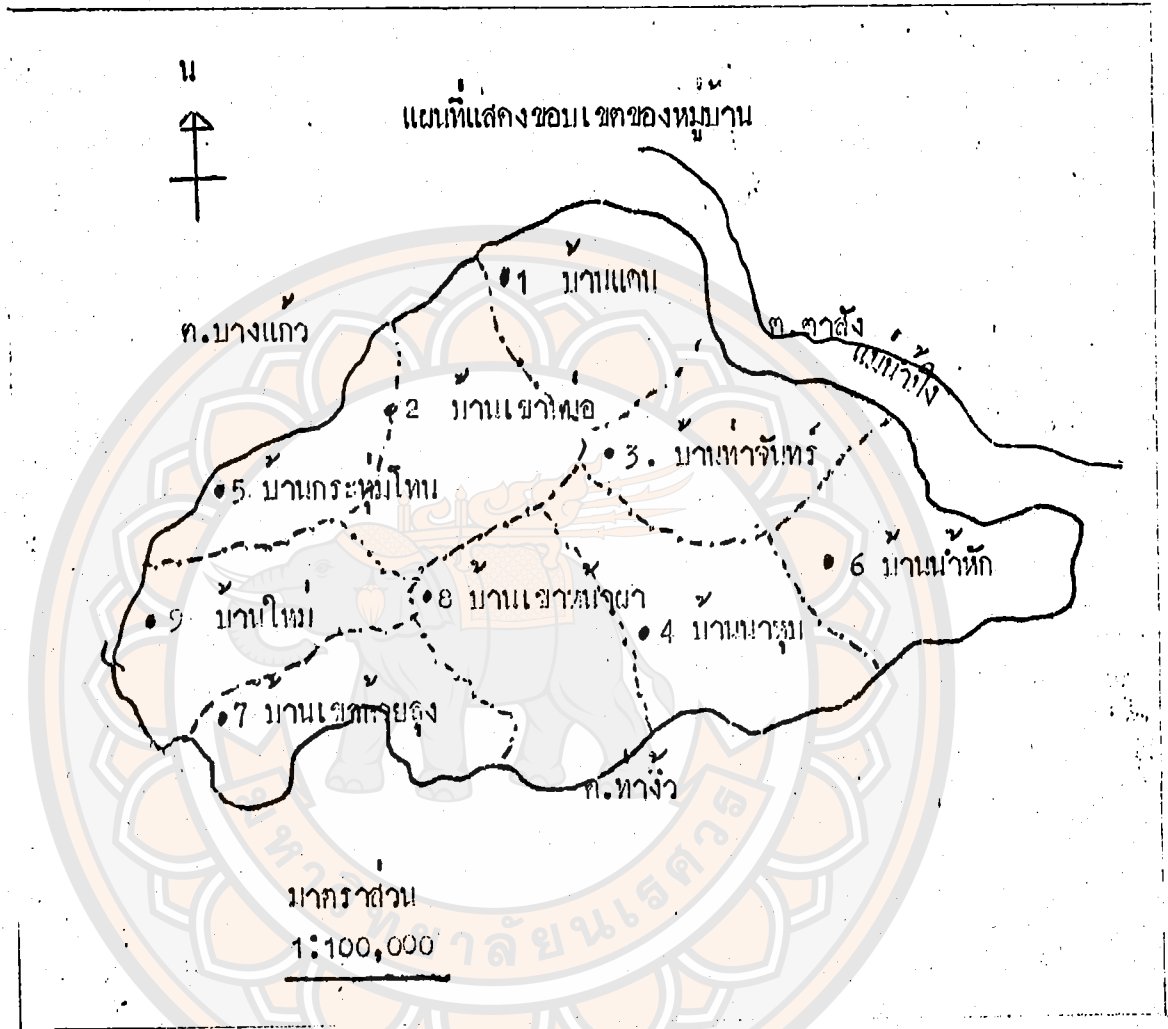
2.1.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลตาซัด , ตำบลตาสัง
อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลท่าไร่ อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจด
ตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลบางแก้ว
อำเภอบรรพตพิสัย

2.1.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบลุ่ม มี
แม่น้ำไหลผ่าน 3 หมู่บ้านคือ บ้านแดน หมู่ 1 บ้านท่าจันทร์ หมู่ 3
และบ้านน้ำหัก หมู่ 6

2.1.3 พื้นที่ ตำบลบ้านแดนมีพื้นที่ทั้งหมด 3,100 ไร่ เป็น
พื้นที่ทำการเกษตร 2,720 ไร่ ดินที่มีปัญหาคือ ดินเปรี้ยว¹

¹สำนักงานอำเภอบรรพตพิสัย. ข้อมูลตำบลอำเภอบรรพตพิสัย ปี 2536

แผนที่ 4 แผนที่ตำบลบ้านแดน

ที่มา : สำนักงานอำเภอบรรพตนิสัย

2.1.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลบ้านแดนแบ่งเขตการ
ปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านแดน
- หมู่ที่ 2 บ้านเขาหน่อ
- หมู่ที่ 3 บ้านท่าจันทร์
- หมู่ที่ 4 บ้านนาหุบ
- หมู่ที่ 5 บ้านหนองน้ำขุ่น
- หมู่ที่ 6 บ้านน้ำเจริญ
- หมู่ที่ 7 บ้านเขาหัวลง
- หมู่ที่ 8 บ้านเขาหน้าผา
- หมู่ที่ 9 บ้านชนบทพัฒนา

2.1.5 ประชากร ตำบลบ้านแดนมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด
1,059 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น
4,357 คน แยกเป็นชาย 2,172 คน เป็นหญิง 2,185 ประชากร
ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และ
อาชีพของประชากรอยู่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์
นอกจากนี้ก็ยังเป็นอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.1.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลบ้านแดนมีผู้จบ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 2,735 คน คิดเป็นร้อยละ
62.7 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 ของประชากรทั้งหมด จำนวน
ผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย 48 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 ของ
ประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างการศึกษาแล้วเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
จำนวน 440 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย
จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 จำนวนคนที่กำลังอยู่ระหว่าง

ศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 55 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลบ้านแดนอยู่ในขั้นค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 4 แห่ง คือ

1. โรงเรียนวัดบ้านแดน ตั้งอยู่ที่บ้านแดนหมู่ที่ 1
2. โรงเรียนวัดนาหุบหมู่ที่ 2
3. โรงเรียนวัดเขาหัวยุง ตั้งอยู่ที่บ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3
4. โรงเรียนวัดเทพสถาพร ตั้งอยู่ที่บ้านเขาหน้าผา หมู่ที่ 8

2.1.7 การสาธารณสุข ตำบลบ้านแดนมีสถานอนามัยอยู่ 2 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านแดน หมู่ที่ 1 และสถานีอนามัยกระทุ่มโทน หมู่ที่ 5 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มาก และการคมนาคมค่อนข้างจะสะดวก ดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก²

2.1.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลบ้านแดน

ลำดับต่อไปจะได้อธิบายถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตตำบลบ้านแดน ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะได้ทำการศึกษากรณีเฉพาะบ้านแดน (หมู่ที่ 1) บ้านท่าจันทร์ (หมู่ที่ 3) และบ้านน้ำเจริญ (หมู่ที่ 6)

ก. บ้านแดน

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านแดน หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแดน ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลตาซัด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแดน ทิศตะวันออกจดบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแดน ทิศตะวันตกจดบ้านเขาหน่อ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร

²พัฒนากรอำเภอบรรพตพิสัย. พัฒนาชุมชน หน้า 1-3.

ทำนาและทำสวนเป็นหลักโดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดบ้านแดนและวัดบ้านแดนมีนายดำรงค์ เดชปิ่น อายุ 45 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้านและมีนายสมเดช เอี่ยมแพร อายุ 46 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านท่าจันทร์ เป็นชื่อที่ได้มีการเรียกติดปากกันมานานแล้ว โดยเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อตำบล³ จนทุกวันนี้

ข. บ้านท่าจันทร์

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแดน ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านแดน หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแดน ทิศใต้จดบ้านนาหุบ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแดน ทิศตะวันออกจดตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดบ้านเขาหน่อ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนาเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิงเป็นสำคัญ ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน มีวัดประจำหมู่บ้านชื่อ วัดท่าจันทร์ มีนายจรัญ นวมหอม อายุ 48 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีนายสมเดช เอี่ยมแพร อายุ 46 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านท่าจันทร์ เป็นชื่อที่ได้มีการใช้เรียกกันบริเวณแถบนี้มาเป็นเวลานาน สาเหตุที่ใช้ชื่อนี้มาจากสมัยก่อนแถบนี้เป็นแหล่งชุมนุมของพวกพ่อค้าจากทุกสารทิศ โดยบรรทุกของใส่เรือมาค้าขายแลกเปลี่ยนกัน แถบนี้จึงเรียกว่าเป็นท่า ส่วนคำว่าจันทร์นั้นเกิดมาจากทำน้าที่ค้าขายแลกเปลี่ยนกันนั้นมีต้นจันทร์ขนาดใหญ่ ตั้งเด่นอยู่ ชาวบ้าน

³สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตพิสัย. แนวทางการพัฒนาเกษตรกร.
ปี 2535, หน้า 4.

จึงใช้เป็นสัญลักษณ์เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านท่าจันทร์*

ค. บ้านน้ำหัก (น้ำเจริญ)

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านน้ำหัก หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านแดน ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งทิศเหนือจดบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแดน ทิศใต้จดตำบลท่างิ้ว อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดตำบลท่างิ้ว อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดบ้านนาหุบ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแดน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนาและทำไร่เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง เป็นสำคัญ ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านนาหุบ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแดน มีนายถวัลย์ บุญญกลัมพะ อายุ 51 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสมเดช เอี่ยมแพร อายุ 46 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านน้ำหักนี้เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่ง แต่เพิ่งมาเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านน้ำเจริญเมื่อปี พ.ศ. 2535 นี้เอง แต่โดยทั่วไปก็จะเรียกกันว่า บ้านน้ำหัก เพราะมีแม่น้ำปิงไหลผ่านหมู่บ้านนี้ ลักษณะของสายน้ำหักงอตรงบริเวณหน้าหมู่บ้านพอดี ชาวบ้านจึงพากันเรียกจนติดปากว่า บ้านน้ำหัก**

2.2 ตำบลท่างิ้ว

ที่ตั้งของตำบลท่างิ้วคือบ้านล้มเสี้ยว ที่มาของตำบลท่างิ้วคือ เมื่อสมัยก่อนตำบลนี้ใช้คมนาคมทางบึงและบริเวณทำน้ำ จำมีต้นงิ้วขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงใช้ชื่อว่า ท่างิ้ว ต่อมาบ้านล้มเสี้ยวถูกยกฐานะเป็นตำบล ร่วม

*สัมภาษณ์ นางนงลักษณ์ พลบ่ม่วง อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 101 หมู่ที่ 3 ต.บ้านแดน อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางเทวี ภูประเสริฐ อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 60/1 หมู่ที่ 6 ต.บ้านแดน อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

กับหมู่บ้านอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง จึงได้ชื่อตำบลว่า ตำบลท่าจั่วจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเดิมตำบลท่าจั่วมี 4 หมู่บ้าน ต่อมาบ้านหูกวางแยกเป็นตำบลหูกวางการปกครองของตำบลท่าจั่วจึงเปลี่ยนไปด้วย คือมีการปกครองแบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน ชุมชนของตำบลท่าจั่วเป็นชุมชนดั้งเดิมไม่ได้มีการอพยพมาจากที่อื่น ยกเว้นหมู่ที่ 6 บ้านประดู่งาม ซึ่งมาจากสุโขทัย⁴

2.2.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลตาสัง อำเภอภรรพตพิสัย ทิศใต้จดอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันออกจดตำบลอ่างทอง อำเภอภรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านแดน อำเภอภรรพตพิสัย

2.2.2 สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านตั้งเกา หมู่ 1 บ้านส้มเสี้ยว หมู่ 2 บ้านท้องคู้ หมู่ 3

2.2.3 พื้นที่ ตำบลท่าจั่วมีพื้นที่ทั้งหมด 16,453 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 15,845 ไร่

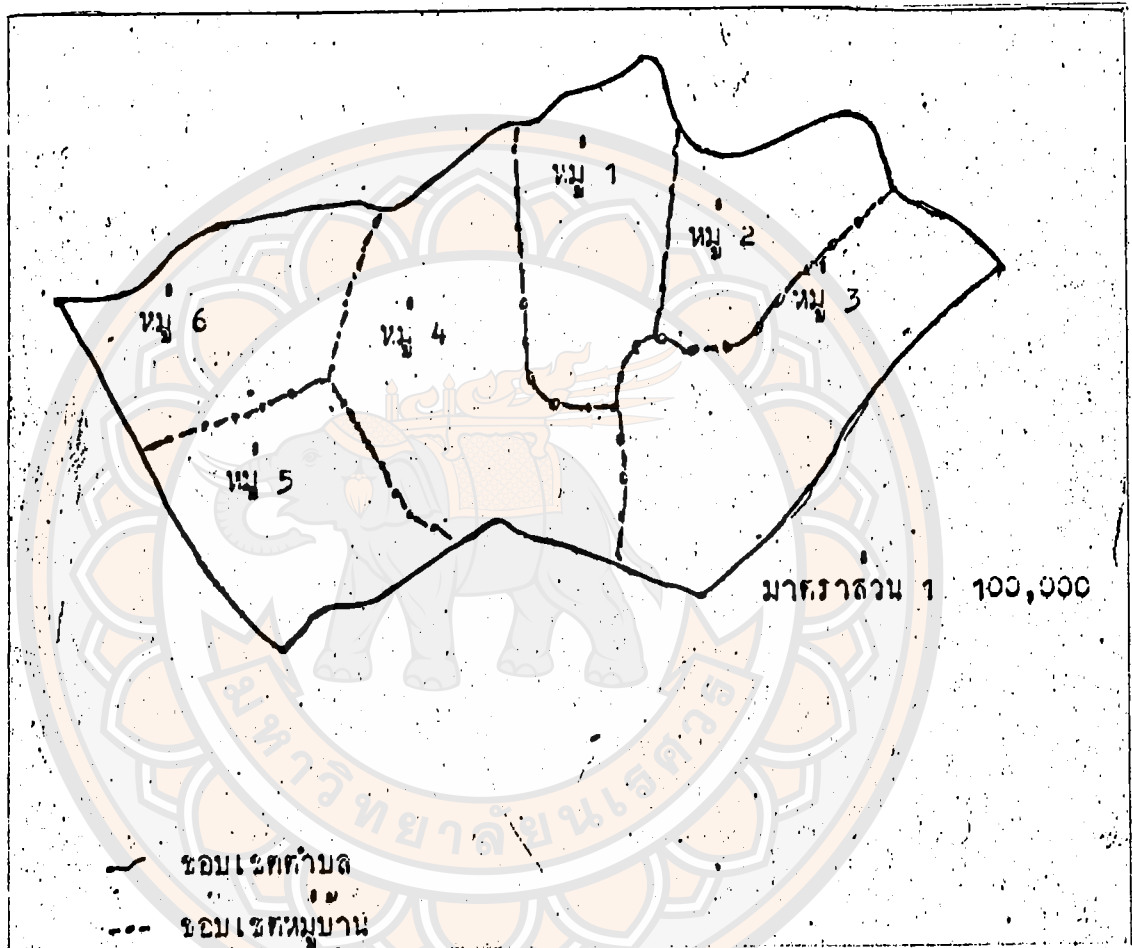
2.2.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลท่าจั่วแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านตั้งเกา
หมู่ที่ 2	บ้านส้มเสี้ยว
หมู่ที่ 3	บ้านท้องคู้
หมู่ที่ 4	บ้านหนองน้ำเขียว
หมู่ที่ 5	บ้านหนองสังข์
หมู่ที่ 6	บ้านประดู่งาม

2.2.5 ประชากร ตำบลท่าจั่วมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,077 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 8,026 คน แยกเป็นชาย 3,907 คน เป็นหญิง 4,119 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่

⁴ด. หน้า 4.

แผนที่ 5 แผนที่ตำบลท่าจั่ว

ที่มา : แผนพัฒนาตำบล 5 ปี ที่ว่าการอำเภอบรรพตพิสัย

ในช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากร ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.2.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลท่าม่วง มีผู้จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 2,310 คน คิดเป็นร้อยละ 28.8 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมปลาย 180 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 ของประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างการศึกษาแล้วเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 419 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 จำนวนคนที่อยู่ระหว่างการศึกษากว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 25 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลท่าม่วงอยู่ในขั้นค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 3 แห่ง คือ 1. โรงเรียนวัดตั้งเกา ตั้งอยู่ที่บ้านตั้งเกา หมู่ 1 2. โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม ตั้งอยู่ที่บ้านส้มเสี้ยว หมู่ 2 3. โรงเรียนวัดส้มเสี้ยว ตั้งอยู่ที่บ้านส้มเสี้ยว หมู่ 2

2.2.7 การสาธารณสุข ตำบลท่าม่วงมีสถานอนามัยอยู่ 1 แห่ง คือ สถานอนามัยท่าม่วง ตั้งอยู่ที่บ้านส้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มาก และการคมนาคมค่อนข้างสะดวก ดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.2.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลท่าม่วง

ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตตำบลท่าม่วง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ จะได้ทำการศึกษารณีเฉพาะบ้านตั้งเกา (หมู่ที่ 1) บ้านส้มเสี้ยว (หมู่ที่ 2) และบ้านทองคั้ง (หมู่ที่ 3)

ก. บ้านตัวเกา

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านตัวเกา หมู่ที่ 1 ตำบลท่างั่วตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดบ้านหนองน้ำเขียว หมู่ที่ 4 ทิศตะวันออกจดบ้านล้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 ทิศตะวันตกจดตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ ทำนา ทำไร่ เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติคือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียน และวัดประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดตั้งเกา และวัดท่างั่ว หมู่บ้านนี้ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน มีกำนันชื่อนายประชา เกียงยะกุล อายุ 54 ปี^๕

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านตั้งเกาเป็นชื่อที่มีการใช้เรียกบริเวณแถบนี้มาเป็นเวลานาน สาเหตุที่ใช้ชื่อนี้มาจากสมัยก่อนมีเรือลาวซึ่งบรรทุกสินค้ามาค้าขายแถบนี้มาก มีเรืออยู่ลำหนึ่งตะเกาที่มีลักษณะเป็นตะขอกคล้ายเคียว ได้เกาะติดบริเวณหน้าวัด ซึ่งทำให้ชาวบ้านเรียกวัดนั้นว่า วัดท่าเกาะ ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นวัดท่างั่ว คำว่าท่าเกาะนั้นได้เรียกเพี้ยนกันเป็นบ้านท่าเกา และกลายเป็นตัวเกาจนปัจจุบัน*

ข. บ้านล้มเสี้ยว

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านล้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 ตำบลท่างั่ว ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดบ้านท้องคู้ หมู่ที่ 3 ทิศตะวันออกจดบ้านท้องคู้ หมู่ที่ 3 ทิศตะวันตกจดบ้านตั้งเกา หมู่ที่ 1 ตำบลท่างั่ว อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก โดย

^๕ด. หน้า 7.

*สัมภาษณ์ นางเพ็ญ นาคจรรยา อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 1 ต.ท่างั่ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติคือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัด
ประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดส้มเสี้ยวและวัดส้มเสี้ยว มีนายสมชาย กานตานนท์
อายุ 39 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีนายประชา เกียงยะกุล อายุ 54 ปี
เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านส้มเสี้ยวเป็นหมู่บ้านที่
เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่ง สาเหตุที่ใช้ชื่อนี้มาจากวัดประจำหมู่บ้านนี้มีต้นส้มตั้งเด่นอยู่
ต้นส้มเหล่านี้ 1 ใบจะมี 2 เสี้ยว ชาวบ้านจึงพากันเรียกกันจนติดปากว่า
บ้านส้มเสี้ยว ปัจจุบันก็ยังมียต้นส้มเสี้ยวอยู่ในวัดให้เห็นบ้าง แต่เหลือน้อยมาก*

ค. บ้านท้องคู้ง

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านท้องคู้ง หมู่ที่ 3 ตำบล
ท่างิ้ว ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ
จดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลอ่างทอง อำเภอ
บรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดตำบลหูกวาง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตก
จดบ้านส้มเสี้ยว หมู่ที่ 2 ตำบลท่างิ้ว มีนายมงคล มงคลธนารักษ์ อายุ
44 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีกำนันชื่อนายประชา เกียงยะกุล อายุ 54 ปี

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านท้องคู้งเป็นหมู่บ้านที่มีคู้งน้ำ
ขนาดใหญ่อยู่หน้าหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงใช้เป็นสัญลักษณ์ และเรียกกันจนติดปาก
ว่า บ้านท้องคู้ง จนถึงทุกวันนี้**

*สัมภาษณ์ นายพิน จงสุวรรณ อายุ 61 ปี บ้านเลขที่ 252
หมู่ที่ 2 ต.ท่างิ้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางจันทร์แรม พงษ์ภมา อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 91
หมู่ที่ 3 ต.ท่างิ้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

2.3 ตำบลหูกวาง

ตำบลหูกวางเดิมเป็นหมู่ที่ 4 ของตำบลท่าจั่ว จนมาถึงสมัย
กำนันย้วน กำมะลาด เป็นกำนันจึงได้ขอแยกหมู่ที่ 4 ของตำบลท่าจั่วเป็นตำบล
หูกวาง และแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน ราษฎร
ในตำบลหูกวางส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีถิ่นฐานอยู่ในที่เดิมอยู่แล้ว มิได้อพยพมา
จากที่ใด เว้นแต่หมู่ที่ 4 บ้านวังกระซอนและแหลมไพร อพยพมาจากจังหวัด
อุทัยธานี และชัยนาท ซึ่งนานแล้วโดยมีผู้นำชื่อนายซิก สารีรัมย์ โดยอพยพ
ขึ้นมาทางเหนือ จนถึงที่ ๆ เป็นหมู่ที่ 4 ปัจจุบัน จึงได้ตั้งถิ่นฐานและจับจอง
ที่ดินเพื่อการทำกิน ต่อมานายบุญตาและนางแพร สารีรัมย์ ได้ไปสร้างบ้าน
ตามที่หัวไร่ปลายนา และมีชาวบ้านบางส่วนอพยพมาด้วย จนมีประชากรมากขึ้น
จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านแหลมไพร ซึ่งก็ยังขึ้นอยู่กับหมู่ที่ 4 บ้านวังกระซอนจนทุก
วันนี้^๑

2.3.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลท่าจั่ว อำเภอ
เภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันออกจดตำบลบางตาหงาย อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบล
อ่างทอง อำเภอบรรพตพิสัย

2.3.2 สถานภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำปิง
ไหลผ่าน 3 หมู่บ้านคือ บ้านหูกวาง หมู่ 1 บ้านหูกวาง หมู่ 2 และบ้าน
แหลมยาง หมู่ 3

2.3.3 พื้นที่ ตำบลหูกวางมีพื้นที่ทั้งหมด 25,812 ไร่ เป็นพื้นที่
ทำการเกษตร 18,671 ไร่

2.3.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลหูกวางแบ่งการปกครอง
ออกเป็น 4 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหูกวาง

หมู่ที่ 2 บ้านหูกวาง

หมู่ที่ 3 บ้านแหลมยาง

หมู่ที่ 4 บ้านวังกระซอนและแหลมไพร

2.3.5 ประชากร ตำบลหูกวางมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,232 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,947 คน แยกเป็นชาย 1,958 คน เป็นหญิง 2,016 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.3.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลหูกวางมีผู้จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 2,150 คน คิดเป็นร้อยละ 54.1 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมปลาย 71 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 ของประชากรทั้งหมดและที่อยู่ระหว่างการศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 429 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 จำนวนคนที่กำลังอยู่ระหว่างการศึกษากว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 31 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลหูกวางอยู่ในขั้นค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 2 แห่ง คือ 1. โรงเรียนวัดหูกวาง ตั้งอยู่ที่บ้านหูกวาง หมู่ 2 2. โรงเรียนหัตไทยวิทยา (วัดแหลมยาง) ตั้งอยู่ที่บ้านแหลมยาง หมู่ 3

2.3.7 การสาธารณสุข ตำบลหูกวางมีสถานอนามัย 1 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านหูกวาง หมู่ที่ 1 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มาก การคมนาคมค่อนข้างจะสะดวกดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.3.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลหูกวาง

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือดั้งเดิมและความเชื่อถือดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติ กันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตตำบลหูกวาง ซึ่ง การศึกษาครั้งนี้จะได้ทำการศึกษากรณีเฉพาะบ้านหูกวาง (หมู่ที่ 1) บ้านหูกวาง (หมู่ที่ 2) และบ้านแหลมยาง (หมู่ที่ 3)

ก. บ้านหูกวาง

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านหูกวาง หมู่ที่ 1 ตำบล หูกวาง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งนี้ ทิศเหนือ จดตำบลท่าม่วง อำเภอบรรพตนิสัย ทิศใต้จดตำบลอ่างทอง อำเภอบรรพตนิสัย ทิศตะวันออกจดบ้านหูกวาง หมู่ที่ 2 ตำบลหูกวาง ทิศตะวันตกจดตำบลอ่างทอง อำเภอบรรพตนิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนา เป็นนาเป็นหลัก โดย อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนจากบ้านหูกวาง หมู่ที่ 2 มีวัดประจำหมู่บ้านชื่อ วัดหูกวาง มีนายสันต์ เอี่ยมวิจารณ์ อายุ 50 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายชาญ คงคะดี อายุ 58 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน ชาวบ้านหูกวางเดิมที่เป็นคน บ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ อพยพย้ายถิ่นฐานอยู่บริเวณรอบ ๆ หลวงพ่อแก้ว ประดิษฐานอยู่ริมแม่น้ำปิง จึงได้สร้างถิ่นฐานอยู่บริเวณรอบ ๆ หลวงพ่อแก้ว และได้สร้างวัดขึ้นบริเวณนั้นและให้ชื่อว่าวัดหูกวางเนื่องจากบริเวณ บริเวณนั้นมีต้นหูกวางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และให้ชื่อว่า บ้านหูกวางจนถึงปัจจุบัน ประวัติของหลวงพ่อแก้วไม่มีผู้ใดทราบแต่จากการสันนิษฐานของกรมศิลปากร สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นสมัยเดียวกับดงแม่นางเมือง ซึ่งเป็นเมืองโบราณ (ปัจจุบันอยู่ที่หมู่ที่ 10 ต.ตาสัง อ.บรรพตนิสัย จ.นครสวรรค์) ซึ่งเป็นสมัยเดียวกับลพบุรี คาดว่าบริเวณหลวงพ่อแก้วอาจจะเป็นวัดที่อยู่ชานเมืองของเมือง ดงแม่นางเมืองเหมือนกับบริเวณหลวงพ่อโตวัดสังขวิจิตร บ้านตาสังเหนือ

ด.ตาซัด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์*

ข. บ้านหูกวาง

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านหูกวางหมู่ที่ 2 ตำบล
หูกวาง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ
จดตำบลบางตาหงาย อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลอ่างทอง อำเภอ
บรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดบ้านแหลมยาง หมู่ 3 และบ้านวังกระชอนและ
แหลมไพร หมู่ 4 ตำบลหูกวาง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจด
บ้านหูกวาง หมู่ที่ 1 อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนาเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่ง
น้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีวัดประจำหมู่บ้าน มีโรงเรียนประจำ
หมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดหูกวาง หมู่บ้านนี้ไม่มีผู้ใหญ่บ้านมีกำนันชื่อ นายชาญ
คงคะดี อายุ 58 ปี

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านหูกวางหมู่ที่ 2 นี้เดิมที่เป็น
คนกลุ่มเดียวกับบ้านหูกวางหมู่ที่ 1 แต่ภายหลังได้แยกตัวออกมาเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง
แต่ยังใช้ชื่อเดิมอยู่คือ บ้านหูกวาง จนถึงปัจจุบัน**

ค. บ้านแหลมยาง

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านแหลมยาง หมู่ที่ 3 ตำบล
หูกวางตั้งริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดตำบล
บางตาหงาย อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว
จังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันออกจดตำบลเขาดิน อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัด
นครสวรรค์ ทิศตะวันตกจดบ้านหูกวาง หมู่ 2 และบ้านวังกระชอนและแหลมไพร
หมู่ 4 ตำบลหูกวาง อาชีพส่วนใหญ่ ของประชากรทำนาเป็นหลัก โดยอาศัย

*สัมภาษณ์ นายदनัย อุดมวงษ์ อายุ 34 ปี บ้านเลขที่ 62/1
หมู่ที่ 1 ต.หูกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายวันลบ เพชรดี อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 26/1
หมู่ที่ 2 ต.หูกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

แหล่งน้ำธรรมชาติคือ แม่น้ำปิง หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อ
โรงเรียนหัตไทยวิทยาและวัดหูกวางใต้ มีนายฉิมอัมโลภา อายุ 47 ปี
เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายชาญ คงคะดี อายุ 58 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านแหลมยางเป็นหมู่บ้านที่เพิ่ง
เกิดขึ้นมาใหม่ไม่นานมานี้ โดยแยกตัวออกมาจากหมู่บ้านหูกวาง หมู่ที่ 2 โดย
ลักษณะของหมู่บ้านจะมีลักษณะคล้ายแหลม และบริเวณนั้นมีต้นยางขึ้นหนาแน่น
ชาวบ้านจึงใช้เป็นสัญลักษณ์และเรียกกันนานติดปากว่า บ้านแหลมยาง จนถึง
ทุกวันนี้*

2.4 ตำบลบางแก้ว

ตำบลบางแก้วเมื่อก่อนนี้ประมาณ 110 ปี มาแล้ว เป็นย่านชุมชนที่มีความ
ความเจริญทางด้านการค้าขาย เพราะเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนและซื้อ
ขายทางเกษตรทางน้ำ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 บ้านบางแก้วในปัจจุบัน หลังจากนั้น
ได้มีการตัดถนนผ่านหมู่ที่ 6 บ้านกระทุ่มโทน ตำบลบางแก้ว ทำให้การคมนาคม
สะดวก การคมนาคมทางน้ำหมดความจำเป็น พ่อค้าแม่ค้าอพยพไปขายที่อื่น
ทำให้ตลาดบางแก้วซบเซาลงไป ประกอบกับโจรผู้ร้ายชุกชุม สินค้าที่สำคัญของ
ตำบลบางแก้วในสมัยนั้น ส่วนใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ซึ่ง
มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันแล้วนำลงเรือสู่กรุงเทพฯ โดยอาศัยทางลำน้ำปิงใน
การเดินเรือ⁷

2.4.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลสลกบาตร อำเภอ
ชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ทิศใต้จดตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตพิสัย

*สัมภาษณ์ นางพัชรา คำเอี่ยม อายุ 22 ปี บ้านเลขที่ 198
หมู่ที่ 3 ต.หูกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

⁷ ต. หน้า 8.

ทิศตะวันออกจด ตำบลตาซัด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดอำเภอ
ชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

2.4.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหล
ผ่าน

2.4.3 พื้นที่ ตำบลบางแก้วมีพื้นที่ทั้งหมด 26,406 ไร่ เป็นพื้นที่
ทำการเกษตร 24,844 ไร่

2.4.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลบางแก้วแบ่งเขตการปกครอง
ออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านวัดโบสถ์
หมู่ที่ 2	บ้านบางแก้ว
หมู่ที่ 3	บ้านปากคลอง
หมู่ที่ 4	บ้านวังพระหิน
หมู่ที่ 5	บ้านหัวยาง
หมู่ที่ 6	บ้านกระทุ่มโทน

2.4.5 ประชากร ตำบลบางแก้วมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด
1,032 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 5,225 คน
แยกเป็นชาย 2,597 คน เป็นหญิง 2,628 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ใน
ช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังเป็นอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.4.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลบางแก้วมีผู้จบ
การศึกษาคะทั่งระดับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 4,280 คน คิดเป็นร้อยละ
81.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน
211 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูง
กว่ามัธยมปลาย 66 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ของประชากรทั้งหมด
และที่อยู่ระหว่างศึกษาเล่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 876 คน คิดเป็น
ร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งหมด มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย จำนวน
134 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของประชากรทั้งหมด จำนวนคนที่กำลัง

อยู่ระหว่างศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 47 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบล บางแก้วอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 5 แห่ง คือ 1. โรงเรียนบ้านวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ที่บ้านวัดโบสถ์ หมู่ 1 2. โรงเรียนบ้านบางแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านบางแก้ว หมู่ 2 3. โรงเรียนบ้านวังพระหิน ตั้งอยู่ที่บ้านวังพระหิน หมู่ 4 4. โรงเรียนวัดโบราณธรรมอุทิศ ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยยาง หมู่ 5 5. โรงเรียนวัดปราสาทวิถิ ตั้งอยู่ที่บ้านกระทุ่มโทน หมู่ 6

2.4.7 การสาธารณสุข ตำบลบางแก้วมีสถานีอนามัยอยู่ 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านบางแก้ว หมู่ที่ 2 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มาก และการคมนาคมค่อนข้างสะดวก ดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.4.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลบางแก้ว

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตตำบลบางแก้ว (หมู่ที่ 1) บ้านบางแก้ว (หมู่ที่ 2) และบ้านปากคลอง (หมู่ที่ 3)

ก. บ้านวัดโบสถ์

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 1 ตำบลบางแก้ว ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ทิศใต้จดบ้านบางแก้ว หมู่ที่ 2 ตำบลบางแก้ว ทิศตะวันออกจดตำบลตาชืด อำเภอบรรพตนิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลแสนตอ อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนา เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนบ้านวัดโบสถ์และวัดบ้านวัดโบสถ์ มีนายเฉลียว พวกอ้อม อายุ 48 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้านและมี

นายไพศาล วิมลสมบัติ อายุ 44 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านวัดโบสถ์นี้เป็นหมู่บ้านที่
เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งของตำบลบางแก้ว เหตุที่เรียกว่าบ้านวัดโบสถ์เพราะ
ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนที่หมู่บ้านนี้นับถือศาสนาพุทธ เป็นหลัก จึงได้ใช้วัด
ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสำคัญในชีวิตประจำวัน เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน
และเรียกติดปากกันจนถึงปัจจุบัน*

ข. บ้านบางแก้ว

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านบางแก้ว หมู่ที่ 2 ตำบล
บางแก้ว ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งนี้ ทิศเหนือ
จดบ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 1 ตำบลบางแก้ว ทิศใต้จดบ้านปากคลอง หมู่ที่ 3
ตำบลบางแก้ว ทิศตะวันออกจดตำบลตาชืด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตก
จดบ้านวังพระหิน หมู่ที่ 4 ตำบลบางแก้ว อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ
ทำนา เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติคือแม่น้ำปิงเป็นหลัก ที่หมู่บ้าน
นี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อ โรงเรียนบ้านบางแก้วและวัดบ้านบางแก้ว
หมู่บ้านนี้ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน มีกำนันชื่อนายไพศาล วิมลสมบัติ อายุ 44 ปี^๑

2. ประวัติหมู่บ้าน คนบางแก้วได้อพยพมาจากหลาย
จังหวัด เช่น สิงห์บุรี ปราชญ์บุรี อยุธยา ชัยนาท และกำแพงเพชร
โดยได้มาตั้งถิ่นฐานทำการค้าขายกับหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อหมู่บ้านใหญ่ขึ้นจึง
ได้ตั้งเป็นตำบล และยังคงชื่อเป็นหมู่บ้านหนึ่งอีกด้วยโดยใช้ชื่อมาจากชื่อคนที่ชื่อ
แก้ว ซึ่งเป็นคนจีนอพยพมาอยู่เป็นกลุ่มแรก มีอาชีพค้าขาย ต่อมาตาแก้ว

*สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ยามจิน อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 116/3
หมู่ที่ 1 ต.บางแก้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

ได้ซื้อเรือหางยาวซึ่งเป็นพาหนะรับ-ส่งผู้โดยสารเดินทางระหว่าง ตาช่วน (อำเภอชาตุรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร) ไปยังปากน้ำโพ ผลอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์) ซึ่งเป็นเรือโดยสารหางยาวลำแรกของอำเภอบรรพตพิสัย เนื่องจากหมู่บ้านของตาแก้ว ตั้งอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิง (ตำบลบางแก้ว 1 ฝั่ง และตำบลตาชืด 1 ฝั่งในปัจจุบัน) คนแถวนั้นจึงเรียกว่า บาง เนื่องจากมีเรือของตาแก้วจอดรับ-ส่ง ผู้โดยสารบริเวณนั้น จึงเรียกว่า บางแก้ว จนปัจจุบัน*

ค. บ้านปากคลอง

1. สภาพทั่วไปของบ้านปากคลอง หมู่ที่ 3 ตำบลบางแก้ว ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านบางแก้ว ทิศใต้จดบ้านห้วยยาง หมู่ที่ 5 ตำบลบางแก้ว ทิศตะวันออกจดตำบลตาชืด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดบ้านกระทุ่มโทน หมู่ที่ 6 ตำบลบางแก้ว อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ ทำนา เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำปิง เป็นสำคัญ หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านบางแก้ว หมู่ที่ 2 ตำบลบางแก้ว มีนายละเอียด รัตนพันธ์ อายุ 45 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายไพศาล วัฒนสมบัติ อายุ 44 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านปากคลองนี้เป็นหมู่บ้านที่มีประชาชนเข้ามาทำมาหากินเป็นเวลานานมาแล้ว สาเหตุที่เรียกว่า ปากคลอง เพราะจะมีการขุดคลองส่งน้ำบริเวณหมู่บ้านนี้เข้าไปซึ่งส่งน้ำจากแม่น้ำปิงไปใช้สอย จึงได้เรียกว่า บ้านปากคลอง เพราะอยู่ต้นแม่น้ำนั่นเอง**

*สัมภาษณ์ นายวิรัตน์ สีแดง อายุ 27 ปี บ้านเลขที่ 109/2 หมู่ที่ 2 ต.บางแก้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางถนอม คู่มติ อายุ 37 ปี บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ต.บางแก้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

2.5 ตำบลเจริญผล

ตำบลเจริญผลเป็นตำบลที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยแยกออกจากตำบลบางตาหงาย เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2527 เนื่องจากตำบลบางตาหงายมี 10 หมู่บ้าน และพื้นที่กว้างขวางมีประชากรหนาแน่นยากแก่การปกครอง เหตุที่ชื่อว่าเจริญผลเพราะมีวัดที่ราษฎรเลื่อมใสศรัทธาชื่อวัดเจริญผล จึงได้ตั้งชื่อตำบลตามชื่อวัด พื้นเพดั้งเดิมของชาวบ้าน ในหมู่ 1,2,3 เป็นคนพื้นเพเดิม ในหมู่ 4,5,6 ส่วนใหญ่อพยพตั้งแต่รุ่นทวดจากจังหวัดอุทัยธานี^๑

2.5.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลด่านช้าง
อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลท่าไร่ อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจด
ตำบลหนองกรด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลตาตั้ง
อำเภอบรรพตพิสัย

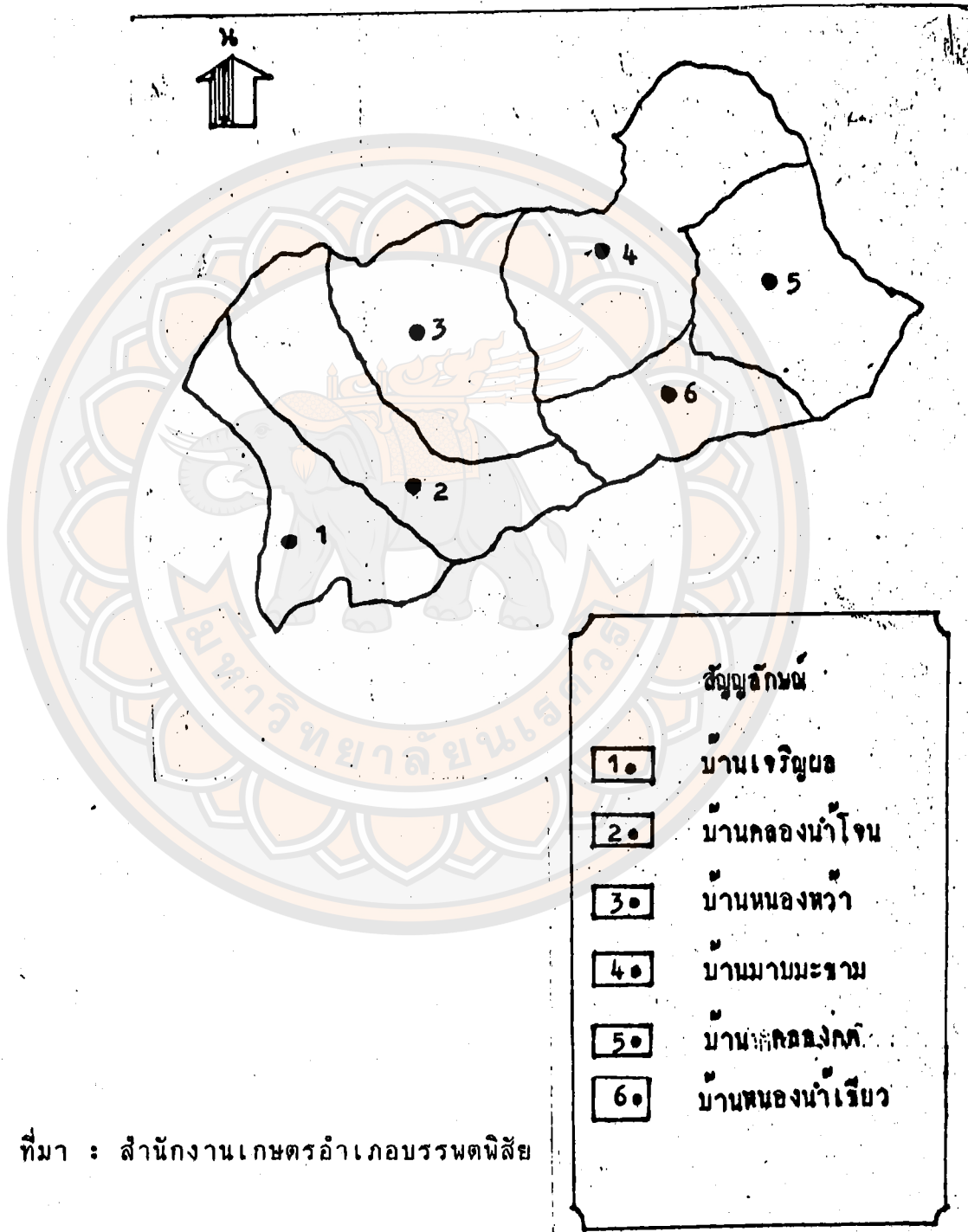
2.5.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหล
ผ่านเพียงหมู่บ้านเดียว คือ บ้านเจริญผล หมู่ 1

2.5.3 พื้นที่ ตำบลเจริญผลมีพื้นที่ทั้งหมด 20,392 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 15,784 ไร่

2.5.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลเจริญผลแบ่งเขตการ
ปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านเจริญผล
หมู่ที่ 2	บ้านคลองน้ำโจน
หมู่ที่ 3	บ้านหนองหัว
หมู่ที่ 4	บ้านมาบมะขาม
หมู่ที่ 5	บ้านคลองคต
หมู่ที่ 6	บ้านหนองน้ำเขียว

แผนที่ 8 แผนที่ตำบลเจริญผล

2.5.5 ประชากร ตำบลเจริญผลมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,165 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 5,455 คน แยกเป็นชาย 2,322 คน แยกเป็นหญิง 3,133 คน ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และนอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.5.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลบ้านแดน มีผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและไม่ได้เรียนต่อ จำนวน 3,224 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย 47 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ของประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างการศึกษาล่าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลายจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 ของประชากรทั้งหมด จำนวนคนที่กำลังอยู่ระหว่างการศึกษาระดับสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 18 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของตำบลเจริญผลอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 5 แห่ง คือ 1. โรงเรียนวัดเจริญผล ตั้งอยู่ที่บ้านเจริญผล หมู่ 1 2. โรงเรียนเขาวงกตพัฒนา ตั้งอยู่ที่บ้านคลองน้ำโจน หมู่ 2 3. โรงเรียนวัดศรัทธาราม ตั้งอยู่ที่บ้านหนองหว้า หมู่ 3 4. โรงเรียนวัดมาบมะขาม ตั้งอยู่ที่บ้านมาบมะขาม หมู่ 4 5. โรงเรียนวัดหนองน้ำเขียว ตั้งอยู่ที่บ้านหนองน้ำเขียว หมู่ 6

2.5.7 การสาธารณสุข ตำบลเจริญผลมีสถานีอนามัย 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านมาบมะขาม หมู่ 4 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มาก และการคมนาคมค่อนข้างจะสะดวกดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.5.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงในเขตตำบลเจริญผล

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี

ความเชื่อถือดั้งเดิม และความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตตำบลเจริญผล ซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้จะได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเจริญผล (หมู่ที่ 1) เท่านั้น

ก. บ้านเจริญผล

1. สภาพาต่าง ๆ ของบ้านเจริญผล หมู่ที่ 1 ตำบลเจริญผล ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งนี้ ทิศเหนือจดตำบลด่านช้าง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดบ้านคลองน้ำโจน หมู่ 2 ตำบลเจริญผล ทิศตะวันตกจดตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดเจริญผลและวัดเจริญผล มีนายสมเกียรติ พูลเขต อายุ 54 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสัมพันธ์ ชุนทวี อายุ 53 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านเจริญผลเดิมเป็นหมู่บ้านของตำบลบางตาหงาย และได้แยกออกจากตำบลบางตาหงายเมื่อไม่นานมานี้ เหตุที่ชื่อว่า เจริญผล เพราะว่าตั้งตามวัดเจริญผลซึ่งเป็นวัดที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา*

2.6 ตำบลตาสัง

ตำบลตาสังเป็นตำบลที่แยกตัวออกมาจากตำบลบางแก้ว ซึ่งชาวตำบลตาสังเป็นคนอพยพมาจากหลายท้องถิ่น เช่น อพยพมาจากลาว ญวน

*สัมภาษณ์ นางพูนศรี มานะปรีชางามเลิศ อายุ 22 ปี บ้านเลขที่ 145/2 หมู่ที่ 1 ต.ง.เจริญผล อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

จากจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอพยพมาพร้อม ๆ กับคนตำบลบางแก้วแล้วตำบล
ตาชิตก็แยกตัวออกมา ชื่อตำบลตาชิตเป็นชื่อที่มาจากคนชื่อ ตาชิต ซึ่ง
เป็นคนเก่าแก่ที่นั่น เป็นคนจีนอพยพมาอยู่เป็นคนกลุ่มแรกแล้วสร้างหลักฐาน
โดยการทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ จนร่ำรวยมีที่ดินเป็นจำนวนมากและมี
ลูกหลานมากเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในหมู่บ้าน เมื่อมีตำบลแยกตัวมาจาก
ตำบลบางแก้วจึงได้ใช้ชื่อว่า ตาชิต เป็นชื่อตำบล

2.6.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดอำเภอชาณุวรลักษบุรี
จังหวัดกำแพงเพชร ทิศใต้จดตำบลบ้านแดน ตำบลบางแก้ว อำเภอ
บรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดตำบลตาสัง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตก
จดอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

2.6.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหล
ผ่าน

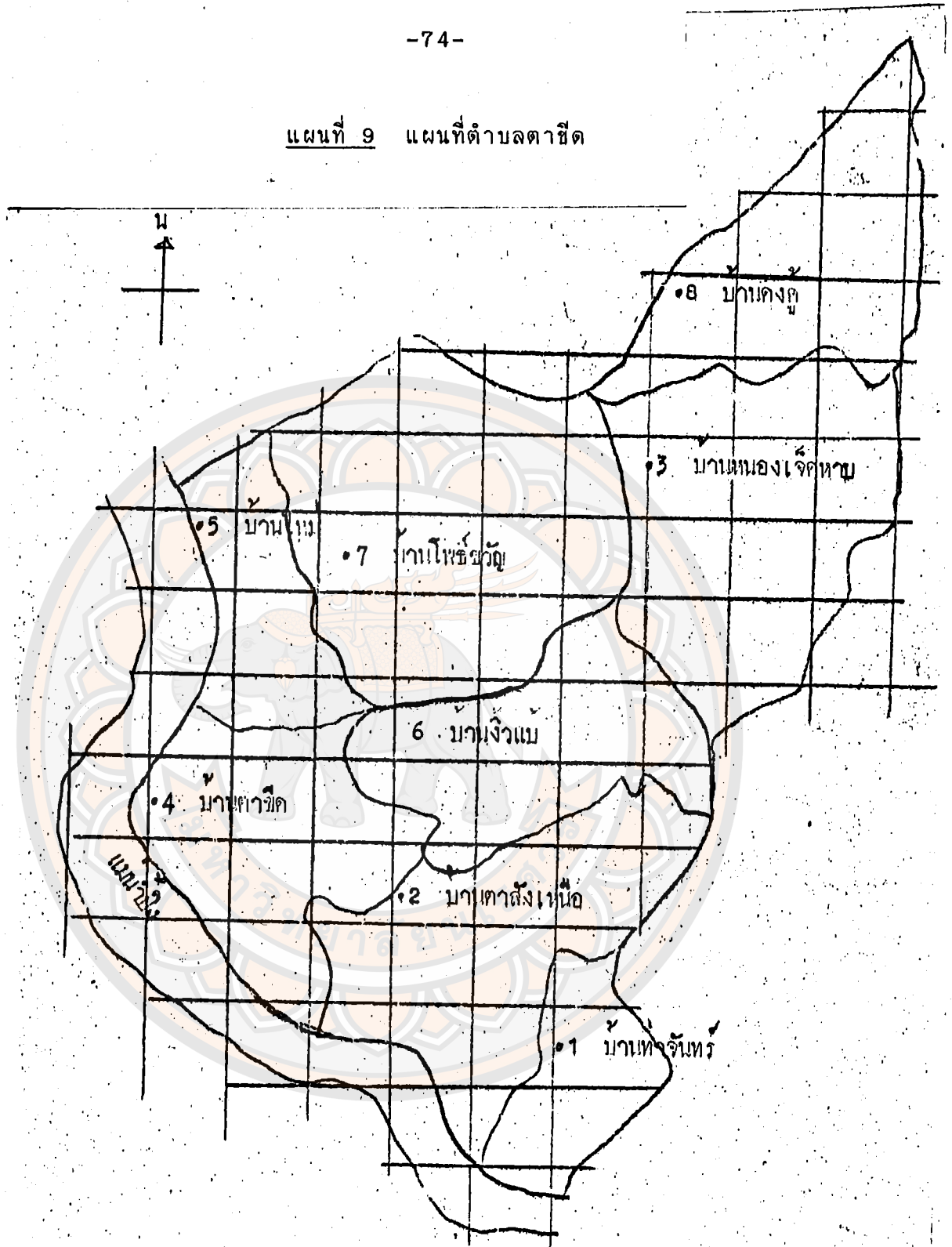
2.6.3 พื้นที่ ตำบลตาชิตมีพื้นที่ทั้งหมด 2,500 ไร่ เป็นพื้นที่
ทำการเกษตร 1,967 ไร่

2.6.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลตาชิตแบ่งเขตการปกครอง
ออกเป็น 8 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านท่าจันทร์
- หมู่ที่ 2 บ้านตาสังเหนือ
- หมู่ที่ 3 บ้านหนองเจ็ดทาบ
- หมู่ที่ 4 บ้านตาชิต
- หมู่ที่ 5 บ้านใหม่
- หมู่ที่ 6 บ้านจัวแบ้
- หมู่ที่ 7 บ้านคลองขวัญ
- หมู่ที่ 8 บ้านดงคู้

2.6.5 ประชากร ตำบลตาชิตมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,701
ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 9,632 คน

แผนที่ 9 แผนที่ตำบลตาชืด

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตพิสัย

แยกเป็นชาย 4,764 คน เป็นหญิง 4,868 คน ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.6.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลตาชืด มีผู้จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 4,100 คน คิดเป็นร้อยละ 42.5 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา 50 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ของประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 768 คน คิดเป็นร้อยละ 7.9 ของประชากรทั้งหมด มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนคนที่กำลังอยู่ระหว่างการศึกษากว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 20 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลตาชืดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 แห่ง คือ 1. โรงเรียนวัดสังข-สุธาवास ตั้งอยู่ที่บ้านท่าจันทร์ หมู่ 1 2. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 59 ตั้งอยู่ที่บ้านตาสังเหนือ หมู่ 2 3. โรงเรียนบ้านหนองเจ็ดทาบ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองเจ็ดทาบ หมู่ 3 4. โรงเรียนวัดธรรมรักขิตาราม ตั้งอยู่ที่บ้านตาชืด หมู่ที่ 4 5. โรงเรียนวัดศรีนิคม ตั้งอยู่ที่บ้านตาชืด หมู่ 4 6. โรงเรียนบ้านจัวแบ้ ตั้งอยู่ที่บ้านจัวแบ้ หมู่ 6 7. โรงเรียนบ้านโพธิ์ขวัญ ตั้งอยู่ที่บ้านโพธิ์ขวัญ หมู่ 7 8. โรงเรียนบ้านดงคู้ตั้งอยู่ที่บ้านดงคู้ หมู่ 8

2.6.7 การสาธารณสุข ตำบลตาชืดมีสถานอนามัยอยู่ 2 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านตาชืด หมู่ที่ 4 และสถานอนามัยบ้านโพธิ์ขวัญ หมู่ 7 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มากนัก และการคมนาคมค่อนข้างจะสะดวกดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.6.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลตาชืด

ลำดับต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อถือดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในตำบลตาชืด ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณีบ้านท่าจันทร์ (หมู่ 1) บ้านตาชืด (หมู่ที่ 4) และบ้านใหม่ (หมู่ที่ 5)

ก. บ้านท่าจันทร์

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 1 ตำบลตาชืด ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงทางด้านตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านตาสังเหนือ หมู่ 2 ตำบลตาชืด ทิศใต้จดตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตนิสัย ทิศตะวันตกจดบ้านตาสังเหนือ หมู่ 2 ตำบลตาชืด อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนา ทำไร่ เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติคือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านคือโรงเรียนวัดสังขลุรवास และวัดใหม่ไทย-จีน มีนายละมัย ปานศักดิ์ อายุ 52 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายดำรง วิมลสมบัติ อายุ 46 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านวัดโบสถ์ หมู่ที่ 1 ตำบลตาชืดนี้เป็นหมู่บ้านที่ตรงกับบ้านท่าจันทร์ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแดน ถึงแม้ว่าตำบลตาชืดจะแยกตัวออกมาจากตำบลบางแก้ว แต่ชื่อหมู่บ้านท่าจันทร์นี้เป็นชื่อที่ตั้งตามบ้านท่าจันทร์ หมู่ 3 ตำบลบ้านแดน ซึ่งอยู่ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำกัน และเป็นหมู่บ้านเก่าแก่หมู่บ้านหนึ่ง* บ้านท่าจันทร์ปัจจุบันนี้บางที่ชาวบ้านจะเรียกว่า บ้านวัดใหม่ เนื่องจากเรียกชื่อบ้านตามชื่อวัดที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา**

*สัมภาษณ์ นายปรีชา สำเภาพงษ์ อายุ 35 ปี บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 1 ต.ตาชืด อ.บรรพตนิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางสุรี จันทรวาชาติ อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 1 ต.ตาชืด อ.บรรพตนิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ข. บ้านตาชืด

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านตาชืด หมู่ที่ 4 ตำบลตาชืด ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบ้านใหม่ หมู่ 5 ตำบลตาชืด ทิศใต้จดตำบลบ้านแดน อำเภอบรรพตนิสัย ทิศตะวันออก จดบ้านงิ้วแบ้ หมู่ 6 ตำบลตาชืด ทิศตะวันตกจดตำบลบางแก้ว อำเภอบรรพตนิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ ทำนา ทำไร่ เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติคือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านคือ โรงเรียนวัดศรีนิคม วัดชื่อวัดตาชืด หมู่บ้านนี้ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน มีกำนันคือ นายดำรง วิมลสมบัติ อายุ 46 ปี

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านตาชืดเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ ของตำบลนี้มีมาก่อนการแยกตัวตำบลออกจากตำบลบางแก้ว เหตุที่เรียกว่า บ้านตาชืดเพราะเรียกจากชื่อคนที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน ที่ชื่อตาชืด ซึ่งเมื่อแยก ตัวออกจากตำบลบางแก้วแล้วจึงได้นำชื่อบ้านตาชืดมาตั้งเป็นชื่อตำบลอีกทีหนึ่ง*

ค. บ้านใหม่

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านใหม่ หมู่ที่ 5 ตำบล ตาชืด ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจด อำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ทิศใต้จดบ้านตาชืด หมู่ 4 ตำบล ตาชืด ทิศตะวันออกจดบ้านโพธิ์ขวัญ หมู่ 7 ตำบลตาชืด ทิศตะวันตกจดตำบล บางแก้ว อำเภอบรรพตนิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ทำนาเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนประจำ และวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านตาชืด หมู่ 4 มีนายสวัสดิ์ กรนิทกษณ์ อายุ 48 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายดำรงค์ วิมลสมบัติ อายุ 46 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

*สัมภาษณ์ นายเฉลิม นิวัฒน์ อายุ 26 ปี บ้านเลขที่ 150 หมู่ที่ 4 ต.ตาชืด อ.บรรพตนิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านใหม่เป็นหมู่บ้านที่มีมานานแล้วชื่อว่า บ้านเก่า แต่เหตุที่เรียกว่า บ้านใหม่เพราะว่ามีถนนตัดผ่านกลางหมู่บ้าน คนทำถนนจึงพากันเรียกว่าบ้านใหม่ ดังนั้นหมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อเป็นทางการว่า บ้านใหม่เมื่อปี 2535 นี้เอง ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามคนทำถนน*

2.7 ตำบลตาสัง

เดิมตำบลนี้มีชื่อเรียกขานกันในผู้เดินทางว่าบ้านจั่วแน่ ต่อมามีการแบ่งตำบลอีก 1 ตำบล คือตำบลด่านช้างประกอบด้วยมีการย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ที่บ้านล้มเสี้ยว ตำบลท่าจั่ว ชื่อตำบลที่เคยเรียกขานว่าท่าจั่วได้เปลี่ยนเป็นตาสัง และได้มีการตั้งกันใหม่เป็นชื่อของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน จากประวัติความเป็นมาได้มีการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำปิงมาเป็นเวลานานแล้ว ตำบลตาสังนี้มีชนส่วนน้อยเป็นชาวลาวซ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดนครปฐม และเพชรบุรี

2.7.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลด่านช้าง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลตาซัด อำเภอบรรพตพิสัย

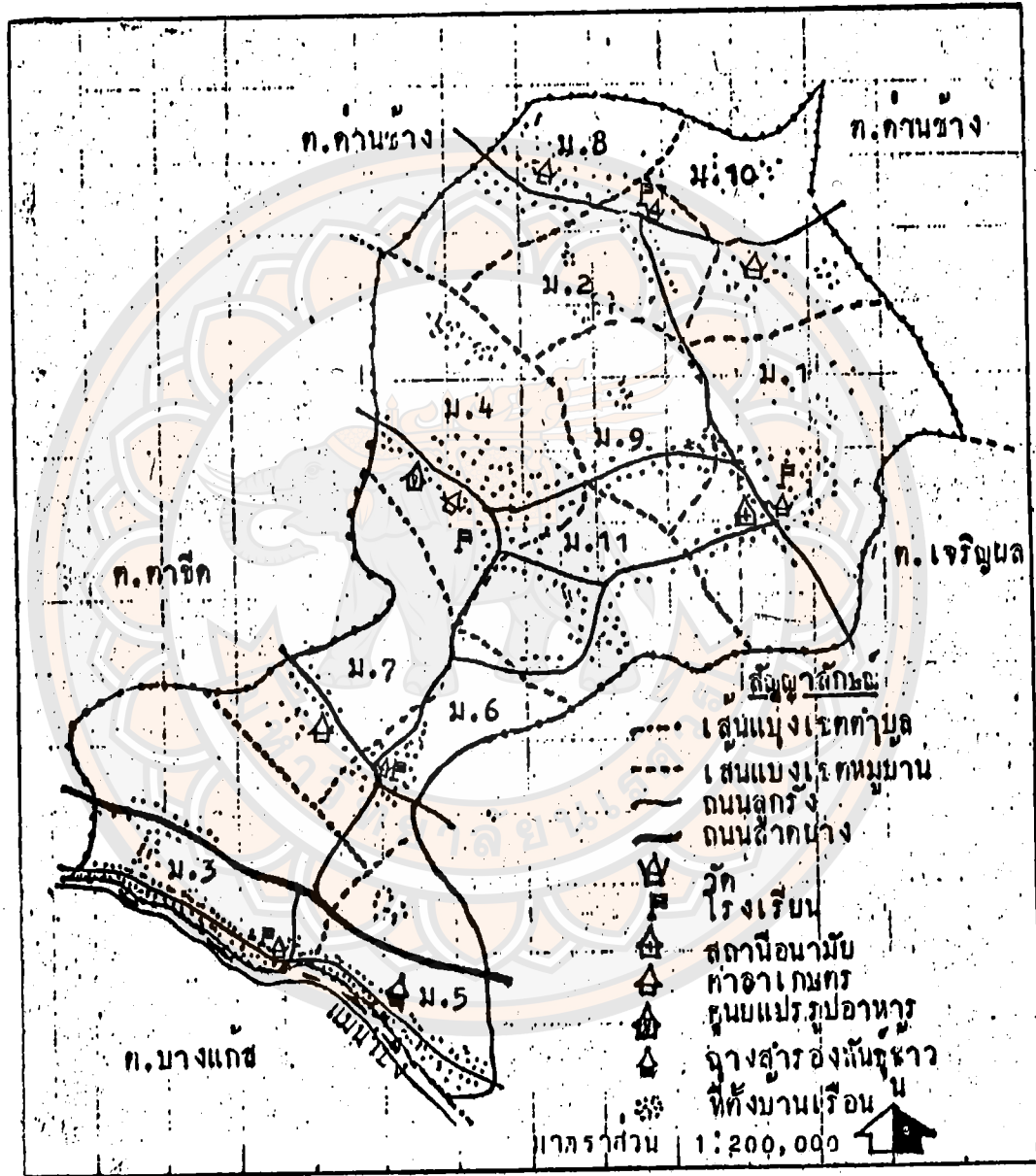
2.7.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ตำบลนี้มีแม่น้ำไหลผ่านเพียง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านตาสังใต้ (หมู่ 3) และบ้านคลองมะเดื่อ (หมู่ 5)

2.7.3 พื้นที่ ตำบลนี้มีพื้นที่ทั้งหมด 31,964 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 28,055 ไร่

2.7.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลตาสังแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ดังนี้

*สัมภาษณ์ นายยัง ยาแก้ง อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 5 ต.ตาซัด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

แผนที่ 10 แผนที่ตำบลตาสัง

ที่มา : สำนักงานอำเภอบรรพตพิสัย

- หมู่ที่ 1 บ้านคลองสองหนอง
- หมู่ที่ 2 บ้านเนินตะโก
- หมู่ที่ 3 บ้านตาสังไต้
- หมู่ที่ 4 บ้านวังพัฒนา
- หมู่ที่ 5 บ้านคลองมเตือ
- หมู่ที่ 6 บ้านดงป่าจันทร์
- หมู่ที่ 7 บ้านบ่อเพลา
- หมู่ที่ 8 บ้านวิไลเจริญ
- หมู่ที่ 9 บ้านแหลมย้อย
- หมู่ที่ 10 บ้านดงแม่ นางเมือง
- หมู่ที่ 11 บ้านเกาะแก้ว

2.7.5 ประชากร ตำบลตาสังมีครัวเรือนทั้งหมด 1,295 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 5,608 คน แยก เป็นชาย 2,681 คน เป็นหญิง 2,826 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง อายุระหว่าง 18-15 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.7.6 การศึกษา ประชากรตำบลตาสังมีผู้จบการศึกษากะ บังคับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 3,227 คน คิดเป็นร้อยละ 58.6 ของ ประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่า มัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 0.1 ของประชากรทั้งหมด และที่ อยู่ระหว่างการศึกษแล้วเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 895 คน คิด เป็นร้อยละ 16.2 ของประชากรทั้งหมด มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลายจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ของประชากรทั้งหมด จำนวนคนที่กำลังศึกษาสูง กว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.07 ของประชากรทั้งหมด

สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลตาสั่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
นี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 5 แห่ง คือ 1. โรงเรียนวัดคลองสองหน่อ
ตั้งอยู่ที่บ้านคลองสองหน่อ หมู่ 1 2. โรงเรียนวัดบ้านไผ่ ตั้งอยู่ที่
บ้านเนินตะโก หมู่ 2 3. โรงเรียนวัดตาสั่งใต้ ตั้งอยู่ที่บ้านตาสั่งใต้
หมู่ที่ 3 4. โรงเรียนวัดบ้านไร่ ตั้งอยู่ที่บ้านวังพัฒนา หมู่ 4 5. โรงเรียน
วัดจันทร์ทอง ตั้งอยู่ที่บ้านดงป่าจันทร์ หมู่ 6

2.7.7 การสาธารณสุข ตำบลตาสั่งมีสถานอนามัยอยู่ 1 แห่งคือ
สถานอนามัยบ้านคลองสองหน่อ หมู่ที่ 1 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวน
มากแต่การคมนาคมค่อนข้างจะสะดวก ดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึง
ไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.7.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงของตำบลตาสั่ง

ลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อ
ดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริม
สองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตตำบลตาสั่ง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะได้ทำการศึกษา
เฉพาะบ้านตาสั่งใต้ (หมู่ที่ 3) และบ้านคลองมะเดื่อ (หมู่ที่ 5)

ก. บ้านตาสั่งใต้

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านตาสั่งใต้ หมู่ที่ 3 ตำบล
ตาสั่ง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ
จดตำบลตาสั่ง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลบางแก้ว อำเภอบรรพตพิสัย
ทิศตะวันออกจดตำบลตาสั่ง อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันตกจดตำบลตาสั่ง
อำเภอบรรพตพิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ทำนา เป็นหลัก โดยอาศัย
แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนและวัดประจำ
หมู่บ้าน ชื่อโรงเรียนวัดตาสั่งใต้และวัดตาสั่งใต้ มีนายทุเรียน อ่วมมี อายุ
47 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายอุดม นาคพรรณ อายุ 54 ปี เป็นกำนันประจำ
ตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านตาสังใต้ เป็นหมู่บ้านที่มีมานานแล้ว สาเหตุที่ชื่อตาสังใต้ เพราะว่าตั้งชื่อตามชื่อวัดคือวัดตาสังใต้ ซึ่งเป็นวัดที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมากทั้งในหมู่บ้านและในละแวกใกล้เคียง โดยวัดตาสังใต้จะมีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันลิงก็ยังคงอาศัยอยู่และได้ลดจำนวนลงเนื่องจากได้อพยพไปอยู่วัดเขาหน่อเป็นบางส่วน*

ข. บ้านคลองมะเดื่อ

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านคลองมะเดื่อ หมู่ที่ 5 ตำบลตาสังตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งนี้ ทิศเหนือจดบ้านตงป่าจันทร์ หมู่ที่ 6 ตำบลตาสัง ทิศใต้จดตำบลบางแก้ว อำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดบ้านตาสังใต้ หมู่ 3 ตำบลตาสัง ทิศตะวันตกจดบ้านตาสังใต้ หมู่ที่ 3 ตำบลตาสัง อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรทำนาเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติคือแม่น้ำปิง เป็นสำคัญ ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านตาสังใต้ หมู่ที่ 3 ตำบลตาสัง มีนายจบ เสาร์แก้ว อายุ 51 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายอุดม นาคพรรค อายุ 54 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านคลองมะเดื่อเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นเป็นเวลานานแล้วเหตุที่ชื่อ คลองมะเดื่อ มาจากสมัยก่อนบริเวณหมู่บ้านนี้มีต้นมะเดื่อขึ้นตามคลองส่งน้ำ จึงทำให้ชาวบ้านใช้เป็นสัญลักษณ์ เรียกชื่อหมู่บ้านว่า คลองมะเดื่อ**

*สัมภาษณ์ นางสาวสุนันท์ บุญมาร์กษ์ อายุ 38 ปี บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 3 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางมธุรส บัวพันธ์ อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 149 หมู่ที่ 5 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

2.8 ตำบลบางตาหงาย

ตำบลบางตาหงายแบ่งออกเป็น 10 หมู่บ้าน ต่อมาได้แบ่งตำบลใหม่เป็นตำบลเจริญผลซึ่งแยกออกจากตำบลบางตาหงาย การปกครองของตำบลบางตาหงายก็เปลี่ยนแปลงไปคือ เหลือหมู่บ้านเพียง 5 หมู่บ้าน ต่อมาได้เพิ่มหมู่บ้านอีก 1 หมู่บ้านคือคลองบ่อ หมู่ที่ 6 แยกจากหมู่ที่ 4 เมื่อปี 2531 การตั้งชื่อตำบลบางตาหงายนั้นตั้งขึ้นตามชื่อคนคือ ตาหงาย เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

2.8.1 อาณาเขตของตำบล ทิศเหนือจดตำบลหนองกรด อำเภอบรรพตพิสัย ทิศใต้จดตำบลหูกวางอำเภอบรรพตพิสัย ทิศตะวันออกจดอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันตกจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย

2.8.2 สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่าน

2.8.3 พื้นที่ ตำบลบางตาหงายมีพื้นที่ทั้งหมด 21,733 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 14,521 ไร่

2.8.4 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลบางตาหงายแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านบางตาหงาย
หมู่ที่ 2	บ้านบึงสลัด
หมู่ที่ 3	บ้านแหลมสน
หมู่ที่ 4	บ้านบางตาหงายเหนือ
หมู่ที่ 5	บ้านบางตาหงายใต้
หมู่ที่ 6	บ้านคลองบ่อ

¹⁰ พัฒนาการอำเภอบรรพตพิสัย. ล.ด. หน้า 1-3.

แผนที่ 11 แผนที่ตำบลบางตาหงาย

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตพิสัย

แผนที่ 11 แผนที่ตำบลบางตาหงาย

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอบรรพตนิลชัย

2.8.5 ประชากร ตำบลบางตาหงายมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,053 ครัวเรือน ประชากรสำรวจเมื่อปี 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 5,146 คน แยกเป็นชาย 2,488 คน เป็นหญิง 2,685 คน ประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ใน ช่วงอายุระหว่าง 18-50 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน และอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป เช่น รับจ้าง

2.8.6 การศึกษา การศึกษาของประชากรตำบลบ้านแดน มีผู้จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อจำนวน 2,970 คน คิดเป็นร้อยละ 57.7 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมปลาย 55 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ของประชากรทั้งหมด และที่อยู่ระหว่างการศึกษาแล้วเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 690 คน คิดเป็นร้อยละ 13.4 ของประชากรทั้งหมด มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 ของประชากรทั้งหมด จำนวนคนที่กำลังศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 19 คน คิดเป็นร้อยละ 0.01 ของประชากรทั้งหมด สรุป ระดับการศึกษาของประชากรตำบลบางตาหงายอยู่ในขั้นค่อนข้างต่ำ ตำบลนี้มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 3 แห่งคือ

1. โรงเรียนวัดวิเวตดาราม ตั้งอยู่ที่บ้านบางตาหงายใต้ หมู่ 1
2. โรงเรียนวัดบึงราษฎร์ ตั้งอยู่ที่บ้านบึงสลิต หมู่ 2
3. โรงเรียน-วัดมงคลสถิต ตั้งอยู่ที่บ้านบางตาหงายเหนือ หมู่ 4

2.8.7 การสาธารณสุข ตำบลบางตาหงายมีสถานอนามัยอยู่ 1 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านบางตาหงาย หมู่ที่ 4 เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลนี้มีจำนวนไม่มากนัก และการคมนาคมค่อนข้างจะสะดวก ดังนั้นการให้บริการด้านต่าง ๆ จึงไม่ค่อยประสบปัญหามากนัก

2.8.8 หมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำปิงในเขตตำบลบางตาหงายลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี

ความเชื่อถือดั้งเดิมและความสืบเนื่องที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันของ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตตำบลบางตาหงายซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้จะ ได้ทำการศึกษากรณีเฉพาะบ้านบางตาหงายใต้ (หมู่ 1) บ้านแหลมสน (หมู่ที่ 3) และบ้านบางตาหงายใต้ (หมู่ที่ 5)

ก. บ้านบางตาหงายใต้

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลบางตาหงายตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดบึงสนบางตาหงายใต้ หมู่ 5 ตำบลบางตาหงาย ทิศใต้จดตำบล หูกวาง อำเภอบรรพตนิสัย ทิศตะวันออกจดอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันตกจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตนิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ทำนาเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง ที่หมู่บ้านนี้มี โรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนวัดวิเวดาราม และวัดบางตาหงายใต้ มีนายชัยวัฒน์ ธีระไตรรักษ์ อายุ 59 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสมชาย ธีระไตรรักษ์ อายุ 48 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติหมู่บ้าน บ้านบางตาหงายใต้เป็นหมู่บ้าน ที่เมื่อก่อนมีขนาดใหญ่กว่า ต่อมามีการแยกออกไปเป็นบ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 5 เหตุที่เรียกว่าบางตาหงายใต้เพราะเรียกตามชื่อคนที่ชื่อ ตาหงาย คำว่าบาง นั้นเรียกตามลักษณะที่ตั้งบ้านเรือนของประชาชน 2 ฝั่งแม่น้ำ จึงนำมารวมเรียก กันว่า บางตาหงาย และอยู่ใต้น้ำจึงเรียกว่า บางตาหงายใต้*

ข. บ้านแหลมสน

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านแหลมสน หมู่ที่ 3 ตำบล บางตาหงาย ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ จดบ้านบึงสลิต หมู่ที่ 2 ตำบลบางตาหงาย ทิศใต้จดบ้านบางตาหงายเหนือ

*สัมภาษณ์ นางลูกจันทร์ อ่องยิ้ม อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 1 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตนิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

หมู่ที่ 4 ตำบลบางตาหงาย ทิศตะวันออกจดบ้านคลองบ่อ หมู่ที่ 6 ตำบลบางตาหงาย ทิศตะวันตกจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรประกอบอาชีพ ทำนา เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง เป็นสำคัญ ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านบางตาหงายเหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลบางตาหงาย มีนายอำนาจ เจริญสุข อายุ 42 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสมชาย ธีระไตรรักษ์ อายุ 48 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

2. ประวัติน้ำหมู่บ้าน บ้านแหลมสนตั้งชื่อตามลักษณะที่ตั้งของพื้นที่ คือมีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปและมีต้นสนขึ้น ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า บ้านแหลมสนจนถึงทุกวันนี้*

ค. บ้านบางตาหงายใต้

1. สภาพต่าง ๆ ของบ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 5 ตำบลบางตาหงาย ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อตั้งนี้ทิศเหนือจดบ้านบางตาหงายเหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลบางตาหงาย ทิศใต้จดบ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 1 ตำบลบางตาหงาย ทิศตะวันออกจดบ้านคลองบ่อ หมู่ที่ 6 ตำบลบางตาหงาย ทิศตะวันตกจดตำบลเจริญผล อำเภอบรรพตพิสัย อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรคือ ทำนา เป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ แม่น้ำปิง เป็นสำคัญ ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียนและวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่อาศัยโรงเรียนและวัดจากบ้านบางตาหงายใต้ หมู่ที่ 1 มีนายชลอ ศิริชู อายุ 49 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสมชาย ธีระไตรรักษ์ อายุ 48 ปี เป็นกำนันประจำตำบล

*สัมภาษณ์ นายอำนาจ เจริญสุข อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 3 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

2. ประวัตินุ้บ้าน บ้านบางตาหงายไต้ หมู่ที่ 5
นี้เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งตั้งขึ้นมาใหม่ โดยแยกตัวมาจากบ้านบางตาหงายไต้
หมู่ที่ 1 ดังนั้นการเรียกชื่อหมู่บ้านจึงยังคงเรียกชื่อเหมือนเดิม*

*สัมภาษณ์ นายันทะโกมล จันทะวงษ์ อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 79/1
หมู่ที่ 5 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม
2536

วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ในกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเพณีของคนในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาได้กำหนดรูปแบบประเพณีของหมู่บ้านออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันดังนี้

1. ประเพณีครอบครัว ได้แก่ การโกนจุก การบวชลูกหลาน การทำศพ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และการแต่งงาน
2. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ได้แก่ งานวันสารท สลากภัทร การลงแขก การทำขวัญข้าว และการกวนข้าวทิพย์
3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย
4. ประเพณีเกี่ยวกับภาษา
5. ประเพณีเกี่ยวกับสิ่งคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเพณีส่วนรวมมักจะกระทำกันในเทศกาลต่าง ๆ

ความเชื่อของหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครอบครัว ได้แก่ การตั้งศาลพระภูมิ การบูชาผีบ้านเรือน การสะเดาะเคราะห์ และปัดรังควาน
2. ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ เช่น การทรงเจ้า ความเชื่อถือโรคกลาง
3. ความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม เช่น คาถาป้องกันตัว คาถารักษาโรคภัย เป็นต้น
4. ความเชื่ออื่น ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ

3.1 ประเพณีทั่วไป

3.1.1 ประเพณีครอบครัว

ก. ประเพณีโกนจุก

การโกนจุกเป็นประเพณีที่กระทำหลังจากที่เด็กโกนผมไฟทั้งไป แล้วผมใหม่ก็จะงอกใหม่อย่างสมบูรณ์ พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ก็จะหาฤกษ์ดีไว้ผมจุกจน

กระทั่งเด็กหญิงอายุ 11 ปี เด็กชายอายุ 13 ปี ก็จะจัดพิธีโกนจุกเด็ก บางที่ก็จัดร่วมกับพิธีทำบุญวันเกิด หรืองานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดพิธี ขนาดของงานพิธีจะใหญ่โตครึกครื้นเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพและความพอใจของเจ้าภาพ

สำหรับประเพณีการโกนจุกของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีศึกษาหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หากจะกล่าวโดยภาพรวมลำดับขั้นตอนย่อ ๆ คือ เจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็นวันก่อนพิธีรุ่งเช้าเลี้ยงพระแล้วตัดจุกตามแบบพราหมณ์ ตอนบ่ายเป็นพิธีเวียนเทียนสมโภชเด็กเป็นเสร็จพิธี ส่วนรายละเอียดมีดังต่อไปนี้ ก่อนถึงเวลาพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็น ให้เด็กอาบน้ำแต่งตัวอย่างสวยงามโกนผมรอบจุกให้หมด ปักปิ่นที่จุก และสวมมาลัยที่จุก แล้วให้เด็กไปนั่งหน้าแถวพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ ข้างหน้าเด็กเป็นโต๊ะวางพานมงคล ซึ่งเป็นด้ายสายสิญจน์ที่ทำเป็นวงสวมหัวเด็กได้พอดี หลังจากที่อยู่เป็นประธานจุดเทียน รูป บูชาพระรัตนตรัยและรับศีลแล้ว พระสงฆ์เริ่มเจริญพระพุทธมนต์ผู้เป็นประธานก็สวมด้ายมงคลที่หัวเด็กทันที ที่เอาสายสิญจน์ที่พระจับอยู่นั้นมาคล้องที่หัวเด็กด้วย เมื่อพระสวดจบก็เป็นอันเสร็จพิธีตอนเย็น

เช้าวันรุ่งขึ้นให้เด็กนั่งชาวห่มขาว แบ่งผมเป็น 3 ปอย เมื่อพระภิกษุสงฆ์มานั่งที่พร้อมแล้วจะสวดยันโต ประธานจะเอาด้ายสายสิญจน์ที่พระจับมาวงล้อมตัวเด็กและผู้ประกอบพิธี ขณะที่พระสวดถึงบทว่า "สีเส ปฐวิโปก ชเร" ประธานในพิธีก็ตัดจุกเด็กปอยที่ 1 ญาติผู้ใหญ่ตัดปอยที่ 2 พ่อแม่เด็กตัดปอยที่ 3 แล้วช่างตัดผมโกนผมต่อไปจนเกลี้ยงทั้งหัว เมื่อโกนผมเรียบร้อยแล้ว พ่อแม่ของเด็กและแขกรับเชิญจะทยอยมารดน้ำอวยพรให้เด็กเสร็จแล้วเด็กก็จะเปลี่ยนชุดเป็นแบบผู้ใหญ่เต็มตัวจากนั้นก็มานั่งหน้าพระสงฆ์ และประเคนภัตตาหาร, ประเคนเครื่องไทยทานพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้วเป็นอันเสร็จพิธีภาคเช้า

พิธีสมโภชเวียนเทียนเด็กจะเริ่มประมาณ 16.00-17.00 น. เจ้าภาพจะเตรียมบายศรีตั้งโต๊ะ 1 ชุด สายสิญจน์สำหรับผูกข้อมือ กระแจะจันทร์ เจริญหน้า 1 ชุด มะพร้าวอ่อน 1 ผล แว่นเวียนเทียน 1 ชุด จากนั้นก็เริ่มทำขวัญ

เด็กที่โตะบายศรีข้างหน้าเด็ก จากนั้นก็เจิมหน้าผากเด็ก ผูกข้อมือ ให้กินมะพร้าว และเวียนเทียน 3 รอบ เป็นอันเสร็จพิธี

ในการศึกษาหมู่บ้านสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย พบว่าปัจจุบันประเพณีโกนจุกนี้ได้เลิกปฏิบัติกันแล้วในบางตำบล หรือถึงแม้จะมีการปฏิบัติอยู่ความเคร่งครัดในพิธีก็ลดน้อยลง โดยเฉพาะในตำบล บ้านแดน, บางแก้ว, ท่างิ้ว, หูกวาง, บางตาหงาย, เจริญผล ได้เลิกปฏิบัติกันเกือบหมดแล้ว และจะหาเด็กไว้ผมจุกในตำบลก็น้อยมาก ผิดกับในตำบล ตาสัง, ตาซัด ยังพอมิให้เห็น ประเพณีโกนจุกน้อยบ้าง*

ข. ประเพณีการบวช

การบวชเป็นประเพณีที่เปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของผู้ชายจากคฤหัสถ์เป็นสมณเพศโดยกำหนดอายุอย่างต่ำ 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย เป็นการเริ่มต้นวัยผู้ใหญ่ซึ่งมีความรู้สึกสำนึกรับผิดชอบอย่างเต็มที่ จึงสามารถเข้าใจหลักพุทธธรรมได้ดี ส่วนใหญ่มักนิยมบวชในเดือนสี่ห้า และ หก

สำหรับประเพณีการบวชของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีศึกษาในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ สองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หากว่าจะกล่าวโดยภาพรวมหากบ้านใดจะบวชลูกหลานก็ต้องเลือกกำหนดวันบวชให้เป็นไปตามกฎหมาย ต่อจากนั้นผู้ที่จะบวชจะต้องไปอยู่วันเสียก่อนในสมัยก่อนอาจจะต้องอยู่วัดเป็นเดือนเพื่อศึกษาเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติของพระ ท่องสวดมนต์คำขออุปัชฌา หรือที่เรียกว่า "คำขานนาค" จนสามารถท่องได้อย่างแม่นยำ แต่หากในปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวอาจไม่พบเห็น เนื่องจากความจำเป็นทางด้านการประกอบอาชีพโดยอาจจะไปอยู่วัดเพียง 3 วันหรือ 7 วัน หรือไม่ต้องไปอยู่เลยก็ได้เมื่อถึงวันบวชโดยก่อนหน้าวันบวช 1 วัน ทางเจ้าภาพจะมีการเตรียมของหรือที่เรียกว่า

*สัมภาษณ์ นางผึ้ง มงคล อายุ 71 ปี บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 3 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ และนางสุรินทร์ บุญมารักษ์ อายุ 38 ปี บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 3 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

การเข้าโรงครัว โดยมีเพื่อนบ้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยกันจัดเตรียมข้าวของสำหรับการเตรียมในพิธีบวชรวมทั้งการปรุงอาหารเลี้ยงแขกหรือที่มาร่วมในพิธีบวช หรือที่เราเรียกว่า "วันสุกดิบ" เมื่อถึงวันบวชก็จะมีการโกนผม ทนวด เครา คิ้ว ของผู้ที่จะบวชโดยนิยมให้พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ชโลมผมให้เสียก่อน แล้วจึงให้ช่างโกนพร้อมกับทำการอาบน้ำนาค ทาของหอมบ้าง พอสมควร ต่อจากนั้นจะให้นาคนั่งชาวทมชาว เพื่อทำพิธีทำขวัญนาคโดยหมอบทำขวัญซึ่งจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อให้นาคสำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ให้ทราบถึงอันสงฆ์ของการบวช ในวันรุ่งขึ้นก็จะมีการประกอบพิธีอุปสมบท โดยการแห่ นาคไปวัดและเมื่อไปถึงโบสถ์ก็จะนำนาคเวียนขวารอบโบสถ์ 3 รอบ เพื่อแสดงความเคารพต่อสถานที่ ส่วนนาคนิยมให้ถือดอกไม้ ธูปเทียน และประนมมือไปตลอดเวลาเมื่อนาคเข้าโบสถ์แล้วก็จะกระทำพิธีบวชเป็นพระซึ่งเป็นสังฆกรรมอันหนึ่งในพุทธศาสนา

หลังจากการบวชเป็นพระเรียบร้อยแล้วในวันรุ่งขึ้นก็จะมีการฉลองพระใหม่ โดยมีการนิมนต์พระรวมทั้งพระบวชใหม่ด้วย มาฉันภัตตาหารเช้า หรือที่เรียกว่า ทำบุญเลี้ยงพระเช้า จึงเป็นอันเสร็จพิธีอุปสมบททั้งหมดพระที่บวชส่วนใหญ่ในสมัยก่อนจะอยู่ในเพศบรรพชิตอย่างน้อย 1 พรรษาขึ้นไป แต่ในปัจจุบันระยะเวลาจำพรรษาของพระบวชใหม่ขึ้นอยู่กับความจำเป็น ในด้านหน้าที่การงานการประกอบอาชีพรวมทั้งวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม สำหรับพระที่สึกแล้วเรียกว่า "ทิด" หมายถึง ผู้รู้ หรือ บัณฑิต *

ค. การทำศพ

สำหรับประเพณีการทำศพชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอบรรพตพิสัย จะมีการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อมีคนตายก็จะนำศพมาเพื่อประกอบพิธีกรรมได้ที่บ้าน โดยก่อนที่จะนำศพใส่โลงก็จะมีการอาบน้ำศพใส่เสื้อผ้าที่ดีที่สุด ประนมมือที่อกมัดดอกไม้ธูปเทียนถือ พนมไว้โดยใช้ด้วยสายสิญจน์

* สัมภาษณ์ นางสุจินดา จันทนา อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 63/1 หมู่ที่ 1 ต.หูกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

มัดแล้วเอาศพใส่ไว้ในโลง มีตะเกียงดวงเล็ก ๆ จุดไว้ จนกระทั่งเอาศพออกจากบ้าน ในตอนกลางคืนจะมีการสวดอภิธรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยปกติเจ้าภาพจะเก็บศพไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมประมาณ 3 วัน บางรายหากญาติอยู่ไกลหรือมีฐานะดีก็อาจจะเก็บศพไว้หลายวัน เพื่อรอให้ญาติมาพร้อมหน้าพร้อมตากัน หลังจากครบกำหนดแล้วก็จะทำการเผา หรือที่เรียกว่า ฉาปนกิจ เมื่อศพถึงป่าช้า หรือ ฉาปนสถาน ก็จะมีการสวด และทอดผ้าบังสุกุล โดยเมื่อถึงเวลาเผาศพ ก็จะมีพระเป็นผู้จุดไฟเผาก่อนต่อมาก็เป็นญาติหรือแขกเหรื่อ เมื่อเผาได้ 3 วัน ก็จะมีการเก็บอัฐิหรือกระดูกมาทำบุญ นิมนต์พระมาสวดทำน้ามนต์ เจ้าภาพจะกำหนดการทำบุญ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย แล้วแต่กำหนด เช่น ทำบุญ 7 วัน เป็นต้น ก็เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับชาวบ้านแหลมย่อย หมู่ที่ 9 ตำบลตาสัง ซึ่งเป็นชาวลาวซึ่งนั้นยังคงมีประเพณีของตนเองอยู่กล่าวคือ ตั้งศพเหมือนคนไทยหากศพนั้นเป็นคนแก่จะต้องมีเสื้อสีดำเป็นพื้นยาวใส่ให้คนตาย พอลงใส่โลงจะต้องวางเสื้ออยู่บนเมาะ (ที่นอน) มีผ้าได้ดิบ 3 วา เรียกว่า "หลอย" วางห่อศพถึงหน้าอก บนหัวก็ตกลงมาถึงหน้าอก นำศพใส่โลง เมื่อย้ายศพมาตั้งกลางบ้าน คนที่ไม่ได้เข้าผีทางสามต้องไปเดินตามคนช้อนวิญญาณ ซึ่งจะเป็นใครก็ได้ ช้อน 3 รอบ ของโลงศพแล้วให้คนไปยืนที่หน้าประตูเรือน โดยจะต้องเป็นคนเฝ้าคนแก่แล้วดึงคนที่ช้อนและคนที่เดินตามเข้าประตูห้องซึ่งเป็นห้องที่ใช้เลี้ยงผี การช้อนวิญญาณนี้ทำเพื่อเรียกขวัญ หรือช้อนขวัญคนเป็นไว้ไม่ให้ตามคนตายไปด้วย เมื่อถึงเวลาหามศพไปวัด ก็มีการร้องไปด้วย เพื่อให้คนตายได้ไปพบญาติพี่น้องที่ตายไปให้ไปอยู่ที่ดี ๆ เมื่อเผาศพเสร็จแล้ว ก็จัดการตั้งหลักไม้ 1 หลัก ทำธงโดยเหลาไม้ยาวพอประมาณใช้ผ้าสีเหลืองทำเป็นธง ตอกใส่หลักขึ้นไป เรียกว่า "แห้ว" ทำไว้ที่เมรหลักจากเผา เรียกว่า "เรือนน้อย" ทำรั้วรอบเรือนน้อย นำไหเก็บกระดูกที่เผาเสร็จแล้วล้างน้ำใส่ไห นำไปฝังไว้ใต้ถุนเรือนน้อย ลูกหลานนำเงินใส่ไหให้คนตายเพื่อที่จะนำไปใช้ได้ พร้อมทั้งหมอน เสื้อ ที่นอน ใครจะให้อะไรก็จะนำไปแขวนไว้ที่ป่าช้าด้วย ถ้าเป็นคนมีฐานะก็จะเป็นของดีและใหม่ ถ้าเป็นผู้ชายก็จะทำไม้เป็นรูปนกหรือหงส์อย่างสวยงามไว้ให้ด้วย ถ้าเป็นผู้หญิงจะทำเป็น นก ปลี ซึ่งการทำ

หงส์และปลีนี้หมายถึง พาหนะของคนตายที่จะนำผู้ขึ้นไปยังที่ต่าง ๆ การทำเรือนน้อยนี้หลังจากครบ 3 วันที่เผาศพแล้วต้องล้อมออกด้วย*

ง. ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

การปลูกเรือนหรือยกบ้านของคนไทย ตั้งแต่สมัยโบราณมาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเพราะบ้านที่เกิด ที่อยู่อาศัย และที่ตายของสมาชิกในครัวเรือนจนมีสุภาคิตคำพังเพยบทหนึ่งกล่าวว่า "ปลูกเรือนผิด คิดจนเรือนทลาย" ดังนั้นจึงให้ความสำคัญในเรื่องเหล่านี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูฤกษ์ดูยามเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคล และความเป็นอยู่เป็นสุข การที่จะคิดปลูกบ้าน จึงมีการถือเคล็ดดูฤกษ์ดูยาม ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นมงคลทั้งสิ้น แต่ต้องเป็นไปตามตำราฤกษ์ยาม

สำหรับการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อของชาวบ้านที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย พบว่าการปลูกบ้านหรือยกบ้านและพิธีการขึ้นบ้านใหม่ได้ถือปฏิบัติกันมาช้านานแม้กระทั่งในปัจจุบัน โดยมีลักษณะและรูปแบบของการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การยกบ้านหรือปลูกบ้านก็จะมีพิธีกำหนดเลือกฤกษ์ เลือกกันตามตำราที่จะทำการยกเสาเอกเสาชั่วขวัญโดยหมอประจําหมู่บ้าน กำหนดให้มีเครื่องบูชาเสาเอกเสาชั่วขวัญดังนี้ บายศรี ผ้าแดง ผ้าขาว หน่อกล้วย หน่ออ้อย มีพวงเงิน ข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน ในการกระทำพิธีดังกล่าว เจ้าบ้านจะขอแรงชาวบ้านช่วยกันพอได้เวลาอันเป็นมงคล ก็จะทำกรยกเสาเอกเสาชั่วขวัญ หมอพิธีพรหมน้ำมนต์ที่เสาเอกเสาชั่วขวัญ รวมถึงเสาทุกต้นที่วางเรียงไว้ เจิมเสาเอกโดยรอบคอบของตัวรอด เอาพวงเงินพวงทองคล้องปลายเสาค่อยจากนั้นก็มีพิธีทำขวัญแล้วเอายันต์ปิดหัวเสาพอได้ฤกษ์หมอปริสน์ล้างช้อย เอาชาวบ้าน

* สัมภาษณ์ นางพลอย สระทองหัก อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 178 หมู่ที่ 9 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536 และนางผึ้ง มงคล อายุ 71 ปี บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 3 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ช่วยกันไถ่ 3 ลา และยกเส้าเอกเส้าชวัญลงหลุม พยายามตั้งเส้าให้ตรง ส่วนเส้า
ต้นอื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน และจากนั้นในเวลาต่อมาชาวบ้านก็จะช่วยกันยกบ้านหรือ
ปลูกบ้านจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อย ซึ่งในสมัยก่อนที่ชาวบ้านมาช่วยกันเรียกว่า
"เอาแรง" แต่ในปัจจุบันอาจจะเป็นการเจ้าหรือวาน โดยเจ้าของบ้านต้องประกอบ
อาหารเลี้ยงในแต่ละวัน

เมื่อปลูกบ้านเสร็จเรียบร้อยในกรณีที่บ้านใดมีฐานะทางเศรษฐกิจ
ค่อนข้างดีก็มักจะมีการประกอบพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ สำหรับหมู่บ้านที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำ
ปิง เมื่อได้ประกอบพิธียกเส้าเอกเส้าชวัญแล้วก็นับว่าเป็นสิริมงคลแก่บ้านและคนที่อา
ศัยอยู่ในบ้านแล้ว เพียงแต่จะมีการเอาของขึ้นบ้านโดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านขึ้น
ไปอยู่บนเรือนก่อน แล้วกล่าวเชิญเจ้าของบ้านพร้อมทั้งบุคคลในครอบครัวซึ่งถือว่าเป็น
เป็นลูกหลานให้เข้ามาอยู่อาศัยพร้อมกับให้ศีลให้พร ให้อยู่เย็นเป็นสุข ต่อจากนั้นก็
ให้เพื่อนบ้านช่วยกันขนของขึ้นบ้านเป็นอันเสร็จพิธี

ในการศึกษาหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งตั้งอยู่
ทางตอนเหนือและตอนใต้ ซึ่งได้แก่ ตำบลตาซัด ตำบลบางแก้ว ตำบลตาสัง ตำบล
ทูกวาง เมื่อปลูกบ้านเสร็จจะกระทำพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เพื่อขับไล่สิ่งที่เป็น
อัปมงคลออกจากบ้านไปให้หมดเพื่อให้คนในบ้านอยู่อย่างมีความสุขไม่ทะเลาะเลาะ
แว้งวัน พิธีจะทำให้เสร็จภายใน 1 วัน คือตอนเช้านิมนต์พระมาฉันท์เช้าจำนวน
9 รูป เมื่อเลี้ยงพระแล้วก็จะนิมนต์พระให้ประพรมน้ำมนต์ภายในบ้าน มีการเจิม
ประตูห้องนอน และห้องต่าง ๆ เมื่อเสร็จพิธีจากทางพระแล้วจะเป็นพิธีของชาว
บ้านคือ ไม่เกี่ยวกับสงฆ์เจ้าของบ้านจะจัดเตรียมข้าวของที่นำไปอยู่บ้านใหม่
ของที่เตรียมเอาไว้ นั้น จะต้องเอาไปไว้ที่อื่นก่อน และจะให้ผู้เฒ่าผู้แก่มานอนเป็น
เจ้าของบ้านแล้วกล่าวเชิญเจ้าของบ้านเข้ามาอยู่ เป็นอันเสร็จพิธี*

*สัมภาษณ์ นายตนิย อุดมวงษ์ อายุ 34 ปี บ้านเลขที่ 62/1 หมู่ที่ 1
ต.ทูกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2536

จ. ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงาน เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในแทบทุกสังคมทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ชอบอยู่กันเป็นหมู่คณะ และช่วยกันประกอบภาระกิจเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ให้คงอยู่สืบไปนานเท่านั้น การดำรงเผ่าพันธุ์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การแต่งงานระหว่างชายหญิงจึงมีบุตรสืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย การแต่งงานจึงเป็นประเพณี และวัฒนธรรมสืบต่อกันมา คู่สมรสมีบทบาทมากที่สุดในการก่อตั้งสถาบันครอบครัว อันเป็นสถาบันปฐมฐานในสังคม จุดเริ่มต้นของการสมรสจึงอยู่ที่การผูกสัมพันธ์ใคร่ชอบพอกันของชายและหญิง และการเกี่ยวพาราสีกัน เพื่อหาข้อตกลงในการที่จะใช้วิถีชีวิตร่วมกัน ต่อจากนั้นกระบวนการแต่งงานจึงเกิดขึ้นสำหรับรูปแบบและการปฏิบัติตามประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน ของหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัยจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ เมื่อหญิงชายรักกัน ฝ่ายชายก็จะให้ผู้ใหญ่จัดการสู่ขอให้ต่อพ่อแม่ฝ่ายหญิง โดยจะส่งเต้าแก่ ซึ่งเป็นบุคคลที่เคารพนับถือในท้องถิ่นไปทาบถามฝ่ายหญิงว่าจะตกลงแต่งงานแบบคลุมถุงชนหรือจะเป็นแบบฝ่ายหญิงชายเลือกคู่กันเอง วิธีการแต่งงานแบบคลุมถุงชนแบบในสมัยก่อนมักจะไม่พบเห็นเพราะในสมัยใหม่พ่อแม่ทั้งฝ่ายชายและหญิงจะยึดในหลักการ "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผู้คู่ตามใจผู้นอน" เมื่อเต้าแก่ไปทาบถามสู่ขอก็จะตกลงเงื่อนไขเกี่ยวกับสินสอดทองหมั้น กำหนดวัน เวลา สถานที่ของพิธีหมั้นและพิธีแต่งงาน

ก่อนจะถึงกำหนดพิธีแต่งงานก็เป็นระยะเวลาเตรียมงานต่าง ๆ เช่น ส่งบัตรเชิญไปยังญาติผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือ รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหายเพื่อมาร่วมงานพิธีตามกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่ได้ระบุไว้ ซึ่งกำหนดวันแต่งงานก็ต้องดูฤกษ์ดูยาม ดูวัน วันที่ถือเป็นสิริมงคลได้แก่ วันจันทร์ กับวันศุกร์ สมัยก่อนนิยมวันศุกร์มาก เพราะเชื่อว่าจะเกิดความสุขหรือสุขสบาย ส่วนวันจันทร์เชื่อว่าแสงของดวงจันทร์จะเป็นแสงอันเย็นตาในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นลักษณะของความสุขเช่นกัน สำหรับเดือนนิยมแต่งงานในเดือนคู่เพราะมีความหมายเช่นเดียวกันกับชีวิตคู่ของชายหญิง หากแต่งในเดือนคี่อาจจะเป็นอัปมงคลเกิดความแตกแยกหรือ ตายจากกัน ก่อน

วันแต่งงาน 1 วัน เรียกว่า วันสุกดิบ ทางบ้านฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมข้าวของอาหารการกินสำหรับเลี้ยงแขกหรือ เมื่อถึงวันแต่งงานฝ่ายชาย จะแห่ขันหมากพร้อมด้วยผ้าไหว้ ไปยังบ้านเจ้าสาว โดยยกขบวนขันหมากอย่างเอิกเกริก มีการตีตลิ่งตีเป่า เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวจะมีการกินประตู่ ตามประเพณี โดยตามประเพณีจะเอาแพรวสีสดหรือ สายสร้อยทอง ผูกกันกินประตู่เอาไว้หรือ ที่เรียกว่า ประตู่เงิน ประตู่ทอง ซึ่งก่อนจะผ่านแต่ละประตู่เจ้าบ่าวจะต้องจ่ายเงินให้แต่ละประตู่ ต่อจากนั้นเมื่อขึ้นบ้านแล้วก็จะมีการเชิญขันหมากตลอดจนมีการมอบสินสอดมอบให้แก่ฝ่ายพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะเลี้ยงให้แก่ผู้มาร่วมงาน สำหรับพิธีรดน้ำสังข์นั้น ก็จะทำกันต่อมา อาจจะเป็นตอนบ่าย หรือตอนสาย ก็แล้วแต่ความเหมาะสม โดยญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ก็จะมีการให้ศีลให้พรกันตามธรรมเนียม ส่วนการส่งตัวคู่บ่าวสาวนั้น กระทำกันแล้วแต่สะดวกหรือ ตามฤกษ์ที่ได้กำหนดไว้เป็นอันเสร็จพิธี*

3.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

ก. งานวันสารท ของชาวอำเภอบรรพตพิสัย คือ

วันทำบุญกลางปีตามประเพณีนิยมของคนไทย ซึ่งจะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บุพการี หรือญาติที่ล่วงลับไปแล้วทำในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 นับจากวันสงกรานต์ วันสารทเป็นวันที่ต้องเป็นคติสืบกันมาว่า ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จะมีโอกาสได้กลับมารับส่วนบุญจากญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้นจึงมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว อีกประการหนึ่ง สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ในวันกลางปีนี้ในฤดูกาลที่ปักดำข้าวกล้าลงในนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นเวลาที่เหมาะจะไปร่วมงานบุญกันได้

ขนมในวันสารทที่นิยมกันในแถบนี้ ได้แก่ กระจ่างสารท คือ ขนมที่ต้องทำด้วยข้าวตอก กวนกับน้ำตาล ใส่ถั่วลิสง งา เป็นต้น ซึ่งเป็นของประเพณีบางบ้านในแถบ ตำบลบางแก้ว และตำบลตาสัง ทำขนมกงและข้าวต้มลูกโยน

*สัมภาษณ์ นางสุวรรี จันทวรรณชาติ อายุ 30 ปี บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 1 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

แทน ในวันสารทนี้ ชาวบ้านจะเตรียมแต่งตัว จัดแจงข้าวปลาอาหาร ขนมสารทพวกกันไปทำบุญตักบาตรที่วัดประจำหมู่บ้านในเขตตำบลของตน ทายกทายิกาก็จะถือศีลกินเพลอยู่ที่วัดบ้าง พวกหนุ่มสาวก็เอากระยาสารทไปส่งตามหมู่บ้านญาติใกล้เคียงบ้าง ไกล ๆ บ้างถือเป็นการเยี่ยมเยียนตามสารททุกซ่สุขดิบกันในวันกลางปี*

ข. สลากภัทร

การทำบุญสลากภัทร นับเป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านรวมทั้งชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธได้ถือปฏิบัติสืบทอดมาเป็นเวลานาน การทำบุญสลากภัทรของชาวบ้านสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จะกระทำกันประมาณเดือน 7 เนื่องจากชาวบ้านว่างงานจากภาระกิจการทำนาประกอบกับช่วงฤดูนี้ผลไม้จะออกผลหลาย ๆ ชนิด เช่น มะม่วง, ขนุน, มะปราง, ส้มเขียวหวาน, ส้มโอ ฯลฯ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังจำพรรษาอยู่อย่างพร้อมเพรียงโดยทางวัดจะกำหนดวันสลากภัทร และแจ้งให้ชาวบ้านทราบเพื่อเตรียมจัดข้าวของอาหารคาวหวานตามแต่ศรัทธาและฐานะจัดใส่ลงในตะกร้าพอถึงวันสลากภัทร ชาวบ้านก็นำสิ่งของอาหารคาวหวานไปวัด ต่อจากนั้นก็ทำการจับสลากขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็จะมารับทานสลากที่ได้จับหมายเลขนั้น ๆ พร้อมกับสวดให้พรแก่ชาวบ้าน และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นอันเสร็จพิธี**

ค. การลงแขก

การลงแขกเป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกันของคนในหมู่บ้าน หากเมื่อแต่ละบ้าน มีงานหรือกิจกรรมใด ๆ แต่ส่วนมากแล้วการลงแขกจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การนวด

*สัมภาษณ์ นางส้มลิ้ม อยู่นาน อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 3 ต.บางแก้ว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายสำราญ บำรุงศรี อายุ 49 ปี บ้านเลขที่ 101 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแดน อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ข้าว เป็นต้น โดยเจ้าของนาหรือเจ้าของบ้านจะกำหนดวันที่จะทำการลงแขก และบอกให้เพื่อนบ้านในละแวกนั้นทราบ เมื่อถึงวันนัดทุกคนก็จะมาช่วยกันทำงานโดยเจ้าของบ้านจะประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงแขกที่มาเมื่อเสร็จงานอาจจะมีการละเล่นเพื่อความสนุกสนานซึ่งจะหมุนเวียนกันไปในแต่ละบ้าน

ในการศึกษาหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย พบว่าในปัจจุบันประเพณีการลงแขก ได้ลดความนิยมลงไปมาก ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปที่ขอแรงงานกันในหมู่ญาติพี่น้องเท่านั้น เป็นบุคคลอื่นก็ต้องใช้วิธีจ้างเอาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาวะเศรษฐกิจรัดตัว*

ง. แทนางแมว

การแทนางแมวของชาวอำเภอบรรพตพิสัยเป็นการทำบุญเพื่อต้องการขอให้ฝนตกจะได้ใช้น้ำนั้นมาใช้ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม โดยพิธีเริ่มโดยบอกชาวบ้านให้มาช่วยชบวนแห่โดยนำแมวมาหาม ใช้แมวใส่ข่มองและนำปลาใส่ข่มอง แห่รอบหมู่บ้านชบวนแห่แต่งตัวสวยงาม โดยผู้ชายนั้นจะต้องแต่งกายเป็นหญิง การแห่รอบหมู่บ้านนั้นเพื่อขอบริจาค ข้าวสาร, เงิน, เหล้า และจะนำน้ำมารดแมว ช่วงเย็นจะมีการสวดคาถาปลาช่อน หรือจะเรียกว่า คาถาร้อยแปด โดยการขุดหลุมนำปลาใส่ลงไป หลุมไม่ให้มีน้ำ สวดจนกว่าปลาจะตายและปล่อยให้ปลาคาหลุมไว้ถึงตอนเช้า จะมีการทำบุญเลี้ยงพระกลางบ้าน คือจะทำในที่กลางแจ้ง เช่น ตามถนนสามแยก หรือทุ่งนา แล้วแต่สะดวกเป็นเสร็จพิธี

ในการศึกษาหมู่บ้านสองฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอบรรพตพิสัย พบว่า ปัจจุบันประเพณีการแทนางแมวได้กระทำกันในบางตำบลเท่านั้น เช่น

*สัมภาษณ์ นางทองอยู่ นาคกราย อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 81/1 หมู่ที่ 5 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ตำบลตาสัง ซึ่งการแห่นางแมวขึ้นชั้นอยู่กับภาวะฝนแล้งด้วย*

3.1.3 ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน

การแต่งกายของชาวบ้านสองฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอ
บรรพตพิสัย ผู้ทำการศึกษาแล้วพบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ การแต่ง
กายนั้นจะเป็นแบบสมัยใหม่ มีเสื้อซึ่งวางขายตามท้องตลาดมากขึ้น เนื่องจากความ
สะดวกในการซื้อหา ประหยัดเวลาในการทอดผ้าใช้เอง และเสื้อผ้าที่วางขายยังมีสี
ล้นสวยงามซ้าราคาข้งถูก ดังนั้นการแต่งกายของชาวบ้านในแถบอำเภอบรรพตพิสัย
จึงมีผ้าดอกผ้าลาย เสื้อยืด แล้วแต่จะนิยมสวมใส่**

3.1.4 ประเพณีเกี่ยวกับภาษา

ภาษาของชาวบ้านที่อาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำปิง เขต
อำเภอบรรพตพิสัย ภาษาพูดส่วนใหญ่จะใช้ภาษากลาง อนึ่งชาวบ้านหมู่ที่ 9
ตำบลตาสัง ส่วนใหญ่เป็นชาวช่งทั้งหมู่บ้าน ทำให้มีการพูดเพี้ยนไปจากภาษากลาง
บ้าง เช่น

ไปไส แปลว่า ไปไหน
บ่รู้ แปลว่า ไม่รู้
เอ้ม แปลว่า แม่ ***

3.1.5 ประเพณีเกี่ยวกับสิ่งคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเพณีส่วน
รวมมักจะทำกัน เทศกาลต่าง ๆ

*สัมภาษณ์ นางปานทิพย์ สระทองจันทร์ อายุ 29 ปี บ้านเลขที่
189/1 หมู่ที่ 9 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่
25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายทวี อากาศ อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 1
ต.ท่าม่วง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2536

***สัมภาษณ์ นายสำราญ สิ้นแดง อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 122
หมู่ที่ 9 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ก. วันสงกรานต์

วันสงกรานต์ถือเป็นวันสิ้นปีเก่าขึ้นปีใหม่ของคน

ไทยซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาแต่โบราณ เป็นระยะเวลาเข้าสู่ฤดูร้อนที่เสร็จจากการ
งานประจำ มาร่วมกันทำบุญแล้วมีการละเล่นสนุกสนานรื่นเริงร่วมกันในแต่ละหมู่บ้าน
กรณีศึกษาประเพณีสงกรานต์ของทั้งอำเภอบรรพตพิสัยส่วนใหญ่ จะมีลักษณะคล้าย
คลึงกันคือ พอถึงวันสงกรานต์ชาวบ้านจะทำขนมกันส่วนใหญ่เป็นขนมกาละแม เพื่อ
เตรียมตัวทำบุญตักบาตรฉลองวันปีใหม่เพื่อความป็นสิริมงคลโชคดีในปีต่อไปด้วย
พวอกหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะประดับตกแต่งกันสวยงามพากันไปทำบุญตักบาตร เมื่อทำ
บุญเรียบร้อยแล้วก็จะมาจับกลุ่มกันเล่นการละเล่นต่าง ๆ กันในตอนกลางวัน และ
เล่นชักกะเย่อกันบ้าง เล่นลูกช่วงกันบ้าง ปากันบ้าง พอตกเวลากลางคืนจะรวมกลุ่ม
กันเล่นเพลงแม่พวงมาลัยบ้าง รำวงบ้าง ประเพณีสงกรานต์ในอำเภอบรรพตพิสัย
ส่วนใหญ่นิยมทำกัน 3 วัน แต่มีที่ตำบลหูกวางส่วนใหญ่ทำกัน 5 วัน เช่น บ้านหูกวาง
(หมู่ที่ 1, 2) *

ข. ลอยกระทง

ลอยกระทงนิยมทำกันในวันเพ็ญเดือน 12 เป็น

วันที่พระจันทร์เต็มดวงและน้ำเจ็มนองเต็มตลิ่ง ทั้งสองฝั่ง ประเพณีนี้ได้มีมาช้านาน
ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีโดยเรียกว่า "ราชพิธีจองเปรียง" จากการได้
สัมภาษณ์ความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่าแม่น้ำลำคลองเป็นผู้มีพระคุณ จึงเรียกว่า
แม่พระคงคา ชาวบ้านได้ใช้น้ำใช้ประโยชน์แทบทุกอย่าง เช่น การทำนา ใช้อาบ
ใช้ดื่ม ดังนั้นพอถึงวันลอยกระทงจึงเป็นการขอขมาต่อพระแม่คงคา และพร้อมทั้ง
อธิษฐานให้ความทุกข์ของตน ลอยไปกับกระทงด้วย ประเพณีนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
ทั้งอำเภอ**

*สัมภาษณ์ นายชาญ คงคะดี อายุ 58 ปี บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 2

ต. หูกวาง อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางนารีรัตน์ แก้วบัวดี อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 59/1 หมู่ที่ 1

ต. เจริญผล อ. บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ค. เทศน์ออกพรรษา

การเทศน์ออกพรรษา หมายถึง การเทศน์วัน

สิ้นเทศกาลเข้าพรรษาเริ่มจากแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะมีการทำบุญออกพรรษาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นักบวชเทโว ชาวบ้านจะใส่บาตร และทำบุญในวันออกพรรษาโดยชาวบ้านจะรับเป็นเจ้าภาพ ด้วยอาหารคาวหวาน ข้าวต้มมัด นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมเทศน์ออกพรรษา ชาวบ้านจะรับเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ก่อนวันเทศน์ 1 วัน ชาวบ้านก็จะนำฉลองกัณฑ์เทศน์แต่ละบ้านเป็นที่สนุกสนาน วันรุ่งขึ้นก็แห่กัณฑ์เทศน์ไปวัดตามลำดับเริ่มจากกัณฑ์ที่ 1 เรื่อยไป พระจะมาเทศน์ และรับชันทกัณฑ์เป็นอันเสร็จพิธี*

ง. การทำบุญวันพระ

วันพระเป็นวันที่สำคัญวันหนึ่ง ทางพุทธศาสนา

ตามปกติวันพระจะตรงกับวันขึ้น 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ ของทุกเดือนซึ่งชาวบ้านจะพร้อมกันไปทำบุญตักบาตรที่วัดเสร็จแล้วรับศีล ฟังธรรม และถือโอกาสนี้เป็นวันหยุดงานดเว้นจากการประพฤตผิดที่คิดว่าบาป เช่น ละเว้นการฆ่าสัตว์ ละเว้นการดื่มสุรา เป็นต้น พวกหนุ่มสาวจะแต่งตัวสวยงามเพื่อมาทำบุญในวันพระ และมีการเที่ยวชมในที่ต่าง ๆ **

3.2 ความเชื่อถือต่าง ๆ

3.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ก. การบูชาผีบ้านผีเรือน

การบูชาผีเรือนหรือ ผีบรรพบุรุษ เมื่อชาวบ้านยกบ้านเรียบร้อยแล้วก็จะนับถือผีเรือน โดยจะมีการเซ่นไหว้ในปีใหม่ โดยมีน้ำหอม น้ำอบ

*สัมภาษณ์ นายอำนาจ เจริญสุข อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 117 หมู่ที่ 3 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางลูกจันทร์ อ่องยิ้ม อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ต.เจริญผล อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

มีผ้าแดงผ้าขาว ผูกไว้ที่ประตูบ้านหัวบันได รวมทั้งข้างของเครื่องใช้ในวันขึ้นบ้าน*

ข. การสะเดาะเคราะห์ปัดรังควาน

พิธีกรรมเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์และปัด

รังควานนี้ มักจะกระทำกันแทบทุกหมู่บ้านในแถบริมสองฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอ
บรรพตพิสัย โดยมีจุดประสงค์ เพื่อทำให้เกิดความสบายใจ ป้องกันเหตุร้ายที่จะ
เกิดขึ้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา โดยจะทำการเป็นกระทง 9 ห้อง รูปทรง
สี่เหลี่ยมจตุรัส ขนาดกว้างยาวแต่ส่วนใหญ่จะไม่เกิน 1 ศอก ภายในจะมีแกงส้ม
เนื้อแห้ง ปลาตาย เกือบก้อน ใส่ในกระทง ต่อจากนั้นหมอมะขามจะทำน้ำมนต์ โดยสวด
คาถา เสร็จแล้วประพรมน้ำมนต์ให้แก่คนในครอบครัวที่มีเคราะห์และประพรมน้ำมนต์
ทั่วบริเวณบ้าน รวมทั้งนำน้ำมนต์ไปอาบด้วยถือว่าการสะเดาะเคราะห์ และปัด
รังควานไปพร้อมกัน ต่อจากนั้นก็ทำการผูกข้อมือด้วยด้ายขาว เป็นอันเสร็จพิธี**

ค. การตั้งศาลพระภูมิ

เป็นธรรมเนียมนิยม ของคนไทยโดยเฉพาะอชวา

ยัง ในแถบอำเภอบรรพตพิสัย จะต้องมีศาลพระภูมิด้วยกันทุกบ้าน ส่วนในระดับหมู่
บ้านมักจะเรียกว่า "เจ้าปู่" หรือ "เลื้อบ้าน" ถ้าในระดับบ้านนั้น เมื่อปลูกบ้าน
เสร็จใหม่ก็จะมีพิธีตั้งศาลพระภูมิขึ้น บางทีก็อาจจะจัดพร้อมกับพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ก็มี
พิธีการมีดังนี้คือ เจ้าของบ้านจะต้องไปปรึกษาโหร หรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญใน
เรื่องนั้นแล้วพาผู้รู้มาเลือกสถานที่ตั้งศาล เลือกฤกษ์ดีและจัดการเตรียมการต่าง ๆ
สถานที่ตั้งศาลนั้นต้องอยู่ จุดที่เมื่อตั้งแล้วเงาของบ้านไม่ทับศาล และเงาของศาล
ไม่ทับบ้าน การหันหน้าศาลนิยมหันไปตามทิศทางแห่งอาชีพเจ้าของบ้าน พื้นที่ตั้งศาล
กำหนดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ขนาด 1 x 1 วา ัญญ์เชิญพระภูมิให้มาสถิตในศาล และ

* สัมภาษณ์ นายละมัย ป่านศักดิ์ อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 258 หมู่ที่ 1
ต.ตาซัด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

** สัมภาษณ์ นางจัน บุญเดือนทับ อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 144 หมู่ที่ 1
ต.ทุกวาง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2536

ขอให้ท่านช่วยกำจัดภัยพิบัติและอันตรายทั้งปวงแล้วจุดธูปเทียนในศาล ถวายตุ๊กตา
ช้าง ม้า ละคร เสร็จแล้วถอยออกมายืนเท้าเดียวที่หน้าศาล มือขวาจับที่ศาล ยก
เท้าขวาพาดเข้าซ้าย ร่ายคาถาปิดอุบายภัยเสร็จแล้วเอากรวยยอดตั้งไว้หน้าศาล
ส่วนบายศรีนั้นเอาด้วยสายสิญจน์มัดรวมกันแล้ววางไว้ที่โคนเสาศาลเป็นเสร็จพิธี*

3.2.2 ความเชื่อด้านไสยศาสตร์

ก. ไชค ลาง ฤกษ์ยามต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็น

ความเชื่อถูกปลูกฝังอยู่ในสมองของชาวบ้านแถบอำเภอบรรพตพิสัย เป็นเวลานาน
มากแล้ว โดยชาวบ้านแถบนี้มีความหวังไว้ว่าการดำเนินชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับโชค ถ้า
โชคดีจะประสบความสำเร็จ ถ้าโชคร้ายก็จะล้มเหลว สิ่งที่จะทำให้โชคดีนั้นต้อง
กระทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ถ้าจะประกอบธุรกิจการงาน หรือเดินทางไกล ควรจะ
มีการรตนามนต์ สิ่งที่จะเชื่อว่าจะนำมาซึ่งโชคดีด้านอื่น ๆ มีเช่น การสังเกตดูจากจุด
ขาวบนเล็บนิ้วมือ ถ้าปรากฏก็แสดงว่าจะโชคดี ในการเดินทางไกลไปประกอบธุ
รกิจ หากเห็นงูเลื้อยผ่านหน้าถือว่าโชคดี การเดินทางไปรับจ้างต่างจังหวัดการออก
เดินทางจากบ้านต้องหันหน้าออกตามทิศที่อาจารย์ หรือพระกำหนดและให้ ส่วนใหญ่
ก้าวเท้าซ้ายนำ ส่วนสิ่งที่จะนำมา ซึ่งโชคร้ายตามความเชื่อก็มี เช่น หนูในบ้าน
ร้องเสียงดังผิดปกติ, จิ้งจกร้องทัก, สัตว์ป่าเข้าบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวตะกวด
ซึ่งจากการสำรวจแล้วเป็นสัตว์อัปมงคลที่สุดในเขตริมสองฝั่งแม่น้ำปิง เขตอำเภอ
บรรพตพิสัย**

ข. เครื่องรางของขลัง

เครื่องรางของขลังในเขตอำเภอบรรพตพิสัยนี้

โดยเฉพาะหมู่บ้านแถบตำบลเจริญผล มักจะนิยมซื้อหาหรือ แลกเปลี่ยนสะสมไว้เป็น

*สัมภาษณ์ นายถวิล ทองพ่าย อายุ 55 ปี บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 1
ต.บ้านแดน อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายยัง ยาแก้ง อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 5
ต.ตาชืด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

จำนวนมาก โดยความเชื่อที่ว่าถ้าใครมีไว้ในตัวแล้ว ทำให้เป็นผู้มีแข็งแรงแรง มีอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ เครื่องรางของขลังนั้นมีหลายชนิด เช่น พระห้อยคอ บางคนอาจจะห้อย เป็นพวงหรือ ห้อยองค์เดียว ตะกรุดทองแดงคาดเอว ซึ่งมักผูกบันเอวไว้ ฝ่ายยันต์สีแดงมีภาษาเขมรเขียนไว้ นำพาคิดตลอดเวลาเดินทางหรือทำเป็นเลื้อยขึ้นในสวมน้ำ รวมทั้งเชื่อว่า งาช้าง, เขี้ยวหมูป่าตัน, กระดูกหน้าผากศพคนตาย, กุมารทอง เป็นของขลังที่หายาก และศักดิ์สิทธิ์มาก*

3.2.3 ความเชื่อด้านคาถาอาคม

ความเชื่อด้านคาถาอาคม จากการศึกษาชาวบ้านในแถบริมฝั่งแม่น้ำปิต เขตอำเภอบรรพตพิสัยจะมีคาถาอาคมไว้เป็นกำลังใจและเป็นความหวังว่าคาถาอาคมอาจจะช่วยให้ตนพ้นจากโรคภัย และประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ไม่ได้เชื่ออย่างจริงจัง คนที่มีคาถาอาคมจะบันทึกไว้ในสมุดเล็ก ๆ คาถานั้นมีหลายประเภท บางคนสามารถจำได้แม้คาถานั้นจะยาวเป็นร้อย ๆ คำ เช่น คาถาสะเดาะเคราะห์ซึ่งเป็นคาถาภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร

การเรียนวิชาคาถาอาคมในแถบนั้นส่วนใหญ่เสียค่ายกครู บางคาถาบอกกันได้เลย เช่น คาถาป้องกันโรคต่าง ๆ สำหรับคาถาที่มีการยกครูจะมีสิ่งต่าง ๆ ประกอบการยกครู เช่น กรวยดอกไม้ 5 กรวย รูปเทียน เชิงหมากเงิน 6 สลึง ผ้าขาว 5 คอก 1 ผืน จานใส่หมาก พลู บุหรี่ เมื่อเตรียมสิ่งของสำหรับยกครูแล้วก็นำเข้าคารวะอาจารย์ อาจารย์จะรับเครื่องบูชาและกล่าวคำเช่น ผีอาจารย์เก่า ๆ ด้วย วิธีรับสุราเป็นอันเสร็จพิธี แล้วเริ่มเรียนคาถาอาคมไว้ คาถาอาคมแถบริมสองฝั่งแม่น้ำปิตอำเภอบรรพตพิสัยอาจแยกได้เป็น 4 ประเภทดังนี้ คือ คาถาสำหรับยกครู คาถาทำให้ผู้อื่นรัก, คาถาบำบัดความเจ็บไข้ และคาถาทำ

*สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ธีระไตรรักษ์ อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 105

หมู่ที่ 1 ต.บางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

ลายศรัตรู คาถาส່วนมากเป็นภาษาบาลี บางคาถานำมาจากหนังสือสิบสองตำนาน ผสมกับคำพูดภาษาเขมร ชาวบ้านบางคนใช้คาถาเป็นประจำ เพื่อให้คนอื่นนิยมแต่บางคนเพียงแต่รู้ไว้เฉย ๆ ทำให้คาถาบางคาถาในแถบนี้ได้สูญหายไป เช่น คาถา มหานิยม ทำให้คนรัก คาถากันป็น คาถากันเด็กชัก ฯลฯ*

3.2.4 ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ

สมัยก่อนคนยังมีจำนวนน้อย ต่างคนต่างทำมาหากิน โดยสุจริตจึงไม่มีการลักขโมย หรือฆ่ากันเหมือนสมัยนี้ ชาวบ้านเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษว่าบาปกับบุญมีจริง หากกระทำความชั่วซึ่งผลของการทำความชั่วก็จะเป็นบาป อาจจะเห็นผลในชาตินี้หรือ ติดตามตัวในชาติหน้า ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์หรือนรก ชาวบ้านคิดว่าอาจมีจริง หรือไม่มีจริงก็ได้ ยกตัวอย่าง เช่น การกระทำความดี คือ การปฏิบัติอยู่ในศีลในธรรม โดยการไปทำบุญที่วัด การใส่บาตรพระ การฟังเทศน์ ฟังธรรม โดยเปรียบเทียบกับคนที่ไม่เคยไปทำบุญ จะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคนที่ไปทำบุญที่วัดอย่างสม่ำเสมอจะมีความรู้สึกอิ่มเอิบใจ ตูมิสง่าราศรี รวมทั้งการเข้าสังคมกับคนอื่นได้เป็นอย่างดี ส่วนคนที่ไม่ค่อยได้เข้าวัดมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และเข้ากับคนอื่นได้จากเป็นต้น สำหรับในเรื่องขอบบาปนั้นคนที่ประพฤตชั่วจะได้รับเคราะห์กรรมที่สามารถพบเห็นได้ในชาตินี้ เช่น หากเป็นโจร ลักขโมย หรือเป็นนักเลงหัวไม้ อันธพาล มักจะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับ หรือประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ นานา**

3.3 ประเพณีเด่นของอำเภอบรรพตพิสัย

3.3.1 ประเพณีเสนเรือน (เลี้ยงผี)

*สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ธีระไตรรักษ์ อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 1 ตงบางตาหงาย อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นางนงลักษณ์ ยอดคำมี อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 187 หมู่ที่ 1 ตงท่าจิว อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

การเลี้ยงผี ของชาวบ้านแถบสองฝั่งแม่น้ำปิง ในเขต
อำเภอบรรพตพิสัยนี้ จะเป็นประเพณีของชาวซ่ง ซึ่งอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี
และนครปฐม ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในแถบตำบลตาสัง ประเพณีเสนเรื่อน หรือเลี้ยงผี มี
อยู่ 2 อย่างคือ เลี้ยงผีเล็ก และเลี้ยงผีใหญ่

การเลี้ยงผีเล็กโดยเจ้าของบ้านที่จะทำพิธีเลี้ยงหมู

โตพอประมาณ แล้วนำมาประกอบพิธีโดยหามหมูขึ้นบ้าน ต้องใช้ลูกเขยหามาเท่านั้น
ถ้าไม่มีให้สมมุติได้ นำไปชำแหละในห้องผี หรือที่เรียกว่า กะล้อย่อง มีพานเผื่อน
ไว้สำหรับใส่สิ่งต่าง ๆ อีก 7 ท่อน เรียกว่า ไบตองหูใช้สำหรับรองของทั้งหมด
มีซี่โครงหมู 7 ซี่ ล้อมเป็นวงอยู่ชั้นในสุดใช้ใส่ล้อมซี่โครงอีกที นำสันหลังวางบนซี่
โครง มีตะเกียบ 7 คู่ วางล้อมรอบพานเผื่อน หมาก 7 คำ วางอยู่ที่กกตะเกียบทุก
คู่ ลูกหลานก็จะนำขนมมาวางร่วมด้วย เช่น ขนมต้ม ข้าวต้มมัด เป็นหลักซึ่งจะขาด
ไม่ได้ ขนมที่นำมาวางมีมากเท่าไรก็จะยิ่งดี ผลไม้ก็มี ส้มเป็นหลัก มีหอมเสน 1 คน
มาเป็นผู้บอกซึ่งเจ้าของบ้านจะต้องไปรับมา (ปัจจุบันหอมเสนในเขตตำบลตาสังมี
เพียง 4 คน) มีเหล้า 1 ขวด วางไว้ในห้องผี (กะล้อย่อง) เจ้าของบ้านก็จะนำ
สำรับอย่างดีมาให้หอมเสนรับประทานก่อนพร้อมบุตรชายของตัวเอง จากนั้นก็เริ่ม
เสนได้ โดยการ เลี้ยงผีเล็กนั้นต้องกินข้าวก่อนกิน เหล้า ผีที่เลี้ยงนั้นอย่างน้อยต้อง
30 คนขึ้นไป เมื่อเรียกผีเรื่อนเสร็จแล้วก็จะเรียกผีตามบ้านไกล ๆ มากินด้วยเป็น
พวกผีญาติหรือต่างจังหวัด มีชุมนุมเทวดา มีไก่ 2 ตัว เรียก แพงไต ใส่ด้วย 2 ถ้วย
มีข้าวกาก(ข้าวเปลือก) ข้าวสารอย่างละ 1 นำไปวางมีน้ำ 1 ชัน และมีหอมอีก
1 คน มาเป็นคนบอก หลังจากทำพิธีเสร็จแล้วของทุกอย่างต้องยกให้หอมหมด และ
ไปส่งหอมที่บ้านเป็นเสร็จพิธี เลี้ยงปีละ 1 ครั้ง

สำหรับการเลี้ยงผีใหญ่นั้น ของที่ใช้ประกอบพิธีเหมือน

กับของผีเล็กทุกประการ เพิ่มสะโพกหมูอีก 1 อย่าง การประกอบพิธีต้องให้หอมเสน
สำหรับผีใหญ่โดยเฉพาะ (ปัจจุบันตำบลตาสังมีหอมเสนผีใหญ่ 1 คน) และจะต้อง
แต่งตัวภูมูจวน ก่อนขึ้นบ้านจะทำการข่มผีก่อนโดยใช้มีดจิ้ม หัวชันไต และเจ้าของ
บ้านที่เป็นลูกสะใภ้ต้องเป็นผู้ล้างเท้าให้หอมเสน เมื่อขึ้นไปแล้วลูกสะใภ้คนเดิมก็จะ
กราบ 3 ครั้ง พร้อมถามหอมว่าสบายดีไหม จากนั้นก็ให้พี่น้องผีเดียวกันมายกพาน

เดือน 3 ครั้ง พร้อมแกงไก่ใส่หน่อไม้ดอง, เหล้า 2 ขวด มามอบให้หมอ หมอกี้ จะให้ญาติมากินข้าวรวมกันแล้วหมอกี้จะบอกให้เจ้าของคิ๊บของลงร่อง โดยร่องนี้ทำ เพื่อประกอบพิธีนี้โดยเฉพาะจะอยู่ที่ข้างฝาของบ้านเจ้าของบ้านต้องรินเหล้าลงร่อง ก่อน และคิ๊บหมุยอนลงเหมือนกัน ซึ่งคนในจะนำไปเอามารับประทานไม่ได้ คนที่จะรับประทานได้ ต้องเป็นคนนอกบริเวณ และต้องนำของนั้นไปนอกบริเวณพิธีด้วยการ เลี้ยงผีใหญ่นั้น กระทำกัน 3 ปีต่อครั้ง *

3.3.2 งานประเพณีเจ้าพ่อเจ้าแม่บรรพตพิสัย

เป็นการแสดงพื้นบ้าน นิยมเล่นในเทศกาลตรุษจีน

โดยมีการแสดงของมังกรทอง หรือ เชิดสิงโตควบคู่กัน ลักษณะของมังกรนั้นสร้าง จากลัตรี 7 ชนิด เช่น หัวเป็นม้า ตัวเป็นงู ขาเป็นเหยี่ยว เขาเป็นกวาง จมูก เป็นไก่ หางเป็นปลา แก้มเป็นสิงโต มาผสมผสานกันเพื่อเล่นให้สวยงาม เริ่ม โดยคณะสิงโต หรือมังกรจะเข้าไปตามบ้านย่านชาวจีนเพื่อไปอวยพรให้แก่เจ้าของ บ้านตามบ้านก็จะจัดเตรียมอั่งเปาไว้ให้ และจะตั้งโต๊ะไว้หน้าบ้าน บนโต๊ะจะประ กอบไปด้วย ผลไม้, หมู, ไก่, เป็ด, เหล้า, น้ำชา, ขนม, กระดาษเงินเตี้ย, รูป, เทียน, ประทัด และแจกันดอกไม้ เมื่ออวยพรเสร็จแล้วก็จะมอบอั่งเปาให้ถ้า ชอบใจก็จะให้มาก แล้วคณะสิงโต หรือมังกรก็จะไปอวยพรต่อยังบ้านอื่น ๆ ช่วง กลางคนก็จะมีการแสดงต่าง ๆ ของมังกร และมีมหรสพต่าง ๆ **

*สัมภาษณ์ นางพลอย สระทองหัก อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 178 หมู่ที่ 9 ต.ตาสัง อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

**สัมภาษณ์ นายฟุ้งซ็อน แซ่โจ้ว อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 304 หมู่ที่ 1 ต.เจริญผล อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536

วิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านตัวอย่าง
ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย

จากการที่ผู้ทำการศึกษาได้ออกหาข้อต่าง ๆ ทั้งทางด้านแหล่งข้อมูล
สนาม และข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ "ประเพณีและวัฒนธรรม
ของหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์"
ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติประเพณีของหมู่บ้านต่าง ๆ ว่าประเพณีของหมู่บ้าน
ต่าง ๆ ว่าประเพณีบางอย่างยังปฏิบัติไม่เสื่อมคลายในบางหมู่บ้านและประ
เพณีบางอย่าง ได้ลดความนิยมลงไปแล้วแต่ก็มีได้เลิกปฏิบัติเสียเลยทีเดียว
ซึ่งการวิเคราะห์ออกมาในรูปของร้อยละได้ผลดังนี้คือ

4.1 ตำบลบ้านแดน หมู่บ้านบ้านแดน

4.1.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัวของหมู่บ้านบ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	5	25.0	9	45.0	6	30.0
2. การโกนจุก	-	-	-	-	20	100.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	14	70.0	6	30.0	-	-
5. การแต่งงานแบบโบราณ	14	70.0	2	10.0	4	20.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชนาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	16	80.0	4	20.0	-	-
9. การปลุกบ้าน	16	80.0	1	5.0	3	15.0
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		72.5		11.0		16.5

จากตาราง 2 แสดงว่า หมู่บ้านบ้านแดนยังปฏิบัติประเพณีครอบครัวยุคปัจจุบันคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชภาค การตาย (100.0) การปลูกบ้าน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (80.0) การหมั้นสู่ขอ การแต่งงานแบบโบราณ (70.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจําร้อยละ 72.5 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วน ใหญ่คือ การโกนจุก (100.0)

4.1.2 ประเพณีทางด้านศาสนา

ตาราง 3 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางด้านศาสนา ของหมู่บ้านบ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	18	100.0	2	10.0	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		99.0		1.0		

จากตาราง 3 แสดงว่า หมู่บ้านบ้านแดนยังปฏิบัติประเพณีศาสนาเป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทำบุญตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน (100.0) การฟังเทศน์ (90.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 99

4.1.3 ประเพณีอาชีวะ มีการปฏิบัติดังตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 4 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีวะ ของหมู่บ้านบ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	16	80.0	3	15.0	1	5.0
2. การทำขวัญยุง	5	25.0	3	15.0	12	60.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	-	-	20	100.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	-	-	20	100.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	2	10.0	18	90.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		50.6		5.0		44.4

จากตาราง 4 แสดงว่า หมู่บ้านบ้านแดนยังคงปฏิบัติประเพณีอาชีวะ เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญข้าว (80.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 50.6

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว (100.0) การกวนข้าวทิพย์ (90.0) การทำขวัญยุง (60.0)

4.1.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 5
ต่อไป

ตาราง 5 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคม และการละเล่น
อื่น ๆ ของหมู่บ้านบ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	-	-	20	100.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงกรานต์	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	5	25.0	1	5.0	14	70.0
7. การขอฝน	-	-	8	40.0	12	60.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	12	60.0	4	20.0	4	20.0
11. ปริศนาคำทาย	4	20.0	7	35.0	9	45.0
12. สุภาษิต	3	15.0	12	60.0	5	25.0
13. นิทานชาวบ้าน	2	10.0	8	40.0	10	50.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	10	50.0	6	30.0	4	20.0
เฉลี่ย		52.0		15.3		32.7

จากตารางที่ 5 แสดงว่าบ้านแดนยังคงปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่น
อื่น ๆ เป็นประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสงกรานต์ การรดน้ำดำหัว
ผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) เพลงเด็ก (60.0) การละเล่น
พื้นบ้าน (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 52.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ สุภษิต (60.0) และประเพณีที่
เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การแข่งเรือ ละคร (100.0) การขนทรายเข้าวัด
(70.0) การขอฝน (60.0) ปริศนาคำทาย (50.0)

4.1.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 6 ต่อไปนี้

ตาราง 6 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้านบ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	15	75.0	3	15.0	2	10.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	8	40.0	2	10.0	10	50.0
4. การปัดรังควาน	6	30.0	2	10.0	12	60.0
5. การสะเดาะเคราะห์	12	60.0	4	20.0	4	20.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	18	90.0	-	-	2	10.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทมนต์	8	40.0	10	50.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	4	20.0	10	50.0	6	30.0
9. ไชยกลางต่าง ๆ	16	80.0	3	15.0	1	5.0
10. การร้องทักของลี้ตัว	4	20.0	15	75.0	1	5.0
เฉลี่ย		55.5		24.5		20.0

จากตาราง 6 แสดงว่า หมู่บ้านบ้านแดนยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) การตั้งศาลพระภูมิ (90.0) ไชยกลางต่าง ๆ (80.0) การบวงสรวง (75.0) การสะเดาะเคราะห์ (60.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 55.5

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ การทรงเจ้า (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การปิดรังควาน (60.0) การบูชาผีเรือน (50.0)

4.1.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 7 ต่อไปนี้
ตาราง 7 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ของหมู่บ้าน บ้านแดน

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันโรค	14	70.0	3	15.0	3	15.0
2. คาถารักษาโรค	6	30.0	4	20.0	10	50.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	1	5.0	19	95.0
เฉลี่ย		25.0		10.0		65.0

จากตาราง 7 แสดงว่า หมู่บ้านบ้านแดนยังปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (70.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำ ร้อยละ 25.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ (100.0) คาถาให้โทษคนอื่น (95.0) คาถารักษาโรค (50.0)

4.2 ตำบลท่าจั่ว หมู่บ้านส้มเสี้ยว

4.2.1 ประเพณีครอบคร้ว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 8 ต่อไปนี้
 ตาราง 8 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบคร้วของหมู่บ้านส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	8	40.0	8	40.0	4	20.0
2. การโกนจุก	-	-	-	-	20	100.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	16	80.0	2	10.0	2	10.0
5. การแต่งงานแบบโบราณ	10	50.0	5	25.0	5	25.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชนาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	20	100.0	-	-	-	-
9. การปลุกบ้าน	16	80.0	-	-	4	20.0
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		75.0		7.5		17.5

จากตาราง 8 แสดงว่า หมู่บ้านส้มเสี้ยวยังปฏิบัติประเพณีครอบคร้วเป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชนาค การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การตาย (100.0) การหมั้นสู่ขอ การปลุกบ้าน (80.0) การแต่งงานแบบโบราณ (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 75.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (100.0)

4.2.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติตั้งตาราง 9 ต่อไปนี้
ตาราง 9 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ของหมู่บ้านส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20.0	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20.0	100.0	-	-	-	-
3. ออกพรรษา	20.0	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20.0	100.0	-	-	-	-
5. เทศน์มหาชาติ	20.0	100.0	-	-	-	-
6. ตักบาตรเทโว	20.0	100.0	-	-	-	-
7. การฟังเทศน์	20.0	100.0	-	-	-	-
8. อาสาฬหบูชา	20.0	100.0	-	-	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20.0	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20.0	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		100.0				

จากตาราง 9 แสดงว่า หมู่บ้านส้มเสี้ยวยังปฏิบัติประเพณีศาสนาเป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติจำนวนร้อยละ 100.0

4.2.3 ประเพณีอาเซียน มีการปฏิบัติตั้งตาราง 10 ต่อไปนี้
ตาราง 10 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาเซียน ของหมู่บ้านส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	18	90.0	2	10.0	-	-
2. การทำขวัญยุง	5	25.0	2	10.0	13	65.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	1	5.0	19	95.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	1	5.0	19	95.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		52.0		4.0		44.0

จากตาราง 10 แสดงว่า หมู่บ้านส้มเสี้ยวยังปฏิบัติประเพณีอาเซียน เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญข้าว (90.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 52.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว (95.0) การทำขวัญยุงข้าว (65.0)

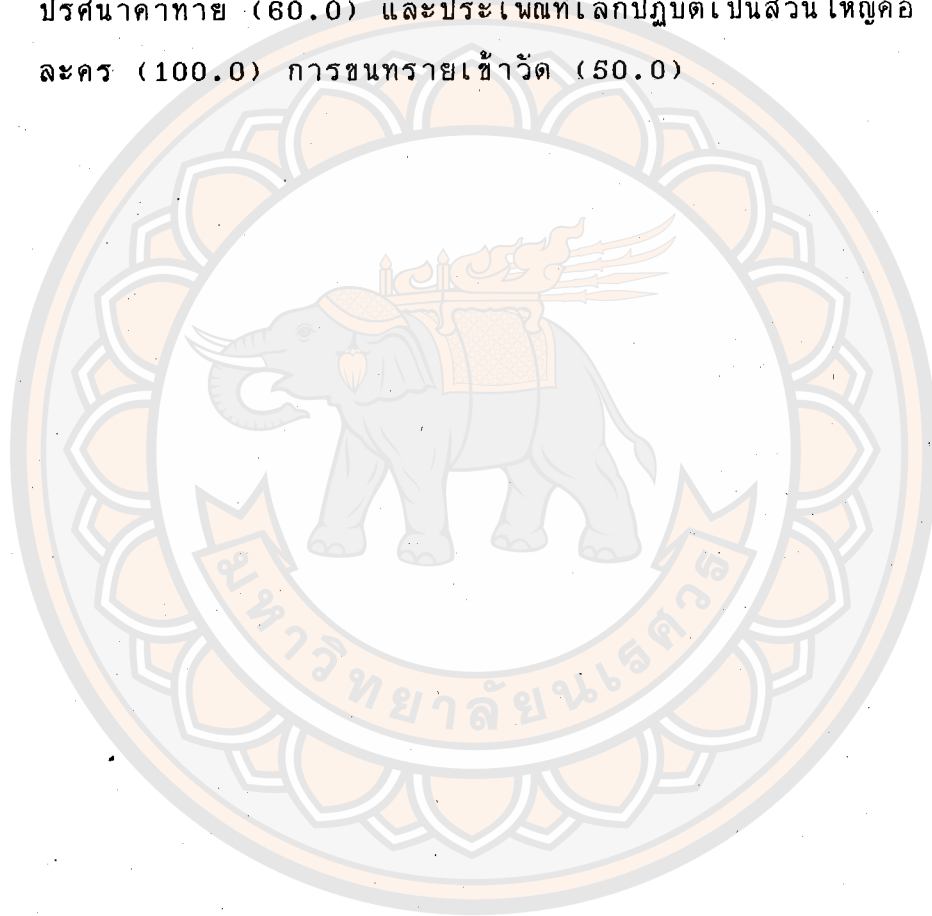
4.2.4 ประเพณีสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 11
ต่อไปนี้

ตาราง 11 วิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีทางสังคม และการละเล่นอื่น ๆ ของ
หมู่บ้านส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	20	100.0	-	-	-	-
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	6	30.0	4	20.0	10.0	50.0
7. การขอฝน	-	-	-	-	20.0	100.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	10	50.0	5	25.0	5	25.0
11. นิทานชาวบ้าน	10	50.0	4	20.0	6	30.0
12. สุภาษิต	11	55.0	6	30.0	3	15.0
13. ปริศนาคำทาย	5	25.0	12	60.0	3	15.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	7	35.0	13	65.0	-	-
เฉลี่ย		63.0		14.6		22.4

จากตาราง 11 แสดงว่า หมู่บ้านล้มเลิวยังปฏิบัติประเพณีทางสังคม เป็นประจำคือ การแข่งเรือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) สุภษิต (55.5) เพลงเด็ก (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 63.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การละเล่นพื้นบ้าน (65.0) ปริศนาคำทาย (60.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่คือ การขอฝน ละคร (100.0) การขนทรายเข้าวัด (50.0)

4.2.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 12 ต่อไปนี้
 ตาราง 12 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
 ส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	18	90.0	2	10.0	-	-
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	2	10.0	2	10.0	16	80.0
4. การปิดรังควาน	8	40.0	8	40.0	4	20.0
5. การสะเดาะเคราะห์	10	50.0	10	50.0	-	-
6. การตั้งศาลพระภูมิ	18	90.0	-	-	2	10.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทมนต์	8	40.0	10	50.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	14	70.0	6	30.0	-	-
9. ไชยกลางต่าง ๆ	16	80.0	4	20.0	-	-
10. การร้องทักของสัตว์	6	30.0	10	50.0	4	20.0
เฉลี่ย		60.0		26.0		14.0

จากตาราง 12 แสดงว่า หมู่บ้านส้มเสี้ยวยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) การบวงสรวง การตั้งศาลพระภูมิ (90.0) ไชยกลางต่าง ๆ (80.0) การทรงเจ้า (70.0) การสะเดาะเคราะห์ (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 60.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การร้องทักของสัตว์ต่าง ๆ การสะเดาะเคราะห์ ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การบูชาผีเรือน (80.0)

4.2.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติตั้งตาราง 13 ต่อไปนี้ ตาราง 13 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางด้านคาถาอาคม ของหมู่บ้าน ส้มเสี้ยว

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	10	50.0	5	25.0	5	25.0
2. คาถารักษาโรค	4	20.0	5	25.0	11	55.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		17.5		12.5		70.0

จากตาราง 13 แสดงว่า หมู่บ้านส้มเสี้ยวยังปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 17.5

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษคนอื่น (100.0) คาถารักษาโรค (55.0)

4.3 ตำบลหูกวาง หมู่บ้านหูกวาง

4.3.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติดังตาราง 14 ต่อไปนี้
ตาราง 14 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ของหมู่บ้านหูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	9	45.0	4	20.0	7	35.0
2. การโกนจุก	-	-	3	15.0	17	85.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	20	100.0	-	-	-	-
5. การแต่งงานแบบโบราณ	15	75.0	2	10.0	3	15.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชภาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	14	70.0	3	15.0	3	15.0
9. การปลุกบ้าน	18	90.0	-	-	2	10.0
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		78.0		6.0		16.0

จากตาราง 14 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีครอบครัว เป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การหมั้นสู่ขอ การบวชเณร การบวชภาค การตาย (100.0) การปลุกบ้าน (90.0) การแต่งงานแบบโบราณ (75.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (70.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 78.0 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (85.0)

4.3.2 ประเพณีด้านศาสนา มีการปฏิบัติตั้งตาราง 15 ต่อไปนี้
ตาราง 15 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านศาสนา ของหมู่บ้านหูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	20	100.0	-	-	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		100.0				

จากตาราง 15 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีทางศาสนา เป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

4.3.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติดังตาราง 16 ต่อไปนี้
 ตาราง 16 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ของหมู่บ้านหูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	13	65.0	3	15.0	4	20.0
2. การทำขวัญยุง	2	10.0	2	10.0	16	80.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	-	-	20	100.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	-	-	20	100.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		50.0		4.3		46.7

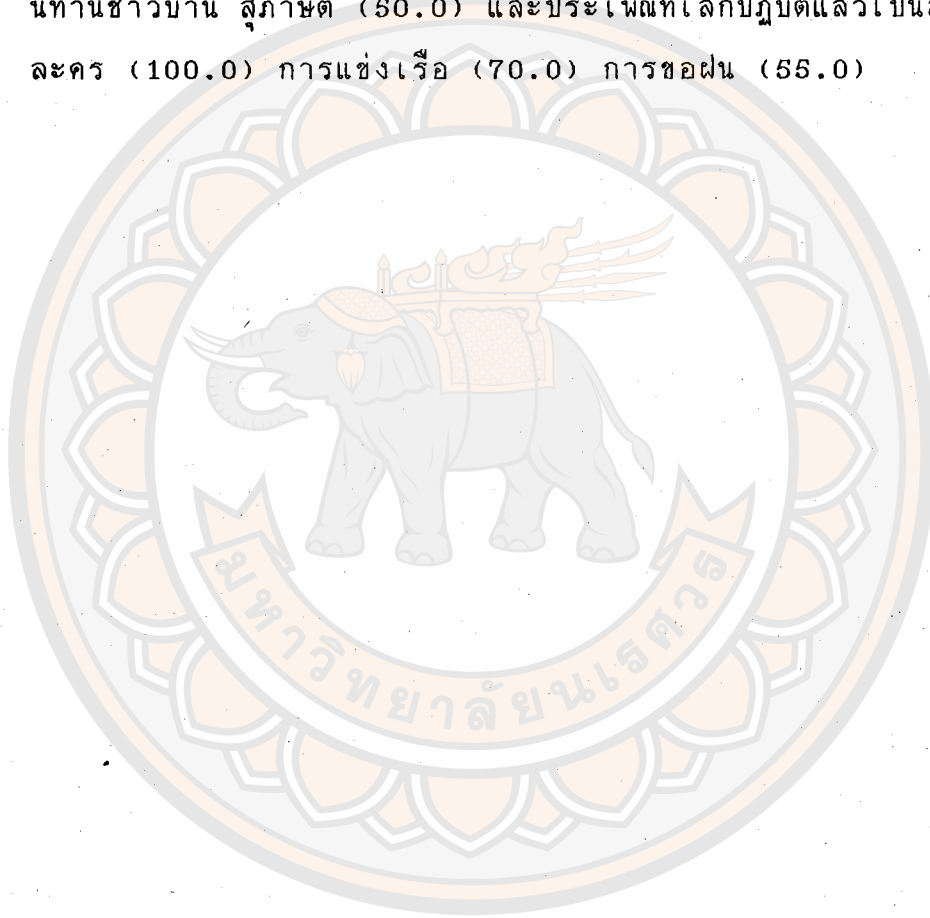
จากตาราง 16 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีอาชีพอยู่
 เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0)
 การทำขวัญข้าว (65.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 50.0
 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การลงแขกดำนา
 การลงแขกเกี่ยวข้าว การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การทำขวัญยุง (80.0)

4.3.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
 ตาราง 17 ต่อไปนี้
 ตาราง 17 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคม และการละเล่น
 อื่น ๆ ของหมู่บ้านหูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	6	30.0	14	70.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	12	60.0	8	40.0	-	-
7. การขอฝน	-	-	9	45.0	11	55.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	12	60.0	4	20.0	4	20.0
11. นิทานชาวบ้าน	4	20.0	10	50.0	6	30.0
12. สุภาษิต	4	20.0	10	50.0	6	30.0
13. ปริศนาคำทาย	5	25.0	11	55.0	4	20.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	12	60.0	6	30.0	2	10.0
เฉลี่ย		56.3		21.4		22.3

จากตาราง 17 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีทางสังคม เป็นประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) การชนทรายเข้าวัด การละเล่นพื้นบ้าน (60.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติร้อยละ 56.3

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ ประเพณีคำทนาย (55.0) นิทานชาวบ้าน สุภษิต (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ ละคร (100.0) การแข่งเรือ (70.0) การขอฝน (55.0)

4.3.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 18 ต่อไปนี้
 ตาราง 18 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
 หูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	10	50.0	5	25.0	5	25.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	5	25.0	11	55.0	4	20.0
4. การปิดรังควาน	8	40.0	8	40.0	4	20.0
5. การสะเดาะเคราะห์	6	30.0	7	35.0	7	35.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	20	100.0	-	-	-	-
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	13	65.0	5	25.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	-	-	20	100.0	-	-
9. โชคกลางต่าง ๆ	6	30.0	13	65.0	1	5.0
10. การร้องทักของสัตว์	3	15.0	12	60.0	5	25.0
เฉลี่ย		45.0		40.5		14.0

จากตาราง 18 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน การตั้งศาลพระภูมิ (100.0) ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ (65.0) การบวงสรวง (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 45.5

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การทรงเจ้า (100.0) โชคกลางต่าง ๆ (65.0) การร้องทักของสัตว์ (60.0) การบูชาผีบ้านผีเรือน (55.0)

4.3.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 19 ต่อไปนี้ ตาราง 19 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมของหมู่บ้านหูกวาง

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	3	15.0	15	75.0	2	10.0
2. คาถารักษาโรค	2	10.0	11	55.0	7	35.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาให้โทษคนอื่น	-	-	1	5.0	19	95.0
เฉลี่ย		6.3		33.7		60.0

จากตาราง 19 แสดงว่า หมู่บ้านหูกวางยังปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมเป็นบางครั้งคือ คาถาป้องกันตัว (75.0) คาถารักษาโรค (55.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ (100.0) คาถาในการให้โทษคนอื่น (95.0)

4.4 ตำบลบางแก้ว หมู่บ้านวัดโบสถ์

4.4.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 20 ต่อไปนี้
ตาราง 20 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัวของหมู่บ้านวัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	4	20.0	6	30.0	10	50.0
2. การโกนจุก	-	-	-	-	20	100.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	16	80.0	4	20.0	-	-
5. การแต่งงานแบบโบราณ	11	55.0	5	25.0	4	20.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชภาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	16	80.0	2	10.0	2	10.0
9. การปลูกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		73.5		8.5		18.0

จากตาราง 20 แสดงว่า หมู่บ้านวัดโบสถ์ยังปฏิบัติประเพณี ครอบครัว เป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชภาค การปลูกบ้าน การตาย (100.0) การหมั้นสู่ขอ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (80.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติ ประจำร้อยละ 73.5

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (100.0) การทำขวัญเด็ก (50.0)

4.2.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 21 ต่อไปนี้
ตาราง 21 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ของหมู่บ้านวัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
4. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
6. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
7. การฟังเทศน์	18	90.0	2	10.0	-	-
8. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		99.0		1.0		

จากตาราง 21 แสดงว่า หมู่บ้านวัดโบสถ์ยังปฏิบัติประเพณีทางศาสนา เป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว อาสาฬหบูชา ทำบุญตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน (100.0) การฟังเทศน์ (90.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 99.0

4.4.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติดังตาราง 22 ต่อไปนี้
 ตาราง 22 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ของหมู่บ้านวัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	20	100.0	-	-	-	-
2. การทำขวัญยุง	10	50.0	5	25.0	5	25.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	2	10.0	18	90.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	2	10.0	18	90.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		56.3		5.6		38.1

จากตาราง 22 แสดงว่าหมู่บ้านวัดโบสถ์ยังปฏิบัติประเพณีอาชีพเป็นประจำคือ การทำขวัญข้าว เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญยุง (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 56.3 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว (90.0)

4.4.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
 ตาราง 23 ต่อไปนี้
 ตาราง 23 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคม ปละการละเล่นอื่น ๆ
 ของหมู่บ้านวัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	-	-	20	100.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	16	80.0	2	10.0	2	10.0
7. การขอฝน	-	-	12	60.0	8	40.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	12	60.0	4	20.0	4	20.0
11. นิทานสุภาษิต	12	60.0	4	20.0	4	20.0
12. สุภาษิต	5	25.0	11	55.0	4	20.0
13. ปริศนาคำทาย	4	20.0	12	60.0	4	20.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	5	25.0	10	50.0	5	25.0
เฉลี่ย		58.0		18.4		23.6

จากตาราง 23 แสดงว่าหมู่บ้านวัดโบสถ์ยังปฏิบัติประเพณีทางสังคม เป็นประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) การชนทรายเข้าวัด (80.0) เพลงเด็ก นิทานสุภาษิต (60.0) โดยมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติประจำร้อยละ 58.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การขอฝน ปรึกษาคำทาย (60.0) สุภาษิต (55.0) การละเล่นพื้นบ้าน (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การแข่งเรือ ละคร (100.0)

4.4.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 24 ต่อไปนี้
 ตาราง 24 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
 วัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	10	50.0	6	30.0	4	20.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	10	50.0	2	10.0	8	40.0
4. การบีดั้งควาน	9	45.0	5	25.0	6	30.0
5. การสะเดาะเคราะห์	7	35.0	5	25.0	8	40.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	19	95.0	-	-	1	5.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	14	70.0	6	30.0	-	-
8. การทรงเจ้า	6	30.0	9	45.0	5	25.0
9. โชคกลางต่าง ๆ	16	80.0	4	20.0	-	-
10. การร้องทักของลัตรี	1	5.0	18	90.0	1	5.0
เฉลี่ย		56.0		27.5		16.5

จากตาราง 24 แสดงว่าหมู่บ้านแดนยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) โชคกลางต่าง ๆ (80.0) การตั้งศาลพระภูมิ (95.0) ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ (70.0) การบวงสรวง การบูชาผีบ้านผีเรือน (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 56.0 ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การร้องทักของลัตรี (90.0)

4.4.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติตั้งตาราง 25 ต่อไปนี้
ตาราง 25 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ของหมู่บ้าน
วัดโบสถ์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันโรค	14	70.0	6	30.0	-	-
2. คาถารักษาโรค	11	55.0	7	35.0	2	10.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		31.3		16.2		52.5

จากตาราง 25 แสดงว่า หมู่บ้านวัดโบสถ์ยังปฏิบัติประเพณีทางด้าน
คาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (70.0) คาถารักษาโรค (55.0)
โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 31.3

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในด้าน
การให้โทษคนอื่น (100.0)

4.5 ตำบลเจริญผล หมู่บ้านเจริญผล

4.5.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 26 ต่อไปนี้
 ตาราง 26 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ของหมู่บ้านเจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	5	25.0	7	35.0	8	40.30
2. การโกนจุก	-	-	-	-	20	100.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	5.0
4. การหมั้นสู่ขอ	18	90.0	1	5.0	1	5.0
5. การแต่งงานแบบโบราณ	15	75.0	4	20.0	1	-
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชขนาด	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	20	100.0	-	-	-	-
9. การปลุกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		79.0		6.0		15.0

จากตาราง 26 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลยังปฏิบัติประเพณีครอบครัว เป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชขนาด การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การปลุกบ้าน การตาย (100.0) การหมั้นสู่ขอ (90.0) การแต่งงานแบบโบราณ (75.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 79.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (100.0)

4.5.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 27 ต่อไปนี้
 ตาราง 27 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ของหมู่บ้านเจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	20	100.0	-	-	-	-
9. การตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		100.0				

จากตาราง 27 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลยังปฏิบัติประเพณีด้านศาสนา เป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา อาสาฬหบูชา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ การตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

4.5.3 ประเพณีอาชีวะ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 28 ต่อไปนี้
 ตาราง 28 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีวะ ของหมู่บ้านเจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	14	70.0	4	20.0	2	10.0
2. การทำขวัญยุง	5	25.0	3	15.0	12	60.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	-	-	20	100.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	-	-	20	100.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	-	-	20	100.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		49.4		4.4		46.2

จากตาราง 28 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลยังคงปฏิบัติประเพณีอาชีวะ เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญข้าว (7.0.) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 49.4

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่ คือ การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว การกวนข้าวทิพย์ (100.0) การทำขวัญยุง (60.0)

4.5.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
 ตาราง 29 ต่อไปนี้
 ตาราง 29 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคม และการละเล่นอื่น ๆ
 ของหมู่บ้านเจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	-	-	20	100.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	10	50.0	10	50.0	-	-
7. การขอฝน	-	-	-	-	20	100.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	7	35.0	7	35.0	6	30.0
11. นิทานชาวบ้าน	7	35.0	5	25.0	8	40.0
12. สุภาษิต	6	30.0	10	50.0	4	20.0
13. ปริศนาคำทาย	5	25.0	14	70.0	1	5.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	11	55.0	9	45.0	-	-
เฉลี่ย		54.0		18.3		26.3

จากตาราง 29 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลยังปฏิบัติประเพณีทางสังคม เป็นประจำคือ ลอยกระทง งานปีใหม่ การสร้างน้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 55.4

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ ประเพณีค้ำทวย (70.0) การขนทรายเข้าวัด (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การขอฝน การละเล่นพื้นบ้าน (100.0)

4.5.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 30 ต่อไปนี้
ตาราง 30 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
เจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	6	30.0	7	35.0	7	35.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	2	10.0	4	20.0	14	70.0
4. การปิดรังควาน	11	55.0	3	15.0	6	30.0
5. การสะเดาะเคราะห์	11	55.0	2	10.0	7	35.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	18	90.0	-	-	2	10.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	14	70.0	4	20.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	9	45.0	5	25.0	6	30.0
9. โชคกลางต่าง ๆ	11	55.0	6	30.0	3	15.0
10. การร้องทักของสัตว์	13	65.0	5	25.0	2	10.0
เฉลี่ย		57.0		18.0		24.5

จากตาราง 30 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) ด้านไสยศาสตร์-เวทย์มนต์ (70.0) การร้องทักของสัตว์ต่าง ๆ (65.0) การสะเดาะเคราะห์ โชคกลางต่าง ๆ (55.0)

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การบูชาผีเรือน (70.0)

4.5.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 31 ต่อไปนี้
ตาราง 31 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ของหมู่บ้านเจริญผล

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	7	35.0	2	10.0	11	55.0
2. คาถารักษาโรค	6	30.0	4	20.0	10	50.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		16.2		7.5		76.3

จากตาราง 31 แสดงว่า หมู่บ้านเจริญผลเลิกปฏิบัติประเพณีทางด้านคาถาอาคมปล้เป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษคนอื่น (100.0) คาถาป้องกันตัว (55.0) คาถารักษาโรค (50.0)

4.6 ตำบลตาชืด หมู่บ้านท่าจันทร์

4.6.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 32 ต่อไปนี้ ตาราง 32 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ของหมู่บ้านท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	6	30.0	3	15.0	11	55.0
2. การโกนจุก	-	-	3	15.0	17	85.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	15	75.0	2	10.0	3	15.0
5. การแต่งงานแบบโบราณ	18	90.0	-	-	2	10.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชขนาด	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	16	80.0	-	-	4	20.0
9. การปลุกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		77.5		4.0		18.0

จากตาราง 32 แสดงว่า หมู่บ้านท่าจันทร์ ยังปฏิบัติประเพณีครอบครัวเป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชขนาด การปลุกบ้าน การตาย (100.0) การแต่งงานแบบโบราณ (90.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (80.0) การหมั้นสู่ขอ (75.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 77.5

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (85.0) การทำขวัญเด็ก (55.0)

4.6.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 33 ต่อไปนี้
ตาราง 33 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนาของหมู่บ้านท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	20	100.0	-	-	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		100.0				

จากตาราง 33 แสดงว่า หมู่บ้านท่าจันทร์ยังปฏิบัติประเพณีทางด้านศาสนา อยู่เป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ การทำบุญตักบาตรประจำวัน เวียนเทียน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

4.6.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติดังตาราง 34 ต่อไปนี้
ตาราง 34 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพ ของหมู่บ้านท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	16	80.0	4	20.0	-	-
2. การทำขวัญยุง	4	20.0	7	35.0	9	45.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	-	-	20	100.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	-	-	20	100.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	2	10.0	18	90.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		50.0		8.1		41.9

จากตาราง 34 แสดงว่า หมู่บ้านท่าจันทร์ยังคงปฏิบัติประเพณีอาชีพเป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญข้าว (80.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 50.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนคือ การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว (100.0) การกวนข้าวทิพย์ (90.0)

4.6.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติตั้งตาราง
35 ต่อไปนี้
ตาราง 35 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ
ของหมู่บ้านท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	4	20.0	16	80.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	6	30.0	4	20.0	10	50.0
7. การขอฝน	-	-	6	30.0	14	70.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	8	40.0	5	25.0	7	35.0
11. นิทานชาวบ้าน	7	35.0	10	50.0	3	15.0
12. สุภาษิต	9	45.0	5	25.0	6	30.0
13. ปริศนาคำทาย	6	30.0	7	35.0	7	35.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	10	50.0	10	50.0	-	-
เฉลี่ย		55.4		17.0		27.6

จากตาราง 35 แสดงว่าหมู่บ้านท่าจันทร์ยังปฏิบัติประเพณีทางสังคมเป็นประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสร้างน้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) การละเล่นพื้นบ้าน (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 55.4

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ นิทานชาวน้ำ การละเล่นพื้นบ้าน (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ ละคร (100.0) การแข่งเรือ (80.0) การขอฝน (70.0) การขนทรายเข้าวัด (50.0)

4.6.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีประเพณีการปฏิบัติตั้งตาราง 36 ต่อไปนี้
ตาราง 36 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
ท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	18	90.0	2	10.0	-	-
2. การบวงสรวง	11	55.0	9	45.0	-	-
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	2	10.0	4	20.0	14	70.0
4. การปิดรังควาน	4	20.0	4	20.0	12	60.0
5. การสะเดาะเคราะห์	7	35.0	5	20.0	18	40.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	20	100.0	-	25.0	-	-
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	7	35.0	9	-	4	20.0
8. การทรงเจ้า	10	50.0	7	45.0	3	15.0
9. โชคกลางต่าง ๆ	15	75.0	4	35.0	1	5.0
10. การร้องทักของสัตว์	5	25.0	7	25.0	8	40.0
เฉลี่ย		49.5		25.5		25.0

จากตาราง 36 แสดงว่า หมู่บ้านท่าจันทร์ยังปฏิบัติประเพณีทางด้านความเชื่อต่าง ๆ อยู่ประจำคือ การตั้งศาลพระภูมิ (100.0) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (90.0) โชคกลางต่าง ๆ (75.0) การบวงสรวง (55.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 49.5

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การบูชาผีบ้านผีเรือน (70.0) การปิดรังควาน (60.0)

4.6.6 ประเพณีทางด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติตั้งตาราง 37 ต่อไปนี้ ตาราง 37 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมของหมู่บ้านท่าจันทร์

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	12	60.0	7	35.0	1	5.0
2. คาถารักษาโรค	7	35.0	9	45.0	4	20.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		23.7		20.0		56.3

จากตาราง 37 แสดงว่า หมู่บ้านท่าจันทร์ยังปฏิบัติประเพณีทางด้านคาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (60.0) มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 23.7

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษคนอื่น (100.0)

4.7 ตำบลตาสัง หมู่บ้านคลองมะเตือ

4.7.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 38 ต่อไปนี้
 ตาราง 38 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัวของหมู่บ้านคลองมะเตือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	10	50.0	7	35.0	3	15.0
2. การโกนจุก	-	-	7	35.0	13	65.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นการสู่ขอ	20	100.0	-	-	-	-
5. การแต่งงานแบบโบราณ	17	85.0	2	10.0	1	5.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชภาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	15	75.0	2	10.0	3	15.0
9. การปลุกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		81.0		9.0		10.0

จากตาราง 38 แสดงว่า หมู่บ้านคลองมะเตือยังปฏิบัติประเพณีครอบครัว เป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การหมั้นสู่ขอ การบวชเณร การบวชภาค การปลุกบ้าน การตาย (100.0) การแต่งงานแบบโบราณ (85.0) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (75.0) การทำขวัญเด็ก (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 81.0 ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (65.0)

4.7.2 ประเพณีทางด้านศาสนา มีการปฏิบัติตั้งตาราง 39 ต่อไปนี้
ตาราง 39 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ของหมู่บ้าน
 คลองมะเดื่อ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	20	100.0	-	-	-	-
9. การทำบุญประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		100.0				

จากตาราง 39 แสดงว่า หมู่บ้านคลองมะเดื่อยังปฏิบัติประเพณีทางศาสนาเป็นประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา ตักบาตรเทโว การฟังเทศน์ การทำบุญประจำวัน เวียนเทียน (100.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 100.0

4.7.3 ประเพณีอาชีพ มีการปฏิบัติตั้งตาราง 40 ต่อไปนี้
ตาราง 40 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีพของหมู่บ้านคลองมะเดื่อ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	17	85.0	3	15.0	-	-
2. การทำขวัญยุง	5	25.0	4	20.0	11	55.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	1	5.0	19	95.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	1	5.0	19	95.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	1	5.0	19	95.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		51.2		6.3		42.5

จากตาราง 40 แสดงว่าหมู่บ้านคลองมะเดื่อยังปฏิบัติประเพณีอาชีพ
เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0)
การทำขวัญข้าว (85.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 51.2

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การลงแขกดำนา การลงแขก-
เกี่ยวข้าว การกวนข้าวทิพย์ (95.0) การทำขวัญยุง (55.0)

4.7.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
 ตาราง 41 ต่อไปนี้
 ตาราง 41 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคม และการละเล่นอื่น ๆ
 ของหมู่บ้านคลองมะเดื่อ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	2	10.0	18	90.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสร้างน้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	7	35.0	5	25.0	8	40.0
7. การขอฝน	-	-	7	35.0	13	65.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	11	55.0	5	25.0	4	20.0
11. นิทานชาวบ้าน	6	30.0	11	55.0	3	15.0
12. สุภาษิต	4	20.0	5	25.0	11	55.0
13. ปริศนาคำทาย	4	20.0	4	20.0	12	60.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	16	80.0	3	15.0	1	5.0
เฉลี่ย		56.0		14.0		30.0

จากตาราง 41 แสดงว่า หมู่บ้านคลองมะเดื่อยังปฏิบัติประเพณีทาง
สังคมเป็นประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสร้างน้ำพระ การรดน้ำดำหัว
ผู้ใหญ่ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) การละเล่นพื้นบ้าน (80.0)
เพลงเด็ก (55.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติร้อยละ 56.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ นิทานชาวบ้าน (55.0) และ
ประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ ละคร (100.0) การแข่งเรือ (90.0)
การขอฝน (65.0) ปริศนาคำทาย (60.0) สุภาษิต (55.0)

4.7.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 42 ต่อไปนี้
 ตาราง 42 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
 คลองมะเดื่อ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	12	60.0	5	25.0	3	15.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	12	60.0	5	25.0	3	15.0
4. การปิดรังควาน	7	35.0	6	30.0	7	35.0
5. การสะเดาะเคราะห์	5	25.0	6	30.0	9	45.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	19	95.0	-	-	1	5.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	12	60.0	6	30.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	7	35.0	13	65.0	-	-
9. โชคกลางต่าง ๆ	6	30.0	11	55.0	3	15.0
10. การร้องทักของสัตว์	4	20.0	12	60.0	4	20.0
เฉลี่ย		52.0		32.0		16.0

จากตาราง 42 แสดงว่า หมู่บ้านคลองมะเดื่อยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ประจำคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) การตั้งศาลพระภูมิ(95.0) การบวงสรวง การบูชาผีบ้านผีเรือน ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ (60.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 52.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การทรงเจ้า (65.0) การร้องทักของสัตว์ต่าง ๆ (60.0) โชคกลางต่าง ๆ (55.0)

4.7.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติดังตาราง 43 ต่อไปนี้
ตาราง 43 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคม ของหมู่บ้าน
คลองมะเดื่อ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	20	100.0	-	-	-	-
2. คาถารักษาโรค	10	50.0	4	20.0	6	30.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		37.5		5.0		57.5

จากตาราง 43 แสดงว่า หมู่บ้านคลองมะเดื่อยังคงปฏิบัติประเพณีด้าน
คาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (100.0) คาถารักษาโรค (50.0)
โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติร้อยละ 37.5

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในการ
ให้โทษคนอื่น (100.0)

4.8 ตำบลบางตาหงาย หมู่บ้านบางตาหงายเหนือ

4.8.1 ประเพณีครอบครัว มีการปฏิบัติตั้งตาราง 44 ต่อไปนี้
ตาราง 44 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีครอบครัว ของหมู่บ้าน
บางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญเด็ก	5	25.0	7	35.0	8	40.0
2. การโกนจุก	-	-	-	-	20	100.0
3. การตั้งชื่อ	20	100.0	-	-	-	-
4. การหมั้นสู่ขอ	17	85.0	-	-	3	15.0
5. การแต่งงานแบบโบราณ	11	55.0	3	15.0	6	30.0
6. การบวชเณร	20	100.0	-	-	-	-
7. การบวชนาค	20	100.0	-	-	-	-
8. การทำบุญขึ้นบ้านใหม่	17	85.0	-	-	3	15.0
9. การปลุกบ้าน	20	100.0	-	-	-	-
10. การตาย	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		75.0		5.0		20.0

จากตาราง 44 แสดงว่า หมู่บ้านบางตาหงายเหนือยังปฏิบัติประเพณีครอบครัวเป็นประจำคือ การตั้งชื่อ การบวชเณร การบวชนาค การปลุกบ้าน การตาย (100.0) การหมั้นสู่ขอ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ (85.0) การแต่งงานแบบโบราณ (55.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติร้อยละ 75.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วส่วนใหญ่คือ การโกนจุก (100.0)

4.7.2 ประเพณีด้านศาสนา มีการปฏิบัติดังตาราง 45 ต่อไปนี้
ตาราง 45 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ของหมู่บ้าน
บางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มาฆบูชา	20	100.0	-	-	-	-
2. วิสาขบูชา	20	100.0	-	-	-	-
3. อาสาฬหบูชา	20	100.0	-	-	-	-
4. เข้าพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
5. ออกพรรษา	20	100.0	-	-	-	-
6. เทศน์มหาชาติ	20	100.0	-	-	-	-
7. ตักบาตรเทโว	20	100.0	-	-	-	-
8. การฟังเทศน์	16	80.0	2	20.0	-	-
9. ทำบุญตักบาตรประจำวัน	20	100.0	-	-	-	-
10. เวียนเทียน	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		98.0		2.0		

จากตาราง 45 แสดงว่า หมู่บ้านบางตาหงายเหนือยังคงปฏิบัติประเพณีทางด้านศาสนาอยู่ประจำคือ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว เวียนเทียน การทำบุญตักบาตรประจำวัน (100.0) การฟังเทศน์ (80.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 98.0

4.8.3 ประเพณีอาชีวน มีการปฏิบัติดังตาราง 46 ต่อไปนี้
ตาราง 46 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีอาชีวน ของหมู่บ้านบางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำขวัญข้าว	16	80.0	3	15.0	1	5.0
2. การทำขวัญยุง	4	20.0	5	25.0	11	55.0
3. การลงแขกดำนา	-	-	-	-	20	100.0
4. การลงแขกเกี่ยวข้าว	-	-	-	-	20	100.0
5. เทศกาลสารท	20	100.0	-	-	-	-
6. การกวนข้าวทิพย์	-	-	3	15.0	17	85.0
7. สลากภัทร	20	100.0	-	-	-	-
8. การกวนกระยาสารท	20	100.0	-	-	-	-
เฉลี่ย		50.0		6.8		43.2

จากตาราง 46 แสดงว่าหมู่บ้านบางตาหงายเหนือยังปฏิบัติประเพณีอาชีวน เป็นประจำคือ เทศกาลสารท สลากภัทร การกวนกระยาสารท (100.0) การทำขวัญข้าว (80.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 50.0

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว (100.0) การกวนข้าวทิพย์ (85.0) การทำขวัญยุงข้าว (55.0)

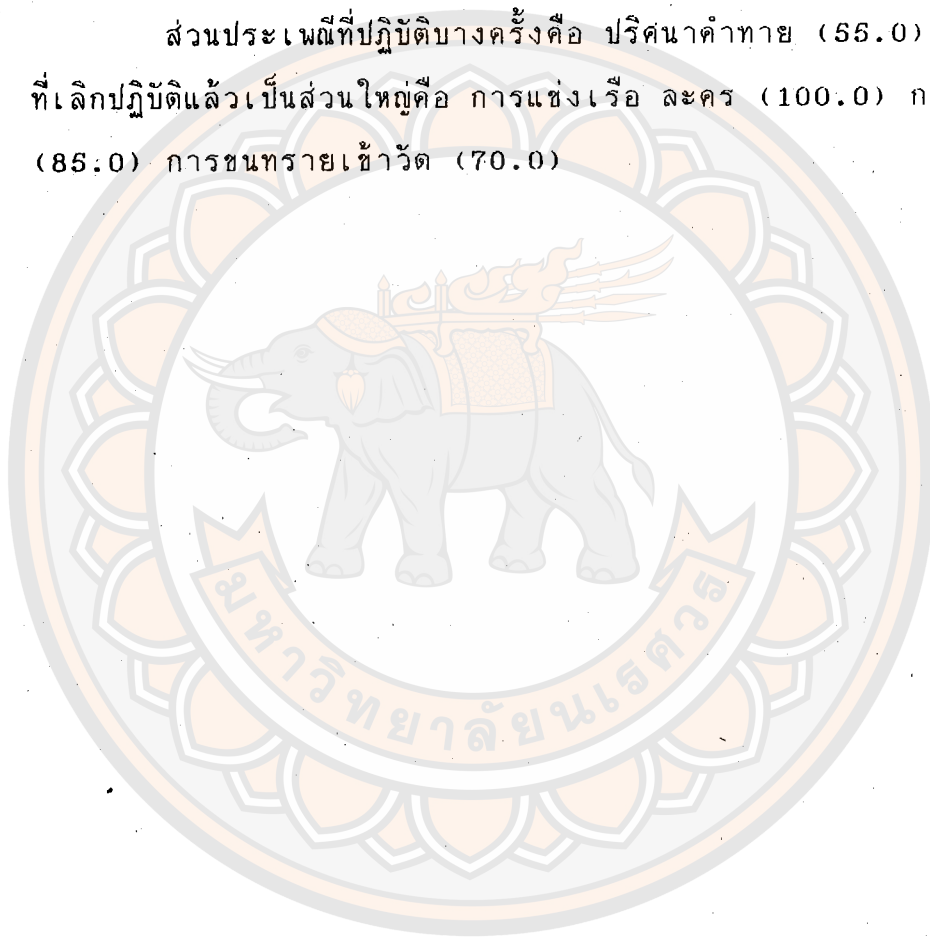
4.8.4 ประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ มีการปฏิบัติดัง
ตาราง 47 ต่อไปนี้

ตาราง 47 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีทางสังคมและการละเล่นอื่น ๆ
ของหมู่บ้านบางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแข่งเรือ	-	-	-	-	20	100.0
2. การลอยกระทง	20	100.0	-	-	-	-
3. งานปีใหม่	20	100.0	-	-	-	-
4. การสงฆ์น้ำพระ	20	100.0	-	-	-	-
5. การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่	20	100.0	-	-	-	-
6. การขนทรายเข้าวัด	2	10.0	4	20.0	14	70.0
7. การขอฝน	-	-	3	15.0	17	85.0
8. การทอดผ้าป่า	20	100.0	-	-	-	-
9. การทอดกฐิน	20	100.0	-	-	-	-
10. เพลงเด็ก	11	55.0	5	25.0	4	20.0
11. นิทานชาวบ้าน	10	50.0	6	30.0	4	20.0
12. สุภาพิต	7	35.0	6	30.0	7	35.0
13. ปริศนาคำทาย	5	25.0	11	55.0	4	20.0
14. ละคร	-	-	-	-	20	100.0
15. การละเล่นพื้นบ้าน	12	60.0	4	20.0	4	20.0
เฉลี่ย		55.7		13.0		31.9

จากตาราง 47 แสดงว่า หมู่บ้านบางตาหงายเหนือยังปฏิบัติประเพณีทางสังคมประจำคือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสร้างน้ำพระ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การขนทรายเข้าวัด การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน (100.0) การละเล่นพื้นบ้าน (60.0) เพลงเด็ก (55.0) นิทานชาวบ้าน (50.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 55.7

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติบางครั้งคือ ปรีศนาคำทาย (55.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การแข่งเรือ ละคร (100.0) การขอฝน (85.0) การขนทรายเข้าวัด (70.0)

4.8.5 ความเชื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติดังตาราง 48 ต่อไปนี้
 ตาราง 48 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ของหมู่บ้าน
 บางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน	20	100.0	-	-	-	-
2. การบวงสรวง	11	55.0	6	30.0	3	15.0
3. การบูชาผีบ้านผีเรือน	10	50.0	4	20.0	6	30.0
4. การบัตรงควาน	7	35.0	3	15.0	10	50.0
5. การสะเดาะเคราะห์	7	35.0	5	25.0	8	40.0
6. การตั้งศาลพระภูมิ	18	90.0	-	-	2	10.0
7. ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์	13	65.0	5	25.0	2	10.0
8. การทรงเจ้า	5	25.0	7	35.0	8	40.0
9. โชคกลางต่าง ๆ	5	25.0	8	40.0	7	35.0
10. การร้องทักของสัตว์	4	20.0	10	50.0	6	30.0
เฉลี่ย		50.0		24.0		26.0

จากตาราง 48 แสดงว่า หมู่บ้านบางตาหงายเหน้อยังปฏิบัติประเพณีความเชื่อต่าง ๆ เป็นประจำคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน (100.0) การตั้งศาลพระภูมิ (90.0) ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ (65.0) การบวงสรวง (55.0) การบูชาผีบ้านผีเรือน โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 50.0

ส่วนประเพณีที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งคือ การร้องทักของสัตว์ต่าง ๆ (50.0) และประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การบัตรงควาน (50.0)

4.8.6 ประเพณีด้านคาถาอาคม มีการปฏิบัติตั้งตาราง 49 ต่อไปนี้
ตาราง 49 วิเคราะห์ร้อยละการปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมของหมู่บ้าน
บางตาหงายเหนือ

ชื่อประเพณี	ปฏิบัติประจำ		ปฏิบัติบางครั้ง		เลิกปฏิบัติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. คาถาป้องกันตัว	18	90.0	2	10.0	-	-
2. คาถารักษาโรค	5	25.0	6	30.0	9	45.0
3. การทำเสน่ห์	-	-	-	-	20	100.0
4. คาถาในการให้โทษคนอื่น	-	-	-	-	20	100.0
เฉลี่ย		28.8		10.0		61.2

จากตาราง 49 แสดงว่า หมู่บ้านบางตาหงายเหนือยังปฏิบัติประเพณีด้านคาถาอาคมเป็นประจำคือ คาถาป้องกันตัว (90.0) โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติประจำร้อยละ 28.8

ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติแล้วเป็นส่วนใหญ่คือ การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษคนอื่น (100.0)

บทสรุป

1. ความมุ่งหมาย การศึกษาค้นคว้าและวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาประวัติของตำบลและหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ 2 ฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

1.2 เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ 2 ฝั่งแม่น้ำปิง ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

1.3 เพื่อรวบรวมและสรุปให้เห็นถึงรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่เด่นชัดของหมู่บ้าน และยังคงถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงประวัติตำบล หมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ริม 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ และรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2. วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

2.1 การศึกษาด้านเอกสาร ศึกษาจากแหล่งเอกสารคือ หน่วยงานต่าง ๆ ของอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ และตำบลต่าง ๆ รวมทั้งจากหอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดของมหาวิทยาลัยนเรศวร

2.2 การศึกษาด้านศึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณี ศึกษาจากแหล่งข้อมูลภาคสนามในท้องที่หมู่บ้าน 8 ตำบล คือ 1. ตำบลบ้านแดน 2. ตำบลท่าจั่ว 3. ตำบลหูกวาง 4. ตำบลบางแก้ว 5. ตำบลตาซัด 6. ตำบลตาลัง 7. ตำบลเจริญผล 8. ตำบลบางตาหงาย

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ

2.3.1 ตารางการณัจจร ซึ่งใช้ในการจัดเก็บข้อมูลประเภทสถิติต่าง ๆ กำหนดลงในตารางเพื่อทำการวิเคราะห์

2.3.2 ข้อมูลแบบสอบถามมาตราส่วน (Rating Scale) 3 ระดับคือ ปฏิบัติประจำ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง และปฏิบัติน้อยหรือเลิกปฏิบัติ

2.3.3 การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์วิทยากรที่กำหนดไว้ในหมู่บ้านต่าง ๆ

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลประเภทเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ระหว่างเดือนมีนาคม 2536 ถึงกรกฎาคม 2536 โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในแต่ละตำบล และหมู่บ้านเพื่อจัดเก็บข้อมูล ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 ข้อมูลประเภทเอกสารใช้วิเคราะห์วิธีทางประวัติศาสตร์

2.5.2 ข้อมูลภาคสนามใช้วิเคราะห์โดยคำสัณฐานวิทยา

3. สรุปการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

3.1 สภาพทั่วไปและประวัติของอำเภอ

อำเภอบรรพตพิสัย เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 12 ของจังหวัด นครสวรรค์ห่างจากตัวจังหวัด 32 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 282 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มและเป็นดินเหนียวเหมาะแก่การทำนาและกสิกรรมอื่น ๆ มีแม่น้ำสำคัญ 1 สาย คือ แม่น้ำปิง

ทิศเหนือ จด จังหวัดพิจิตรและกำแพงเพชร

ทิศใต้ จด จังหวัดอุทัยธานี, ชัยนาท, ลพบุรี และจังหวัดสิงห์บุรี

ทิศตะวันออก จด จังหวัดเพชรบูรณ์และลพบุรี

ทิศตะวันตก จด จังหวัดตากและอุทัยธานี

ประวัติความเป็นมา เป็นอำเภอที่เก่าแก่ในสมัยโบราณมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นจัตวา มีชื่อว่า "เมืองบรรพตพิสัย" มีผู้ว่าราชการมาปกครอง ที่ทำการเมืองตั้งเดิมตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง หมู่ที่ 5 ตำบลตาลัง ในปัจจุบัน ต่อมาในปี พุทธศักราช 2453 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอจึงได้ย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงที่บ้าน "ส้มเสี้ยว" หมู่ที่ 2 ตำบลท่าจั่ว ทรายจนทุกวันนี้

เหตุที่ได้ชื่อว่า "บรรพตพิสัย" ก็เพราะมีคนเล่าติดต่อกันมาว่า ในท้องที่นี้มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อว่า "เขาหน่อ" ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเขาหน่อ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแดน หากมองดูเขาลูกนี้ไกล ๆ จะเห็นเป็นรูปร่างคล้ายพระปรางค์ที่ตั้งเรียงรายเป็นระเบียบสวยงามและรายรอบด้วยภูเขาอีกหลายลูกที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกันยิ่งเพิ่มความงดงามมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดชุมชนในท้องที่นี้จึงได้รับการขนานนามว่า "เมืองบรรพตพิสัย"

3.2 สภาพทั่วไปและประวัติตำบลและหมู่บ้าน

อำเภอบรรพตพิสัยประกอบด้วยตำบล 8 ตำบล ดังนี้คือ

3.2.1 ตำบลบ้านแดน ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านแดน บ้านท่าจันทร์ บ้านน้ำหัก (บ้านน้ำเจริญ)

3.2.2 ตำบลท่าม่วง ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านตัวเกา บ้านล้มเสี้ยว บ้านทองคั่ง

3.2.3 ตำบลหูกวาง ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านหูกวาง หมู่ที่ 1 บ้านหูกวาง หมู่ที่ 2 บ้านแหลมยาง

3.2.4 ตำบลบางแก้ว ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านวัดโบสถ์ บ้านบางแก้ว บ้านปากคลอง บ้านวังพระหิน

3.2.5 ตำบลตาสัง ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านตาสังใต้ บ้านคลองมะเดื่อ

3.2.6 ตำบลตาซัด ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านท่าจันทร์ บ้านตาสังเหนือ บ้านตาซัด บ้านใหม่

3.2.7 ตำบลเจริญผล ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านเจริญผล

3.2.8 ตำบลบางตาหงาย ประกอบด้วยหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านบางตาหงายใต้ หมู่ 1 บ้านท่าตะแก บ้านแหลมสน บ้านบางตาหงายใต้ หมู่ 5

สภาพโดยทั่วไป ของอำเภอและหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ประชากรที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกบางส่วนจะมีพวกร้าง ปนอยู่ด้วย ส่วนทางตอนกลางและตอนใต้

ส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นเมือง การคมนาคมติดต่อระหว่างตัวอำเภอเข้าไปยังตำบล และหมู่บ้านสะดวกสบายเพราะส่วนใหญ่จะมีรถรับส่งถึงยังตัวหมู่บ้าน ประชากรมักจะนิยมอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำปิง เพราะมีสัตว์ชุกชุม อีกทั้งอาศัยน้ำในการเกษตรกรรม เศรษฐกิจของตำบลและหมู่บ้านอยู่ในสภาพดี เพราะพืชผลขายได้ราคาอีกทั้งอยู่ในความดูแลของทางราชการอย่างใกล้ชิด จึงทำให้อัตราการอพยพเข้ามาหางานทำยังตัวจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอื่น ๆ อยู่ในอัตราไม่สูงนัก

ชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอบรรพตพิสัยนั้น ได้มีการตั้งขึ้นมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างอาทิ เช่น

- ก. แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หมู่บ้านน้ำหัก หมู่บ้านปากคลอง
- ข. ลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ หมู่บ้านท้องคู้ng บ้านบางแก้ว ตำบลและหมู่บ้านบ้านแดน
- ค. ลักษณะของพรรณไม้ ได้แก่ หมู่บ้านท่าจันทร์ หมู่บ้านส้มเลี้ยว หมู่บ้านหูกวาง หมู่บ้านแหลมยาง หมู่บ้านคลองมะเดื่อ หมู่บ้านแหลมสน หมู่บ้านท่าตะแกล

3.3 วัฒนธรรมและประเพณี

จากการศึกษาเรื่องประวัติวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำปิงในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ทราบว่าอำเภอ-บรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ยังปฏิบัติประเพณีทั่ว ๆ ไปดังนี้

3.3.1 ประเพณีทั่วไป

- ก. ประเพณีครอบครัว ได้แก่ การทำขวัญเด็ก การหมั้นสู่ขอ การแต่งงานแบบโบราณ การบวชเณร การโกนจุก การบวชชานาค
- ข. ประเพณีทางศาสนา ได้แก่ มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทำบุญตักบาตรประจำวัน การฟังเทศน์
- ค. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ได้แก่ การทำขวัญข้าว

การลงแขกดำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว การทวนข้าวทิพย์ สลากภัทร
การทวนกระยาสารท การทำขวัญยุง เทศกาลสารท

ง. ประเพณีเกี่ยวกับสังคมและการละเล่นอื่น ๆ
ได้แก่ การแข่งเรือ การลอยกระทง งานปีใหม่ การสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำดำหัว
นิทานชาวบ้าน สุภาษิต ปริศนาคำทาย ละคร การละเล่นพื้นบ้าน

จ. ประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์
ของหมู่บ้าน การตั้งศาลพระภูมิ ด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์ การทรงเจ้า โชคกลาง
ต่าง ๆ และการร้องทักของสัตว์

ฉ. ประเพณีด้านคาถาอาคม ได้แก่ คาถาป้องกันตัว
คาถารักษาโรค การทำเสน่ห์ คาถาในการให้โทษคนอื่น

3.3.2 ประเพณีเด่น ๆ ที่ขึ้นชื่อเป็นที่เชิดชูตาของอำเภอ
บรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้

ก. ประเพณีเสนเรื่อน (การเลี้ยงผี)
ประเพณีการเสนเรื่อนนั้นเป็นการนับถือผีของ
ชาวซึ่งที่มีอยู่ในเขตอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์เป็นการนับถือผีบรรพบุรุษ
การเสนเรื่อนหรือการเลี้ยงผีนั้นจะทำทุก 3 ปี , การเลี้ยงผีน้อย 1 ปี จะทำ
1 ครั้ง , การเลี้ยงผีข้าวใหม่จะทำทุกปี ปีละ 1 ครั้ง และประเพณีปิดตงจะทำทุก
5 วัน

ข. ประเพณีการแห่สิงห์โตและมังกรของอำเภอ
บรรพตพิสัย

ประเพณีการแห่สิงห์โตและมังกรของชาวอำเภอ
บรรพตพิสัยจัดว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานานแล้วจะกระทำกันในหมู่บ้าน
ชาวจีนที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในเขตตำบลเจริญผล และตำบลท่าม่วง โดยถือว่าเป็น
ประเพณีที่จะทำให้ตนเองและครอบครัวเกิดศิริมงคลขึ้น

3.3.3 ผลวิเคราะห์การปฏิบัติประเพณีในปัจจุบัน

ประเพณีที่ปฏิบัติประจำมากที่สุด คือ ประเพณีทางด้าน

ศาสนา ซึ่งประกอบด้วย มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตักบาตรเทโว ทำบุญตักบาตรประจำวัน การฟังเทศน์ และตำบลที่ปฏิบัติประเพณีมากที่สุดคือ ตำบลท่าม่วง ตำบลลูกขวาง ตำบลบางแก้ว ตำบลเจริญผล ตำบลตาซัด และตำบลตาสัง ส่วนประเพณีที่เลิกปฏิบัติไปแล้วคือ การกวาดข้าวทิพย์ เพราะชาวบ้านเห็นว่าไม่มีความจำเป็น และกรรมวิธีในการกระทำก็ยุ่งยาก ทำให้ประเพณีนี้สูญหายไป

ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์ของชาติไทย ดังนั้นเราจึงควรจะอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลาน สำหรับประเพณีเด่น ๆ เหล่านี้ได้ทำชื่อเสียงให้แก่อำเภอ ทำให้คนต่างถิ่นสนใจใคร่อยากจะมาศึกษา เช่น ประเพณีการเลี้ยงผี (เสนเรือน) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเก่า ๆ ที่ว่าคนเมื่อตายไปแล้ว ก็จะไปเวียนอยู่ใกล้ลูกหลานคอยป้องกันคุ้มครอง ให้พ้นภัยอันตรายทั้งปวง ส่วนอีกประเพณีหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ประเพณีการแห่สิงห์โตและมังกรของอำเภอบรรพตพิสัย ซึ่งมีคนจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในเขตตำบลเจริญผลและตำบลท่าม่วง ดังนั้นเราจึงควรจะอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้

4. ข้อเสนอแนะ ผู้ที่สนใจในการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับอำเภอบรรพตพิสัย ควรศึกษาประเพณีของคนแต่ละเผ่า เพิ่มเติมเพราะในอำเภอบรรพตพิสัยมีกลุ่มชนอาศัยอยู่หลายเผ่าผสมกัน เช่น ทางตอนเหนือส่วนใหญ่จะมีชาวช่งปอนอยู่บ้าง ส่วนตอนกลางและตอนใต้เป็นชนพื้นเมืองผสมชาวจีน นอกจากนี้ บรรพตพิสัยยังเป็นอำเภอที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ฉะนั้นประวัติของแต่ละหมู่บ้านบางตอนจึงสูญหายไป หรือ ไม่ก็แตกกระจายกันออกไปไม่ประติดประต่อกัน ผู้ที่จะทำการศึกษาก็ควรพยายามจับต้นชนปลายให้ถูกว่าควรจะเริ่มจากจุดใด และควรจะเข้าทำการศึกษาอย่างจริงจังอย่าเพิ่งด่วนสรุปว่า ประวัติหรือข้อมูลที่ตนได้มาถูกต้องสมบูรณ์แล้ว

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

- นคร พันธุ์ณรงค์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิเชียร เกษประทุม. "การละเล่นพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นนครสวรรค์. นครสวรรค์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์, 2527.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. ไทยรบพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2424.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์. "ชุมชนชาวจีนและการเจริญเติบโตทางการค้าในจังหวัดนครสวรรค์" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์, 2527.
- สุเนตร ชุตินธรานนท์. "นครสวรรค์ : เมืองประชุมพลในประวัติศาสตร์สงครามไทยรบพม่าสมัยอยุธยา" ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์, 2527.
- สันต์ ท. โกมลบุตร (แปล), จดหมายเหตุลาลูแบร์ เล่ม 1. พระนคร, 2510.
- เสวีชัยโกเศศ นาคะประทีป. ลัทธิธรรมนิยมประเพณีของไทย. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2528.
- คิลปากร ,กรม. ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 38. พระนคร : ศุภสภา, 2512.

2. วิทยานิพนธ์

จักรกฤษณ์ ตั้งปัญญารัช. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำน่าน
ในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
นเรศวร, 2535.

จินตนา จันทร์อ้อม. การศึกษาประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง
นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร,
2533.

เดือนเต็ม หมวกทอง. ประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน 2 ฝั่งแม่น้ำยมในเขต
อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร,
2534.

นิตยา ภูเพชร. การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์.
พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2533.

3. รายงานของหน่วยราชการ

บรรณพิสัย, พัฒนากรอำเภอ. พัฒนาชุมชน 1 ตำบลบ้านแดน, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลบางแก้ว, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลท่าไร่, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลหูกวาง, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลตาซัด, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลตาซัง, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลบางตาหงาย, 2535, อัดสำเนา.

_____, พัฒนาชุมชน 1 ตำบลเจริญผล, 2535, อัดสำเนา.

_____, สำนักงานเกษตรอำเภอ. แนวทางการพัฒนาเกษตร, 2535,
อัดสำเนา.

_____, สำนักงานประถมศึกษาอำเภอ. ชุมชนของเรา, 2535, อัดสำเนา.

_____, สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ. แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2536,
2535, อัดสำเนา.

บรรพตพิสัย, สำนักงานศึกษาราชการอำเภอ. ข้อมูลสถิติ การศึกษา การศาสนา
และวัฒนธรรม, 2535, อัดสำเนา.

นครสวรรค์, สำนักงานจังหวัด. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค, 2534, อัดสำเนา.

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยนครพนม

ดรรชนีชื่อวิทยากร

จ.

จिन บุญเดือนทับ , นาง	อายุ 50 ปี	ตำบลหูกวาง
จันทร์แรม พงษ์ภมร , นาง	อายุ 26 ปี	ตำบลท่าม่วง

ช.

ชาญ คงคะดี , นาย	อายุ 58 ปี	ตำบลหูกวาง
ชัยวัฒน์ ชีระไตรรักษ์ , นาย	อายุ 59 ปี	ตำบลบางตาหงาย

ค.

ดนัย อุดมวงษ์ , นาย	อายุ 37 ปี	ตำบลหูกวาง
---------------------	------------	------------

ด.

ถนอม คุ่มดี , นาง	อายุ 37 ปี	ตำบลบางแก้ว
ถวิล ทองพ่าย , นาง	อายุ 55 ปี	ตำบลบ้านแดน

ท.

ทวี อากาศ , นาย	อายุ 32 ปี	ตำบลท่าม่วง
เทวี ภูประเสริฐ , นาง	อายุ 50 ปี	ตำบลบ้านแดน
ทองอยู่ นาคกราย , นาง	อายุ 41 ปี	ตำบลบางตาหงาย

น.

นารีรัตน์ แก้วบัวดี , นาง	อายุ 25 ปี	ตำบลเจริญผล
นิพนธ์ ยามจิน , นาย	อายุ 25 ปี	ตำบลบางแก้ว
นิรชรา สาครสิทธิ์ , นาง	อายุ 20 ปี	ตำบลหูกวาง

นางลักษณ พลบม่วง , นาง	อายุ	43	ปี	ตำบลบ้านแตน
นางลักษณ ยอดคำมี , นาง	อายุ	45	ปี	ตำบลท่าม่วง
นันทะโกมล จันทะวงษ์ , นาย	อายุ	42	ปี	ตำบลบางตาหงาย

ป.

ปานทิพย์ สระทองจันทร์ , นาง	อายุ	29	ปี	ตำบลตาสัง
ปรีชา ลำเภอพงษ์ , นาย	อายุ	35	ปี	ตำบลตาซัด

จ.

ผ่อง มงคล , นาง	อายุ	71	ปี	ตำบลตาสัง
-----------------	------	----	----	-----------

ช.

พลอย สระทองหัก , นาง	อายุ	67	ปี	ตำบลตาสัง
เพียน นาคจรรยา , นาง	อายุ	83	ปี	ตำบลท่าม่วง
พัชรา คำเอี่ยม , นาง	อายุ	22	ปี	ตำบลหูกวาง
พุลศรี มานะประชางามเลิศ, นาง	อายุ	22	ปี	ตำบลเจริญผล

ค.

พุ่มช้อน แซ่โง้ว , นาย	อายุ	70	ปี	ตำบลเจริญผล
พิน จงสุวรรณ , นาย	อายุ	61	ปี	ตำบลท่าม่วง

ด.

มธุรส บัวพันธ์ , นาง	อายุ	25	ปี	ตำบลตาสัง
----------------------	------	----	----	-----------

ด.

ยัง ยาแก้ว , นาย	อายุ	68	ปี	ตำบลตาซัด
------------------	------	----	----	-----------

ล.

ละมัย ปานศักดิ์ , นาง	อายุ 57 ปี	ตำบลดาศึก
ลูกจันทร์ อ่องขี้ม , นาง	อายุ 66 ปี	ตำบลบางตาหงาย

ว.

วัลลภ เพชรดี , นาย	อายุ 25 ปี	ตำบลหูกวาง
วิรัตน์ สีแดง , นาย	อายุ 27 ปี	ตำบลบางแก้ว

ส.

สุวรี จันทรวรชาติ , นาง	อายุ 30 ปี	ตำบลดาศึก
สุรินทร์ บุญมาร์กษ์ , นาง	อายุ 38 ปี	ตำบลดาศึก
สุนันทา ไกรสัย , นาง	อายุ 19 ปี	ตำบลท่าจั่ว
สุจินดา จันทนา , นาง	อายุ 30 ปี	ตำบลหูกวาง
สัมลิม อยู่นาน , นาง	อายุ 64 ปี	ตำบลบางแก้ว
สำราญ บำรุงศรี , นาย	อายุ 49 ปี	ตำบลบ้านแดน
สำราญ สีนแดง , นาย	อายุ 59 ปี	ตำบลดาศึก

ห.

หล่อ นามปาน , นาง	อายุ 56 ปี	ตำบลท่าจั่ว
-------------------	------------	-------------

อ.

อำนาจ เจริญสุข , นาย	อายุ 42 ปี	ตำบลบางตาหงาย
----------------------	------------	---------------

ดรรชนีรายชื่อตำบลและหมู่บ้าน

ค.

คลองมะเดื่อ , หมู่บ้าน

จ.

เจริญผล , ตำบล หมู่บ้าน

ด.

ตาชิต , ตำบล หมู่บ้าน

ตาสังไต้ , หมู่บ้าน

ตัวเกา , หมู่บ้าน

ท.

ท่าจันทร์ , หมู่บ้าน (ตำบลตาชิต)

ท่าจันทร์ , หมู่บ้าน (ตำบลบ้านแดน)

ท้องคั่ง , หมู่บ้าน

น.

น้ำเจริญ , หมู่บ้าน

บ.

บางแก้ว , ตำบล หมู่บ้าน

บางตาหงายไต้ , หมู่บ้าน

บ้านแดน , ตำบล หมู่บ้าน

บ้านใหม่ , หมู่บ้าน

ป.

ปากคลอง , หมู่บ้าน

ว.

วัดโบสถ์ , หมู่บ้าน

ส.

ส้มเสี้ยว , หมู่บ้าน

ท.

แหลมสน , หมู่บ้าน

แหลมยาง , หมู่บ้าน

หูกวาง , ตำบล หมู่บ้าน

